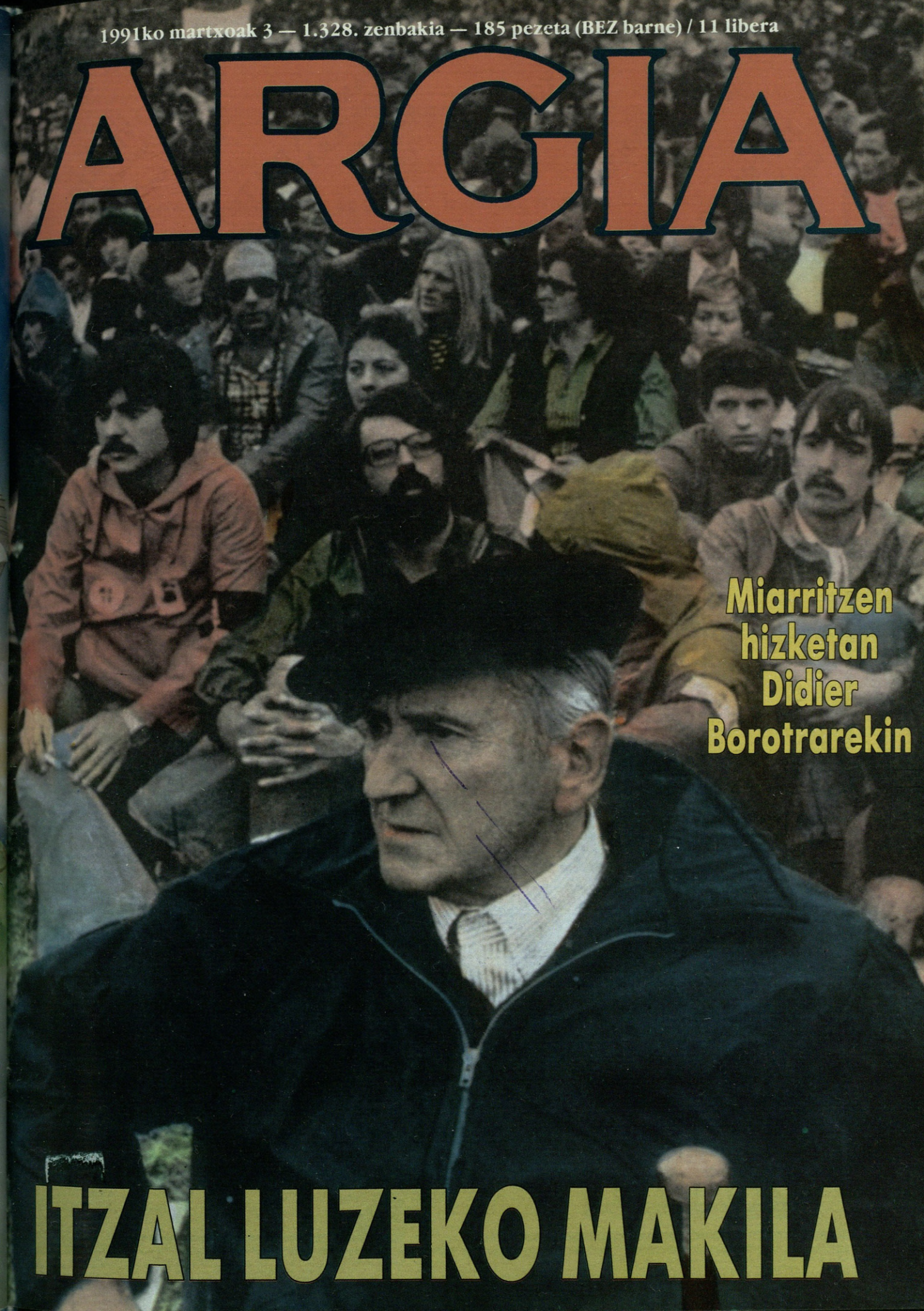

1991ko martxoak 3 — 1.328. zenbakia — 185 pezeta (BEZ barne) / 11 libera

ARGIA

Miarritzen
hizketan
Didier
Borotrarekin

ITZAL LUZEKO MAKILA

AUTOSERVICIO GORA-BERA
Agerretxe Ibilbidea
DEBA

EKO TOLOSA
Zumalakarregi kalea, 4
TOLOSA

SAN JUAN BAUTISTA
Villas auzoa
HERNANI

EKO VILLALBA
Torres Urquizu kalea, 13
EIBAR
San Juan kalea, 9
EIBAR

DIFERENTE C.B.
Gran Va kalea, 11
GROS AUZOA — DONOSTIA

EKO ASTEASU
Keelavite poligonoa z/8
ASTEASU

EKO SAN MIGUEL
Bartolomé de Urdiso kalea, 9
IRUN

EKO BERAUN
Galtzaraborda Etorbidea, z/8
BERAUN — ERRETERIA

MERKEK IGLESIAS
Azkuene Kalea, 12
TRINTXERPE

ECONOMATO ORBEGOZO
C/ Eliz — Kalea, 1
ZUMARRAGA

BETI MERKEK
Loiola kalea, 12
DONOSTIA

SUPERMERCADO SOKOA, C.B.
Sokoa Merkatalgunea, 7
Hirigintza (ABARKA Jatetxearen atzean)
HONDARRIBIA

BASTIDA
Erdiko Kalea, 32
MUTRIKU

EKO ZARAUTZ
Nafarroa ibilbidea, 37
ZARAUTZ

SUPER RENTERIA
Vicente Elicege kalea, 5
ERRETERIA

EKO ALTZA
Larratxo Ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

SUPER ANDONAEGUI, C.B.
Andonaegi kalea, 10
SAN PEDRO — DONOSTIA

EKO ERREKONDO C.B.
Zigordia kalea, 7
ZARAUTZ

SUPER IZTIETA
San Sebastián kalea, 16
ERRETERIA

EKO AIETE
Etxadi Saila
AIETE — DONOSTIA

SUPER AMARA
Isabel II.a, 16 zbk.
DONOSTIA

EKO

Vivodist

San Inazioz farre

ARGIAREN Zuzendari
jauna agur:

Otsailaren hiruko ARGIA-z zera esan gura nizuke: Nik bezain ongi edo hobeki dakizun bezala, San Inazioz farre eta burla egiten irudidun horrialde bat atera duzuela.

Errespetuaren eta gizalagearen jokabide prestuak hankapean hartuz, lotsagarritzko karikatura bat egiten duzuela gure patroï handiaz, letrez eta dibujoz baliaturik.

Beraz, zuen jokabide makurra gaitzesten dudala esan gura dizut. Ez da zilegi zuen irakurleen sentimenduak horrela ofenditzea. Xabierreko saindu handi eta euskaldun bikainari —bere sendi guztiak nafar askatasunaren alde azken ordu-raino borrokatu zuelarik— «Praxku Xabierrekoa» deitzea burla zikin bat besterik ez da. Espero dut, mindu dituzuen irakurle guztiei barkamena eskatuko diezuela publikoki.

Jon Etxaide

Eskopetak ez dira isiltzen

MENDIRA joatea kirol oso praktikatua da bai gazte eta zaharrentzat birrikak garbitzeko eta lanean jasotzen diren nerbio guztiak lasaitzeko. Baina orain mendira joatea ez da lehen bezala eta gero eta gogo gutxiago dauzkagu mendizale askok bidaiak egiteko. Pasea eta kontrapasea edo ehiza bolada edo ez bolada, mendira joan eta tiro hotsak besterik ez dira entzuten. Nerbioak lasaitu beharren askotan gerran gaudela pentsatzen dut eta txoriak entzutea eta patxadaz buelta lasai bat ematea pasatako kontuak dira. Nik kontu batzuk egin ditut eta arratsalde batean 233 tiro entzun nituen. Bi ordu terdi egon nintzen mendian eta kontuak aterata, 15 segunduro tiro bat.

Altasuko EME

Iruñeako trafikoa

IRUÑEARROK bizi dugun arazotxo bat nahi dut aldizkarian agertu. Etxekoandre bat naiz eta bi alaba ditut. Goizero nire haurrak eramaten ditut ikastolara, lanera sartu aurretik. Badauzkat lau kale nagusi gurutzatzeko hara iritsi artean eta ez da erreza bidea. Bi kaletan oinezkoentzako pasabide zabal bat dago, beste batean tunela eta laugarrenean semaforo bat. Lehen bietan dira arazo guztiak. Trafikoko legeek omen diote, oinezkoen pasabidean, oinez goazenok daukagula preferentzia. Baina bidea gurutzatzen hasten banaiz, kotxeen abiadak ez dit pasatzen uzten. Azkar azkar pasatzen dira eta kotxerik etortzen ez den momentura arte zain egoten gara.

Arriskua pasatzen dugu denok, eta batez ere nire bi hurrek. Edozein kotxe pasatzen bada, harrapatu egingen gaitu. Ikastolan alabak trafikoa ikasten ari dira, bidean nola ibili, semaforoak... eta hori dena. Baina oinezkoen pasabidetik pasa daitezkeela erakusten badiegu, gero nola esango

diegu hori ez egiteko? Orain gutxi auzoko haur bat harrapatu zuen kotxe batek. Beldurrez ibiltzea haurrak kalean, eskolara eta jolas-tera joateko, ezinezkoa da. Oinezkoak kotxeak baino gutxiago al gara?

Amaia (Iruñea)

NIK ERE HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN-DEITURAK
 HELBIDEA TEL
 HERRIA
 HERRIALDEA D.P.
 BANKU/ AURREZKI KUTXA
 SUKURTSALA
 KONTURAREN ZENBAKIA

ARGIA

1.328. alea.

6. Politika kronika. N. ARRASTOA.

8. Didier Borotra, zinegotzi zentrista: «Miarritz beti turismoari-begira izan da, beste sektore batzuk behar ditugu indartu. IXABEL ETXEBERRIA

12. Politika ttantaka.

14. Nazioarteko kronika. P. SASTRE

16. Hegoafrika etorkizunaren bidegurutzean. XABIER LETONA.

20. Nazioartea ttantaka.

24. Jose Allende: «Leizaranen ez da betetzen EEEn nahitaezko prozedura». XABIER LETONA.

27. Martxoak 8: orain dela asko hasi ginen. M. GARCIA, I. ETXEBERRIA.

31. Irun zer izango? Inork ez daki ezer. PABLO SASTRE.

35. Telesforo Monzon. Atzokoa, gaurkoa. B. ARTOLA.

44. Pilota hobby moduan munduko txapeldunak. X. ZABALETA, J. AZPEITIA.

46. Kultur kronika. JOSU LANDA.

48. Fregoli. Heziketa sexuala eskenatokian. MYRIAM GARCIA.

50. Single-arenak egin du. JOXINAZIO UBEDA, G. UBEDA

56. Iñaki Irazabalbeitiak: «Arrotza paradisuan».

«Espazioko 'Estefania', denborapasan irakurtzeko nobela baizik ez da». GARBIÑE UBEDA.

58. Munduaren zabaletik kultura: Cheri Samba irudigile kronikaria. J.M. HERITZ.

60. Kultura ttantaka.

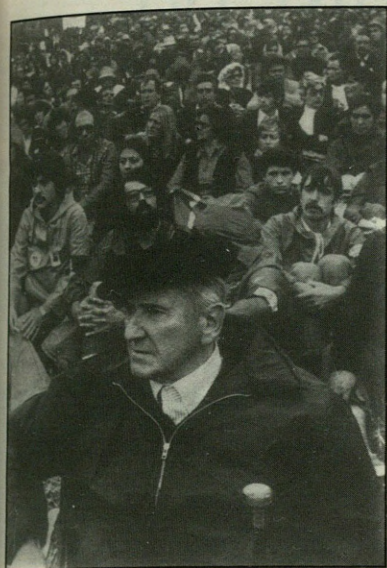
74. 1991.eko Aberri Eguna. ABERRI EGUNA KOLEKTIBOA.

HEGOAFRIKA: Urte asko eta gero badirudi «apartheid»-aren amaiera gero eta hurbilago ikusi daitekeela. Ez da bapatean helduko berdintasuna, 350 urteko menpekotasuna ez bait da hutsala. Baina hasiera izan liteke. Beltzak eta zuriak elkarrek Baita Xhoxak eta Zuluak ere. Zuri askok, ordea, ez du urteetako pribilegiarik galdu nahi./**16**

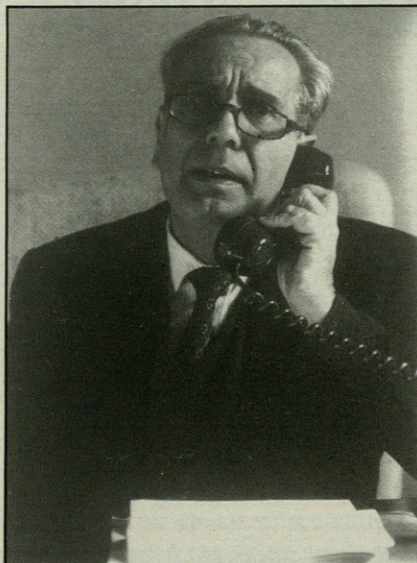

EMAKUMEAK: Feminismoa ez da atzo goizeko kontua. Bere aintzindariak aspaldi hil ziren. Guk, aste honetako alean, adin desberdinetako emakumeak elkar hizketatu ditugu. Urteen poderioz emakumearen testuingurua eta agian errealitatea aldatu ote? Zer pentsatzen dute aurreko belaunaldiko emakumeek? Eta zer pentsatzen dute egun hamazortzi dituztenek?/**44**

TELESFORO MONZON:

Martxoaren bederatzian hamar urte betetzen dira Monzon hil zela. Agirre lehendakariarekin Kultur Kontseilari izana, alderdi jeltzaleko militante historikoa, baina era berean Euskadi Ta Askatasuna erakunde armatuko kideak ulertzen jakin izan zuena. Bere historia eta bere ideien istorioa bildu dugu./34

DIDER BOROTRA: Miarritzeko zinegotzi zentrista, Akitaniako Erregio Kontseiluko lehendakariordea eta bere kantonamendua ordezkatzuz Frantziako Kontseilu Orokorreko ekonomia arduraduna da. Jean Marie Bernardekin Miarritzen gertatutako krisiaz, Iparralde eta Hegoaldeko erlazioaz, gerraz... mintza zaigu./24

Jabea: Zeruko Argia, S.A.L.

Argia egiten dugu:

Donostian: Juan Jose Petrikorena, Iñigo Makazaga, Pablo Sastre, Garbiñe Ubeda, Alberto Irazu, Eñaut Apaolaza, Patxi Sarriegi, Rikardo Lizartza.

Bilbon: Xabier Letona, Myriam Garcia, Ermiñe Madariaga, Xabier Zabaleta, Jon Olaizola, Jose Mari Egaña, Amaia Nabaskues, Sabino Madariaga, Joseba Azpeitia.

Iruñean: Iñaki Camino.

Iparraldean: Ixabel Etxeberria.

Kolaboratzaileak: Gorka Arrese, Xabier Lekuona, Iñaki Uria, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Josu Landa, Imanol Murua, Luis Fernandez, Mikel Arrieta, Joxan Oiz, Andres Gostin, Joxemi Saizar, Itsaso Fernandez, Arantxa Gutierrez, Bego Montorio, R.M. Sabaris, Patxi Azpillaga, Edorta Arana, Jon Sarasua, Mattin, Asisko Urmeneta, Fernan Goñi, Xabier Lezeta, Enbido, Bota Punttuba, Fermin Muguruza, Jimu Iturralde, Amaia Lasa Alegria, Mikel Antza, Kike Amonarriz, Xabier Oleaga, Jean Louis Davant, Nerea Azurmendi, Carlos Santamaria, Xipri Arbelbide, Emilio Lopez Adan, Xarlo Etxezaharreta, Elhuyar, Eva Olaizola, Juan Mari Arzak, Juan Jose Lapitz, Karlos Argiñano, Txillardegi, Tala, Mikel Asurmendi, Iñaki Uriarte.

Argazkiak: Aitor Bayo.

Diseinu eta montajea: Xabier Ubeda, Garbiñe Ubeda, Karlos Beristain.

Fotomekanika: Eneko Abrego, Agus Barandiaran.

Azala: Aitor Bayo, Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Xabier Landa.

Promozioa: Jose Luis Olaziregi.

Administrazioa: Aitor Aznar.

D.L.: 80-1963.

Commission paritaire: 72562 E.

Helbidea: Industrialdea, 1 eta 2 pabiloiak. 20160 Lasarte-Oria. 114 Postakutxa Bilbo

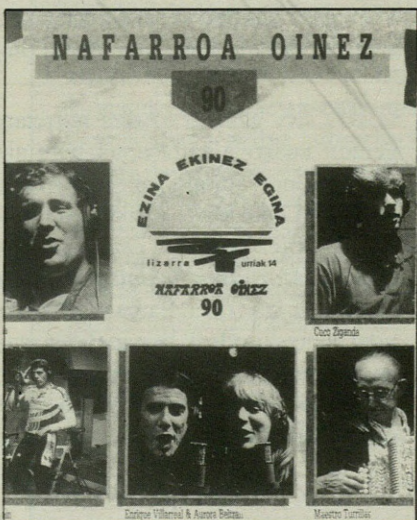
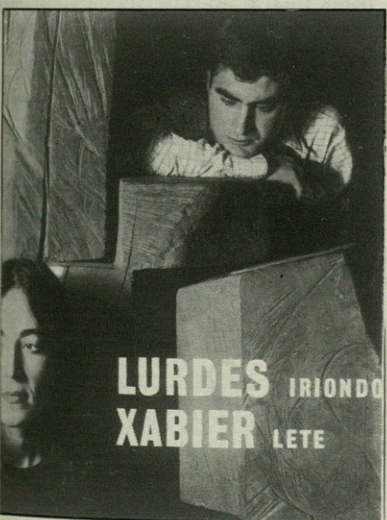
Tfnoa: (943) 37 15 45, (94) 424 46 63.

Faxa: (943) 36 10 48.

Inprimategia: ANTZA.

1991. urterako harpidetza sariak (BEZ barne):

Hego Euskal Herria .. 7.450 pezeta.
Ipar Euskal Herria ... 490 libera.
Estatu Espainola 7.450 pezeta.
Beste atzerriak 9.800 pezeta.
Airez 14.900 pezeta.

SINGLE-AK: Kantari askoren arrakastarako bidea izan da singlea. 60-70. hamarkadetan erruz argitaratzen baziren ere, piskanaka baztertu egin dira. Gaur egun konpainia independenteek soilik egiten dute apostu bi edo lau kantu biltzen duten formatoarean alde. Baina compact-disk eta videoek irabazi dute erronka. Altxor preziatuak gorde dituzte, hala ere, disko txikiek./50

Bideratzeko unea iritsi da

LARUNBATEAN berriz ere, Donostiako kaleak jendez bildu ziren. Autobidearen proposamen ofizialaren aurka eta proiektua berriz eztabaidatzea nahi zuten manifestariak, «*zeresanik duten guztiak hitz egin dezatela Institutuzioek*». Hau amaitu eta berehala hasi ziren xifra gerrak, baina ez du horrek pena merezi. Errebantxa moduan antolatu diren bi manifestazioek, gauza bakarra utzi dute argi; bi eritzi desberdin daudela, bi sentsibiltate. Hau esan ondoren sentsibiltate eta eritzi hauek zertan, zergatik edo norenak diren definitzen has daiteke norbait. Baina edonola ere bi zati daude. Honetan, eta istitutzioak denetak diren neurrian, botere publikoak bere gain hartu behar du Autobidea konpontzeko borondatea, eta etekina atera gainera biztanleen begirunea piztuz. Azken finean bi zatiak onartu beharra daude, eta elkar hizketa bideratu. Bestela istitutzioek ez dute bete behar duten papera aurrera aterako.

ASTEAK ordea zenbait politikok hainbesteko gogoz espero zutena eskaini du. Familia beretik atera ziren bi alderdiak, orain Euskal Autonomi Elkartean bat eginik daudenean, hasiak dira elkar jipoitzen. Lehen arazoa Gasteizko Legebiltzarretik Madrileko Senatura bidali beharreko hiru kideekin sortu zen. Gobernu hiru alderdiek onartu dute, «*gobernu osaketarako akordioan bi senatore EA-*

Jrentzat eta hirugarrena EArentzat zela.» Baina ez da hala gertatu, azkenean PSERena izan da hirugarrena. Arzallusen alderdiari ez zaio gehiegi axola izan EAK senatorerik ez lortzea, eta PSEK lortzea bestalde. Epaitegi Konstituzionalak bestelakorik erabaki arte alderdi sozialistak gehiengo dauka Senatuan, baina EAJk borondate oneko keinu bat luzatu dio PSERI. Gauzak honela Garaikoetxearen alderdia ere ez da atzean geratu. «*Alderdi jeltzaleak Madrileko Kamaran eta Gasteizko Legebiltzarrean defendatu duenak kontradizio nabaria azaltzen du*» aipatu du Joseba Azkarragak. Inaki Anasagasti izan da jeltzaleen izenean ofentsiban atera dena. «*Azpijoko ziztrina da hori. EAK Gobernua apoiatu behar du. Arlo testimonialean edo, bere ustez, EAJren kontraesanak agerian jartzen dituztenean, baina ezin daiteke EAJrengandik bereiztu, bion artean ustez dauden desberdintasunak areagotzeko ahaleginetan*» aipatu du.

GAUZAK gainera ez dira horretan geratu. Eusko Alkartasunak bere aldetik eta inori abisatu gabe eman zien hasiera Gipuzkoar zatiko Autobidearen obrei. Berehala esan dute jeltzaleek «*Muruaren lebiltasun falta izugarria*» izan dela. Baina maiatzeko udal hauteskundeak bertan direla eta, zenbat honelako gerta ote daitezke? Nola eutsiko ote dio bakoitzak bere espazioari? Zalantza handia, batez ere

EAren aldetik. Horregatik esan du EE eta EAJrekin hauteskunde aurreko hitzarmenak nahi dituela Gipuzkoako udaletxe handienetan, indarra edukitzen jarraitzen duen horietan. Jeltzaleek noski ezetza. Mesfidantza erabatekoa da eta bi alderdik honela jarraitzea Gobernuan zaila benetan.

Euskal Autonomi Elkarteko sozialistak bitarte horretan alderdiaren barrua ongi asko lotu dute, Nafarroako sozialistek egin duten bezalaxe. Baina Nafarroako PSNren indarra gaur egun, ez da hain Estatu-arazo. EA-EAJ bata bestea jipoitzeko arriskuan erortzen hasita, PSEko kongresuak inoiz ez bezalako batasuna izan du. Egoera politikoa ikusita PSE gogor eta batu bat izatea halabeharrezkoa da Madrilentzat. Beraz Jauregi indarberritua eta Exekutiba berrirako zerrenda gehiengo handiak bozkatuta atera dira. Oraingoz politika «*vasquistak*» indarra galdu ez duela dirudi, itxuraz behintzat. Jauregi da kapitaina, bere burua «*antinazionalista eta sakonki autonomistatzat*» jo duen alderdian. Agian Kongresua oraindik eta arrakastatsuago izan zitekeen, Eusko Alderdi Jeltzaleak Euskadiko Ezkerra bere etsai politikoa (PSOE) eta familia-

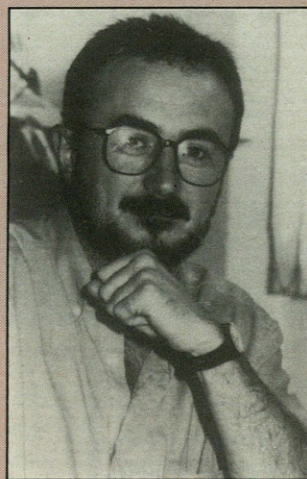
— «**Bi manifestazioek gauza bakarra utzi dute argi; bi eritzi desberdin daudela, bi sentsibiltate. Eta biak onartu behar dira**»●

Demokrazia

MOTA askotakoak daude demokraziak. Demokrazia popular eta demokrazia burjesak, demokrazia formal eta demokrazia errealak; Francok ere bere neurrirako demokrazia enda asmatu zuen, demokrazia organikoa hain zuzen. Azken hitza, batzu eta besteen arteko desberdintasunak egiteko, demokrazia horretan parte hartzeko aukera zenbati ematen zaion, hortxe dago kokka. Horren arabera ordezkarietazko eta partaidetazko demokraziaren artean egiten da bereizketa. Demokrazia guztiek badute ordezkarietazko zerbait, noski, baina demokrazia hitzari «partaidetazko» gehitzea abizen gisa soberan legokeela dirudike zilegien. Horra hor espre-

sioaren aldakortasunaren neurri adierazgarria. Mundu klasikoan, Atenas eta Erroma zaharreen alegia, demokrazia kontzeptua errepresentazio mailari batez ere lotua egoteak, eboluzioaren logikak gaurregun partaidetza neurrira lotuago egotea eskatuko luke. Eta hau, horrela balitz, eboluzio horren faltan geundekenaz dudarik ez. Azken batez, ordezkarietza maila gainditzen denean, partaidetzako dimentsioan demokrazia hitza justifikagaitza bihurtzen da, kontutan hartuz erabakietan parte hartzeko eskubidea pribilegiatu batzueri bakarrik ematen zaiela, botoaren bidez hautatutako pribilegiatuak, hori bai. Horrela gertatzen da hautaketaren maila demokratikoa izatea, ordezkarietza

arloari dagokionez, baina ordezkari horiek hartutako erabakiak antide-mokratikoak gertatzea. Hitz batez, ordezkariak demokratikoak, baina beren erabakiak ez. Bai bata eta bai bestean demokraziak garantizatzen badaude medioak. Halakoetan, demokrazia medio horiek erabiltzea litzateke eta antide-mokratikoa medio horiek ukatzea. Aplikatu bedi printzipioa Irurtzun-Andoain autobide proiektu instituzionalean.

XABIER OLEAGA
(Egineko zuzendaria)

ko etsaiaren artean (EA) bana zedin utzi balu.

EUSKAL Herria batzen duen zerbait ere bada gure artean. Gasteizen, Legebiltzarrak Nazio Batuen Erakundearekin bat egiten duen proposamena onartu zuen. Honetan alderdi politikoak bat datoz, orohar, baina gero benetan ikuspegi oso ezberdinak daudela ezkuta ezina izan da. Batasuna, gerraren aurkako benetako batasuna, Intsumisioaren aldeko mugimendutik etorri da Euskal Herri-
rira. Denbora luzez intsumisioa nahiko ixilean garatu bada, zenbait gertaera politikok eta Pertsiar Gol-koko gerraren errealitateak egoerari bira eman diote. Alderdiak ez dira ados jartzen intsumisioari *bai, baina* ez nola esan erabakitzean. Egungo legalitatea onartu eta bete behar dela esateak, maila guztietan hala egin beharra esan nahi du. Hala eta guztiz ere, kale mailako mugimendu-erakundeek bultzata Estatuaren mandatu betetzeko prest ez daudenen kopurua gehitzen doa. Eta estatuak zerbait egin beharko du.

N. Arrastoa

Didier Borotra, zinegotzi zentrista, herriko udal krisiaren erdigunean

«Miarritz beti turismoari begira izan da, beste sektore batzuk behar ditugu indartu»

Miarritzeko alkatea, Jean Marie Bernard, kolokan agertu denetik krisia konpontzeko izen berriak indarberritu dira. Udaletxeko alderdi zentristako partaide, Akitaniako Erregio Kontseiluko lehendakari ordea eta bere kantonamendua ordezkatzuz Kontseilu Orokorreko ekonomia arduraduna da Borotra. Bere bulegoan elkar hizketatuz gai anitz argitu dizkigu.

ARGIA. Nola sortu da Miarritzeko Udaletxeko krisialdia?

DIDIER BOROTRA. 1989an sortutako koalizioa hautsi egin da etxe eraikuntzako bi proiektuengatik, alde batetik hondartzan hotel-kasinoarena eta bestalde Ilbarritzeko eremuaren antolaketa. Itsas bazterrean beste eraikuntza batzuk ere pentsatuak ziren. Gure eza-dostasuna behin baino gehiagotan adierazi genion alkateari, nik eta nire taldekoek ere, baina egoera okertu egin da Bernard Marieren alaba jokoan sartu delarik.

A. Beraz, norainoko krisia duzue?

D.B. Ez da krisi politiko bat, sondeok egin izandira eta Miarritzeko jende gehiena proiektu borien aurka dago. Herriari doakion arazo baten aitzinean aurkitzen gara soilik. Ez da nabastu behar udal arazo dena gorabehera politikoei.

Orain arte Udaletxean konfliktuak izan direlarik, bertan konpondu ditugu, aldi honetan uste dut enfrentamendua urrunago joan dela Bernard Marieren azken mandatua delako, hirurogeita hamairu urte ditu eta. Batzuek, nik ez baina, batzuek segida hartu nahiko liokete.

A. Miarritzeko etorkizuna nola ikusten duzu?

D.B. Hautesleen esku dago orain, eta emaitzen arabera izango dira soluzioak. Orain hauteskundeak presatzen hasi gara, zerrenda berezi bat osatzen ari naiz ez etiketa politiko baten arabera baizik eta Miarritzerako ditugun ikuspegi eta helburuen arabera.

Miarritzen debelopamenduaren gaineko kontrol hobea behar dugu. Gure herrian norabideak aldatu behar dira, urbanizazioa kontrolatu, sobera eraiki da eta gure eraikuntzen berezitasuna zaindu beharra dugu, lehengo mendeko, mende hasierako etxeak bereziki.

Aparkalekuak antolatu eta zirkulazioa moldatu. Haste-ko, hori.

Bigarren, inguruko herriekin harremanak indartu behar ditugu: Baiona, Angelu eta Euskal Herriko (Pays Basque) konjuntorekin. Ikuspuntu honetatik, Miarritze isolatuegi eta berekoiegia da.

Hirugarrenik, mugaz bestaldeko herriei behar da kooperazioa sendotu. Ez dut nik Akitania eta Euskadiren arteko harremanak indartzeko lana sobera egin, baina elkartzen gaituen elementu asko dago, bereziki Donostiarekin: Baiona-Donostia konurbazioa eratzeke, eta turismoa hedatzeko. Miarritzek badu horretan bere tokia. Ez da Donostia bezain inportantea baina badu bere papera.

Azkenik, kulturari buruzko politika bat behar dugu. Donostiak zein Baionak badute beren politika kulturala, eta guk ez. Gisa berean, gazteek gure herrian dituzten arazoei erantzun

«Europaren bideak, esaten edo pentsatzen denaren kontra, ez darama Euskal Herriaren batasunerantz» ●

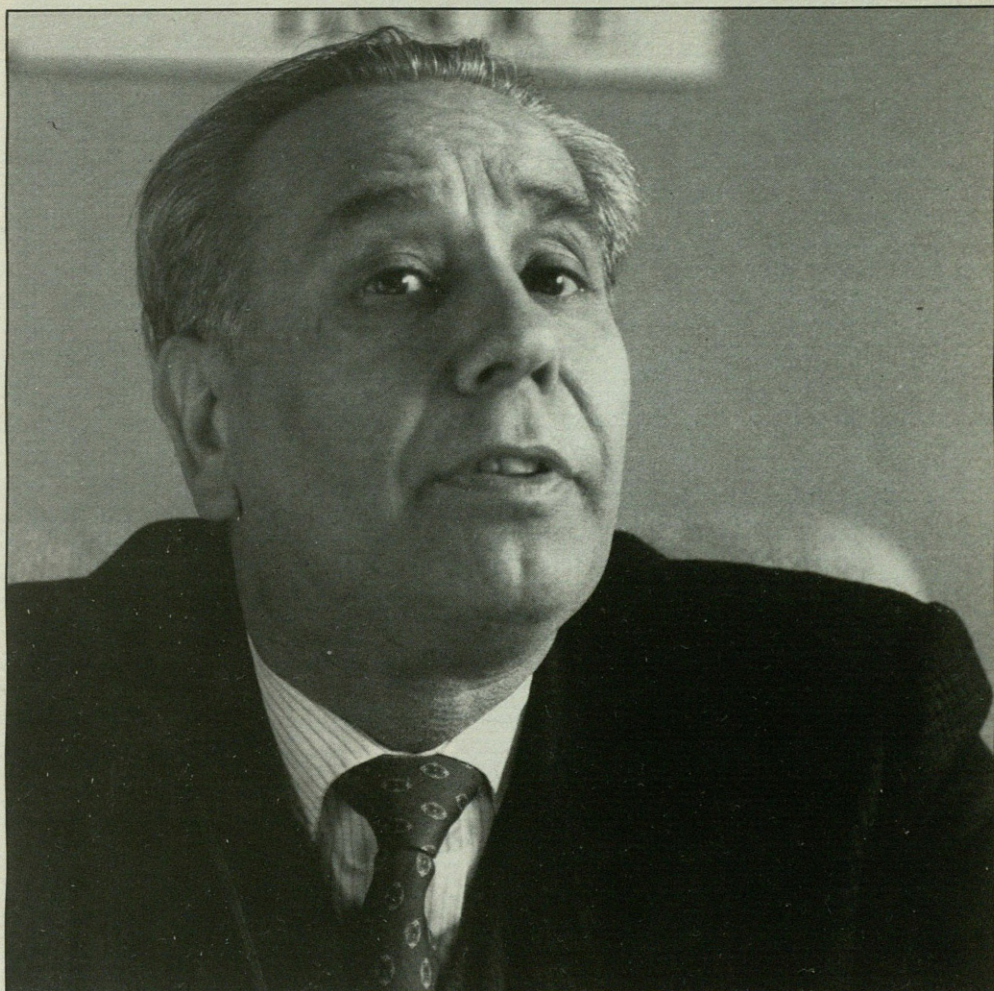
behar diegu. Frantzia hegoaldeko beste hainbat herrian bezala, gurean populazioa zahartzen ari da eta gazteak atxiki egin behar ditugu —dinamika bat sortu behar da horretarako.

Miarritz beti turismoari begira bizi izan da eta orain beste sektore batzuk behar ditugu indartu, adibidez Unibertsitatearen inguruko aktibitateak. Horiek Baionan zentralizatu egin dira, orobat produkzioa, goi mailako teknologiak, Euskal Herria zona erlatiboki industrialdua da eta informatika industrial eta elektronikoa garatu daiteke.

Nik gehien desio dudana da udala demokrazia leku bat gerta dadin, eta ez gizon baten edo familia baten propietatea.

A. Aipatu da, Jacques Aberri, abertzaleak, bigarren itzulian beharbada zuretzako botoa eskatuko duela...

D.B. Abeberry nazionalista bat da, ETaren animatore bat, baina miarro bat da. Uste dut Aberri bere nazionalista etiketak pentsaraz dezakeena baino askoz ere gehiago ordezkatzeko duela. Miarritze ongi ezagutzen duen familia batekoa da, asoziazioaren ugariren bihotzean dago. Nik ez dut Aberri sostengatzen, hark bere ideia propioak ditu baina ados gara, biok nahi bait dugu Mariaren sistemaren bukatzea.

A. Zein leku du, zure ustez, mugimendu nazionalistak hemen?

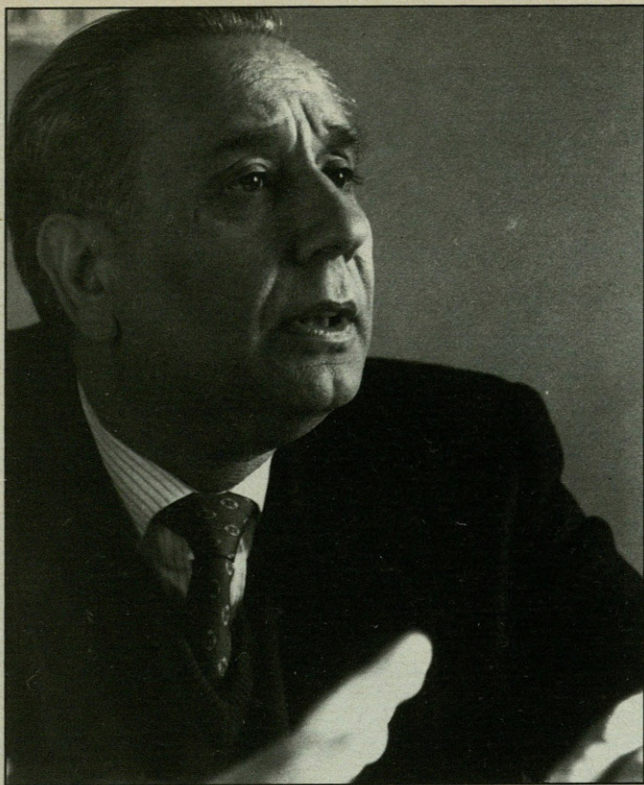
D.B. Zenbait urtetik hona mugimendu nazionalistak leku bat hartu du, jende gaztearen bultzadagatik. Uste dut mugaz bestaldean gertatuarekin lotuta dagoela: autonomiaren berebiziko debelopamendua, nahiz eta aski ez dela entzun, munduko autonomiarik inportanteenetakoa da.

Nik uste, demokrazia demokrazia dela, deusean aurretik badela, beraz, gehiengoaren legea. Bi problema daude, natura differentea dutenak. Enpleguaren eta kulturaren zailtasunak, batetik, arraz zainduak ez direnak eta gazteen gainean onez handia sortzen dutenak. Eta gero anbizio politikoak daude, autonomia,

mugaz bestaldearekin batasuna. Bigarren hori neure ustez amets bat da, arrakasta aukerarik ez duena inondik ere. Ez naiz ni horien aldekoa —baina ez dut inongo problemarik honetaz Ardanza jaunarekin hitz egiteko, haren jarrera garbia bait da: «zeuen geroaren jabe zarete».

Populazioaren gehien-goak nahiko duen egunean, irtenbide hori posible izango da. Baina nik uste dut Europaren bideak, esaten edo pentsatzen denaren kontra, ez daramala horrelako batasun baterantz. Seguru aski 1950. urtetan soluzio bat izan zitekeen, baina egun nekez, nahiz eta historiaz eta kulturaz, eta soziologikoki, elkarturik izan. Ni enpleguaren eta kulturaren debelopatzearen

Parisetik Frankforten barrena Milaneraino doan ardatzetik kanpo gaudela pentsatzen du.

Golkoko gerraz, hegazkin frantsesak uste ez bezain efektiboak izan direla aipatu digu.

aldekoa naiz, aldiz demokrata bat naiz: edozer esatea badago, baina problemak bideratzeko bide bakarra botoarena da. Eta erantsi nahi dut, biolentziari printzipioz oposatua naizela, espresibide bezala.

A. Beraz nola neurtzen duzu euskal arazo delakoa?

D.B. Esan dizudana. Problema konkretuak badira, ekonomia, kulturari dagozkionak... Baina autonomia, Hegoaldearekiko batasuna, horiek ez dira problema, horiek baten batzuren gogoan besterik ez daude, gutxiengo baten gogoan hain zuzen. Ez dut uste neuk bide horrek aurrera egingo duenik.

A. Batzuek esan bezala, euskal hiru probintzientzat egitura administratibo berezi bat alferrik dela uste duzu?

D.B. Baina hori beste problema bat da! Ez dut uste organizazio administratiboa eta asmo politikoak nahastu behar direnik. Ni euskal departamentuaren kontrakoa izan naiz beti, Donostian ere, Sabino Arana Fundazioak antolatu hartan, Guevara jauna han zela esan nuen argi-ta-garbi. Eta kontrakoa naiz departamentuak ez duelako deus konponduko, ez dut uste arazo politikoetarako soluzio administratiborik dagoenik. Alderantziz. Kontseilu Generaleko presidente-ordea naiz, eta uste dut Baionak daukan potentzia turistikoa eta Pabek biltzen duen industria elkar aberasgarri direla, ez dut ikusten entitate administratibo hori zergatik hautsi beharko genukeen. Ez zait iruditzen funtzionarioak direnik problemak konpontzen dituztenak.

A. Aldiz, Zuberoako Merkatal Ganbarak Baionarekin bat egin zuen...

D.B. Hori beste arazo bat da. Bi ganbara badago, eta Zuberoako industrial eta

merkatariek Baionari nahi badute atxiki, zertarako galarazi? Baina euren arazoen konponketa da hori, ez da administrazioa, merkatal ganbarek merkataritza eta industria ordezkatzen dute batipat.

Ordea, administrazio bat Euskal Herriarentzat? Joera ez da gero eta egitura tipietarako egitura bereziak sortzea, biltzea da, gero eta koste tipiagoak izan ditzan. Frantzia ez da azpi-administratutako Estatu bat, gain-administratutakoa da. Egitura gehiago sortzea ez da soluzio ona.

A. Zein dira heldu diren urteetarako Kontseilu Generaleko orientabiderik inportanteenak?

D.B. Besteak beste komunikazio azpiegituren gaurkotzea, hau da, lehenik, Tolosarekiko errepide harremanak. Eki-Mendebaldeko lokarria, eta ondoren *Transpirenaire* deitzen duguna, Aragoiarekiko lotura, Pabetik Zaragozara, Somporteko tunela bidez, eta Nafarroarekin, Baiona-Iruñea Alduden barrena. Gero, aireportuak eta Baionako portua. Hori nahitaezko baldintza dateke geroko edozein debelopamendurako.

Bestalde goi mailako formazioaren debelopamendua, unibertsitateetan zentratutako gara. Nazio mailako programa bat da, datorren bost urtetan unibertsitarien kopurua %30-40an emendatzeko. Pabe eta Baionan egun 11.000 badira unibertsitariak, 1995ean 14.000 izango lirarteke. Proiektu hau geroko lanarekin, industriarekin lotzen dugu.

Honez gain, nekazaritzaren debelopamendua izango. Horren motorra ez da noski departamentua izango. Erabakiak Europa, Estatu,

«Hiru probintzietarako egitura administratibo bereziaren kontrakoa naiz, gain-administratutak gaudenez egitura gehiago sortzea ez bait da soluzio onak»

erregio mailan hartzen diren gu horietara moldatuko gara —gure departamentuak lehentasun ditu. Urari dagokiona, ura pilatzeko proiektu handi ditugu. Pabena eta Donapaulen, eta inguruetan, gure programak zenbait kalitatezko produktu finantzatzekotan. Horrekin lotuta, nekazarien bizi kalitatea hobetu eta nekazaritza turismo bultzatu.

Nolanahi ere, esan behar dizut Kontseilu Generaleko lehenbiziko konpetentzia gizarte laguntza dela, zaharrak, gutxiengotuak eta umeak batipat.

A. Akitania-Euskal Herriaren enkontruz zein eritzi duzu?

D.B. Neure konpetentzia beste bat da: azpiegiturak, turismoaren arazoak, europar batzordearekiko harreman arazoak...

Gero, neure kargu badiotza Espainiarekiko harremanak Euskadirekin bereziki. Baionan Euskal Herriaren arteko harreman instituzionalak emaitzak espektakularrak dira, ez bakarrik mugaz alde biak kontaktuan jarri direlako —behar historiko bat— azken denboretako elkar hizketa falta denontzat nefastoa izan da, eta momentuko beharra ere.

Donostiarekin batera
Euskal Herriko
kostaldean turismoa
garatzeko lan bateratuak
egin beharra azpimarratu
du.

1993an ez bait da mugarik izango. Baina inportantea da baita ere, harreman hauen bidez kanpo politika amankomun halako bat lortu dugulako, gure erregiotik haratago doazen zenbait ekintzaren inguruan. Adibidez mugaz gaindiko kooperazioa, euskaldunen presidentzia peko Pirinioen inguruko lana, eta guk «Hego Europa atlantiarra» deitzen dugunaren ingurukoa. Era berean Euskadi-Akitania ardatz bezala eta Poitiers, Galizia, Asturias edo Castilla-Leon bezalako erregioak bildurik, beren debelopamendua bateratua bait da.

Eta azkenik, Europako ardatz atlantiarra, orohar, Estatuek maiz ahaztu izan dutena eta ezagutu beharrekoa. Oso garrantzi handikoa da Euskadi-Akitania guzti horren *noyveau dur* izatea.

A. Polo ekonomiko gisa?

D.B. Garbi esan behar da, ez gara «bananan»: Parisetik Frankforten barrena Milaneraino doan banana itxurako ardatz horretan, Barcelona aldera adar bat daukana. Erregio hau apalagoa da baina bizitza ekonomiko eta kultural interesgarria du. Ingurugiroari buruz sentibilitate batez, jendea berean gustora bizi dadin, hiri handietan bezala elkarrengandik arrotz izan gabe, horiek dira guk zaindu behar ditugunak. Polo ez gara izango, baina aurrera egin dezakegu. Baikorra naiz ni.

A. Frantzia Golkoko gerran inplikatu dela eta zer

derizkiozu?

D.B. Inplikatu dela esatea, esakera bat da. Frantzia Nazio Batuen Erakundearen erabakiak errespetarazteko sortu koalizioaren partaide da. Nik ez dut sentitzen gerra hori Frantziaren gerra denik, nazioarteko borondatea da, indarrez bere legea

inposatu nahi izan duen Estatu bati fronte egiteko.

A. Ez al zaizu iruditzen Frantzia EEBBei jokoa egingen ari denekoa?

D.B. Hori esajeratua da. 10.000 soldadu bidali ditu Frantziak. Beste hainbestek ere bidali ditu. Beraz, nor-

baitek agindu behar zuen. Arma, jende, bonba gehien zituen izatea lojiko ez al da? Ni harritu nauena arma frantsesen berebiziko kalitatea izan da, jaguar abioen prezisioa batipat.

Ixabel Etxeberria

E Z P A L A K

■ INTSUMISOEN LEHEN ENTREGA

HEGO Euskal Herriko lau hiriburuetan, zerbitzu militarra egiteari uko egiten dioten euskal gazteak Gobernu Militarretan aurkeztu ziren. Ehun gazte baino gehiagok entregatu zuten heuren burua, soldaduzkaren aurrean intsumitu egiten direla adieraziz botere militarri. Bi gazte atxilotuak izan ziren Bilbon, bata Pertsiar Golkoan destinatua dagoen fragata espainiar batera aurkeztu ez zela eta. Bestalde Gasteiz eta Iruñean poliziak egurra banatu zuen.

■ MILITAR GOLPISTEK ERREGIA HELBURU

ESPAINIAKO egunkari batek kaleratu duenez, militar golpista talde batek Juan Carlos Lehena hiltzea erabaki zuen 1985ean. Urte honetako ekainak batean, Indar Armatuen Egunean, desfile militarra ikusteko prestatu zioten tribuna lehertzea pentsatu zuten. Militarren buruan, ekintza ETari leporatzeko asmoa zegoen, gerorako halabarharrezko interbentzio militarra bultzatzeko.

■ BI ABERRI EGUNA IPARRALDEAN

IPARRALDEKO abertzaleen helburu aurtengo Aberri Eguna baterakoiak porrot egin du. Hori lortze arren osatu zen Iparraldeko zenbait pertsonalitateen taldeak Arbonan antolatu duenaz gain, EMA alderdi politikoak beste bat prestatu du. Talde baterakoiak «Euskal Herria bere geroaren jabe» lema onartu du egun honetarako.

■ GASTEIZKO LEGEBILTZARRA GERRAREN AURKA

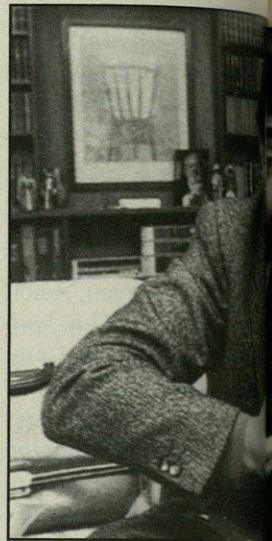
GOLKOKO GERRA dela eta, Gasteizko Legebiltzarrak Nazio batuen Erakundeak hartutako erabakiekin bat datorren proposamen bat onartu du. Honen arabera Iraki ultimatuma berretsi zaio eta behar diren medio guztien erabilera baimentzen da, beti ere neurri baketsuak direnak.

Hala ere alderdi jeltzaleak Madrilgo Legebiltzarrean PSOE, CIU, PP eta CDSrekin bat egin zuen, B-52 hegazkinak Estatu espainola beraien operazioetako erabiltzea onartuz. Ondorioz EAJko zenbait buruzagik alderdiak Madrilen eta Gasteizen hartu dituen «tesi kontrajarriak» salatu ditu. Alderdi serio batek ezin omen ditu honelako kontradiziorik onartu.

■ ARDANZA ETA GONZALEZEN BILERA

DUELA lau urtetatik bildu ez diren bi buruzagiak, Felipe Gonzalez eta Jose Antonio Ardanza, otsailaren 27 honetan bilduak izango dira. Kaleratu denez, Gobernu Hirukoitzak dituen asmoak, falta diren trasferentziak eta instituzional mailako harremanak aztertuko dituzte. Hala ere beste gairik ikutu dezaketela aipatu da Ajuria-Enean.

H I T Z E Z . H I T Z

«Beste autonomi elkarteekin gonbaratuz, Justizia bereziki zaindua izan da Euskadin».

Juan Alberto Belloch.
El Correo Español,
1991-2-22

«Barne tirabirak Euskadiko Ezkerraren kontsentsu politikaren porrota suposatzen du».

Xabier Gurrutxaga.
Deia, 1991-2-18

«Legealdi honetan ez da autodeterminazioa planteatuko».

Juan Luis Laskurain.
El Diario Vasco, 1991-2-21

G O R D E T Z E K O A K

EUSKADIKO EZKERRA BERDEETATIK KANPO

EUSKADIKO Ezkerrak bere laugarren kongresuan erabaki duenak oihartzuna izan du Europan. EE Europako Berdeen taldean zegoen Estrasburgen orain arte. Mesfidantzak sortu zituen euskal alderdiak Berdeen artean dauden zenbait sektoreen artean, alderdi hau beraiekin elkartu bazen, beste taldeengana jo nahi ezagatik zela eta. Die Grunen alemandarren artean kritika ugari jasotzen zituen Bandresen alderdiak, bere jokabide politikoa eta jarreragatik. Europako Berdeen sektore aurrerakoien mesfidantzak Gipuzkoa eta Nafarroaren arteko Autobideagatik areagotu egin ziren.

Orain alderdian errenobatzailerek garaipena lortzean Internazional Sozialistan sartzea eskatu dute. Hori dela eta Europako Berdeek, talde berri batean sartuko direlako, Euskadiko Ezkerra beraien taldetik kanporatzea erabaki dute.

*«Autobidea eraikitze
borondatea alda ezina da»*

Jose Luis Telleria.
Egunkaria, 1991-1-21

*«Intransigentzia eta
ultimatumaren artean
badago elkar bizketarentzat
lekurik»*

Jon Idigoras.
Egin, 1991-1-22

*«Indarkeri bidea ixteko eta
ekiditeko modurik
pedagogikoa gatazkaren
bide baketsu bat zabaltzea
litzateke, hau da, elkar
bizketa»*

Jonan Fernandez.
Egunkaria, 1991-2-20

LEHEN LISKARRAK EA-EAJ ARTEAN

SENATURAKO gasteizko Legebiltzarrak aukeratu behar zituen hiru kideak hautatzean sortu da lehen iskanbila EAJ eta EAren artean. Jeltzaleek bi ordezkari lortu dituzte eta hirugarrena PSOEkoa atera da. Garaikoetxearen alderdikideek diotenez EAJ-EE-EAren arteko gobernu hitzarmenean hirugarren senatorea EAkoa izatea erabaki zen.

Baina Hirukoitza kolokan jartzeko arriskua EAren eskutik ere etorri da. Gipuzkoako Diputazioak, beste alderdiei esan gabe, bere kabuz Autobidearen lanak hastea erabaki zuen, alderdi jeltzalearen haserre bizi sortuz. Azken egunotan, eta maiatza hurbiltzen doan neurrian, EAJkoekin bilera batzuk burutzen ari dira EAko zenbait buruzagi, baina Garaikoetxearek gabe.

Bakea irabazi

LUR erasorako ordu gutxi falta za-tekeen, eta bazkalostean Gorbaxo-ven bake proposamenari erantzun gisa Saddam Husseinek paratu zuen diskurtsotik ezer onik espero gene-zakeen, Tarek Aziz Atzerri ministro irakiarrak Moskura Bagdaden mezu ofiziala eraman zuenean. Otsailaren 22ko goizaldea zen. Su-etena gertatu eta bigarren egunean, Irakek Kuwait utzi egingo luke. Hortik hirugarren egunera, Irakeko tropen bi herenek alde egin eta gero, NBEren zigorrak bertan behera utziko lirateke. Zortzi puntutako plana. Orain artekorik bi-deragarriena.

Ahulen zirudien katebegiak berea egiten zuen, azkenean: Gorbaxovek —etxean ezin behintzat eta— beste kanpo-arrakasta bat biltzen zuen. Saddamek iraunez gero, puska ba-tean behinik behin lagun gutxi izango du eta, hain zuzen ere soviatarren laguntzaren beharra izango du, behin ere baino gehiago.

MOSKU, bertako zenbait agintari-ren ustez, EEBBen menekoegia ger-tatzen ari zen. Orain, Saddam salba-tuz, amerikarren garaipena kamus dezakete. Problema da (betikoa): Es-tatu Batuek, onartuko ote duté garai-pen kamuts hori —soviatarren arra-kasta? Soviatarrek euren aliatu gertatu dira azken urte gutxiotan, baina be-ren eritziak (armetan oraindik ere be-ren parekoak direlako, besterik ez balitz) beste inorenak baino gehiago balio izaten segitzen du. Eta: Bagda-dek ontzat eman duen planarekin, EEBBen interes eta helburu estrate-

gikoak, beren hegemonia, ziurtatzen ote da? —Bagdad-Teheran-Mosku ar-datz egonkor samar bat sor dadin po-sibilitaterik okerrenetakoa liteke,

berentzat.

Horrexegatik, Bush ez da konfor-matzen. «Planak ez ditu baldintza de-nak betetzen...», esan da Washington

Palestinarrek, berbak berba, ez euskarri, ez helduleku, izango dute.

**— Mosku, EEBBen
menekoegia gertatzen ari
zen. Orain, Saddam
salbatuz, amerikarren
garaipena kamus
dezakete. Problema da:
EEBBek onartuko ote dute
sovietarren arrakasta? ●**

eta Londresen. Buruzagi ez izateak dakarren moderazioaz eta guzti, nazioarteko koalizioaren aliatu gehienengandik onespenez hitzak heldu dira, Moskuk aitzinatu planaz. EEBBek noski, beren ukoa eman dieziokete baina orain, gutxienez, Mosku izango dute kontra. Eta Nazio Batuak, orain bai, bazter, erabat. Baina beren gerra egitea erabaki dezakete; hori dute eta, ezaguna denez, beren espezialitatea. Koalizioarentzat ordu minak datoz, nolanahi ere.

SOBERA elementu dago joku honetan, ezer aurreratu ahal izan dadin. Saddam Hussein, eginak egin, arabiarren heroia? Beti ere eskualdeko —Israel eta gero— potentzia militarik lehena? Moshe Raviv, Israelgo Atzerri Ministraritzakoak: «Saddam eta bakea elkartezinak dira»...

Demagun, oraintxe larregi ematea da baina, gerra *hori* bukatu egiten dela. Baketik, zoritxarrez, gutxi izaten segituko genuke. Kuwaiteko agintaritzari atzera Saad-tarren monarkiak helduko balio, Kuwaiten diktadurak iraun egingo luke. Saddam Husseinek bereari eutsiko balio, Iraken diktadurak iraun egingo luke. Eta palestinarak, berbak berba, ez euskarri, ez helduleku. Bakea, beti legez, irabazkizun.

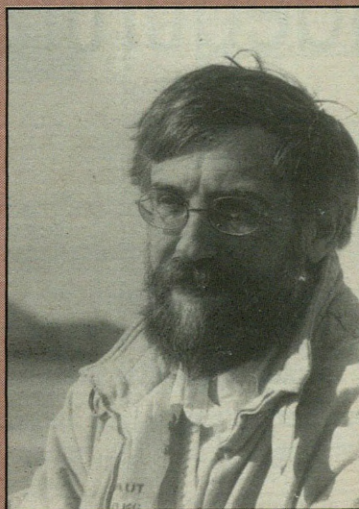
Pablo Sastre

MUNDUA EZ DA BOROBILA

Zilegitasuna

ORAIN gutti dela, lagun batekin mintzo, zera esaten zidan, Saddam Hussein diktadore odoltsua dela eta seko bertan gelditu behar zutela. Eta nik baietz, diktadore odoltsua dela, lastima horretaz ohartzeko hainbeste urte behar izan zutela Mendebaldeko demokraziek, lastima Iranen aurka laizismo demokratikoaren defentsatzaile gisa onartu zutela eta armaz ongi hornitu...

Baina, urrunago joanik, esaten nion, diktadore odoltsuen zerrenda luzea da munduan, tamalez, eta jende eta herri eskubideen bortxaz ukatzen dituztenen kopurua askoz luzeago; injustizietan oinarritzen diren erregimenak seko bertan garbitu nahi badira, bada lan. Berriz, gaineratzen nuen, eskuak garbi, morala zuzen eta indarrak aski dituen Estatuaren zerrenda labur-laburra da, non ez den hutsa; nork ditu historia eta praktika hain garbiak erregimen, estatu eta sistema gaizkigile guzti horiek armaz menderatzeko, eta justiziaren erresuma gerla justuaren ondorioz mundu honetan finkatzeko? Hasteko, seguru Estatu Batuek, Britainia Handiak eta Frantziak, ez. Beraz, hitzetik hortzera erantzun zidan, hire us-tez askoren ustelkeriak bako-txarena justifikatzen du?

E. LOPEZ ADAN

PROBLEMA ez duk hor; injustiziak ez dik inoiz justifikaziorik, eta mundua ez ditek gure tabernetako solasaldiek konponduko. Baina inork zilegitasun moralik ez duelarik, komeni duk, agian zilegitasun honen oinarria aztertzea. Gerla honetan, biktimak herriak dituk, eta herri arabiarra bereziki; protagonistak, berriz, Estatuak dituk. Batzuk demokratikoak, besteak ez, baina azken finean denak Estatu. Eta, beldur nauk, estatuak badik bere logika: boterearen monopolioa eta indarkeriaren beharra edo tentazioa. Diktadore batek nahi duena egiten dik; demokrazia batek, gauza bera, behin lau urtetako botoa herriak emana. Frantziar, hala nola Espainiar, abioiak aireratzeko, bonbak igortzeko, arabiarrek kontrolatzeko, pazifistak lasterkatzeko eta, behar denean, oposizioa kartzeleratzeko eta desertoreak afusilatzeke, herriak ez dik hitzik; boterean direnek, botereak ematen duen bizitza eta heriotzaren gaineko indarra erabiltzea maite ditek, eta egingo. Beraz, Estatuaren aurkako herriek eraman behar ditek borroka, bakoitzaren nortasuna eta egoeraren arabera, demokrazia zuzena erabiltzeko, ordezkari edo salbatzaile guztiz ahaltsuen eskuetan erori gabe...

Hi, oraindik ere, anarkista zaharra haiz!

Eta bai...

Une latzak eta gatazkatsuak espero dira *apartheidaren* estatuarentzat

Hegoafrika, etorkizunaren bidegurutzean

Urte asko eta gero badirudi *apartheidaren* amaiera gero eta hurbilago ikus daitekela. Ez du bapateko berdintasunik suposatuko, 350 urteko menpekotasuna ez bait da hutsala. Baina hasiera izan liteke. Beltzak eta zuriak elkarrekin. Berdin xhoxak eta zuluak. Bitartean, zuri askok ez dute euren urtetako pribilegioak galdu nahi. Denborak esanen du.

AFRIKAR Kongresu Nazionalak (AKN) bi zatitan banatzen du bere herriaren historia: lehenbizikoa 250 urteko antolatugabeko borrokaldia, 1906. urtean Bambata buruzagi zulua altxatu zen arte, eta bigarrena ordundik gaurdaino, askapen nazionalerako borroka deitu izan dutena. 1912an Bloemfontengo hirian Hegoafrikar Natiboen Kongresu Nazionala sortu zen eta 1925ean egun ezagutzen dugun izena hartu zuen, AKN. Izen berria hartu baino urte batzu lehenxeago sortu zen handik urte askotara berarekin lanean ihardungo zuen Hegoafrikako Alderdi Komunista (1921). Bakoitzak bere arazoiekin bazuten, bai, noren aurka borrokatu.

Inglesak XVII. mendean heldu ziren egungo Hegoafrikako kostaldera, eta urte batzutan jada bertako populazioa euren menpe zen. Esklabu gisa. Hala ere, *apartheidaren* lehenbiziko aztarna 1913an finkatu zen

«Natiboen lur legea» zela eta. Lege honen arabera beltzek lur gutxi batzutan ezik, lur jabego eta errentapen eskubidea kentzen zitzaizkien. 1923an «Eremu urbano eta natiboen legea» sortu zen, zeinaren arabera beltzek leku zehatz batzutan bakarrik egon zitezkeen. Gehientsuenetan gainera zuriei komeni zitzaien lekutan.

Alderdi Nazionala boterera

Gaur egun boterean dagoen Alderdi Nazionala 1948an heldu zen gobernura. Hendrik Verwoerd doktoarearen kontua izan zen egun arte irauten duen sistema arrazistaren gauzatzea. Kultura oinarri genetikoan zetzan harentzat eta horren arabera eraikitako sistemarekin beltzak beretzat «herrialde bonetako esku-lan naturala» ziren. Populazio arrazaka sailkatu zen, arra-

zen arteko ezkontzak debekatuak, zerbitzu publikoetan ere banaketa, lan posturik onenak zuriengatzat... Baina batetik oso oposizio gogorra sortu zen, eta bestetik kanpo mailan ere nazioarteko isolamenduak bazuen eragin apur bat, batik bat ekonomian. Beraz, ekonomiari errentagarritasuna atera asmotan, Verwoerd doktoreak beltz asko zeudela eta zenbait «aldendu» egin behar zirela otu zitzaion, horretarako beltzak egun oraindik mantentzen diren bantustanetara bidali zituelarik. Noski, teorian «independiente» —eta zenbait autonomo— direnak baino errealitatean Hegoafrikaren menpe bizi direnak erabat.

Eskuin muturreko zuriak borroka iragartzen dute.

Frederick de Klerk-en gobernuaren zenbait ekimen eramatzen ari da aurrera, iragarri zuen jada Konstituzioa aldatuko zela eta aurrera begira arraza ez zela inolako desberdinketaren arrazoi izango. Erreformak, nahiz

ko zapalkuntza basatia jaso duen herriarentzat ez da nahiako, laguntza neurri ugari beharko luke, eta zuriak ez bide daude lan hori egiteko irrikitan. Dagoeneko Asanblada Konstitugile bat iragarri da eta horretarako hauteskundeak. Beltzek oraintxe bertan nahi dituzte eta De klerk-ek aurreraxeago. Bitartean zuriak, beltzek eta induak osatutako gobernu hirukoitza bultzatu nahi dute.

Alderdi Nazionalaren eskuman dauden Alderdi Kontserbatzailea, Afrikaner Erresistentzia Mogimendua, Branpowak eta beste 70 talde kontserbatzaile. Talde asko baina ez horrenbeste persona beste komunitate multzoak kontutan hartuz gero. Orotara hegoafrikarrak 34 milioi baino gehiago dira. Hauetatik bost eta asko txuriak dira, milioi bat induarrak eta asiatiarrak. 27 milioi beltzak, etnien artean banatuta, zuluak eta xhoxak dira guzti horietatik jendetsuenak, %30a bakoitza.

eta oraingoak nahiko azalekoan diren, gutxiengo zuri komunitatearen zenbait sektorek iragarri du jadanik ez duela inongo erreformarik onartuko.

Oraindik lege garrantzitsuenek konstituzioaren baitan dira. Jadanik itxuraldetik onartu ezinezko legeak deuseztatu dira, eta apartheid guztiarekin beste horrenbeste egin behar omen dute. Baina 350 urte-

Gobernuaren erreformak

Gauetik egunera bizigairik gabe geratu ziren milioika beltz, lurralde zati utz batzuren alegia. Erregimenak

1990. urtean xhoxa eta zuluen arteko borroka 4.000 hildako utzi zituen. Buruzagiek bakea sinatu badute jada, oraindik borroka aurrera darrai kalean

orohar gero eta zailtasun handiagoak zituen bere aurpegia «zuritzeko». Lehenbizi onartu egin behar izan zuen ez zegoela arrazaren nagusitasunik (beraz oinarri ideologiko nagusiaren galera) eta 80. hamarkadaren erdian irekiera txiki batzu burutu zituen, mestizu eta asiatarren Ordezkaritza Ganbarak, inongo balore barik biak erabateko boikot jasan dutelako.

Apartheidaren gainbehera

● 1989ko uztaila: Nelson Mandela (ANC) gartzelan dagoelarik oraindik, Peter Bothak berarekin zenbait elkarrizketa izaten ditu.

● 1989ko iraila: Frederick de Klerk-ek —Alderdi Nazionalekoa ere— Botha ordezkatzeko du lehen-dakaritzan.

● 1990eko otsailak 2an: De Klerk lehen-dakariak *apartheidaren* apurkako amaiera iragartzen du.

● Otsaila: Nelson Mandela askatzen dute.

● Abuztuak 6a: Nelson Mandela eta Frederick de Klerk ofizialki biltzen dira. Mandelak ANCK borroka armatua uzten duela iragartzen du. Dagoeneko 13 bider bildu dira.

● Abuztuak 13: Xhoxa eta zuluen arteko gatazka gogorrenen hasiera.

● Irailaren 2a: Alderdi Nazionalak bere baitan arraza guztietako afiliazioak onartzea erabakitzen du.

● Irailak 20: Xhoxa eta zuluen artean 1979tik burutzen den lehen bilera.

● 1991eko urtarrilak 29: 30 urtetan aurrez aurre egon barik izan ondoren, Nelson Mandela (xhoxa) eta Mangosuthu Buthelezi (zulu) elkarri ematen diote eskua.

Etengabeko odol jariora xhoxa eta zuluaren artean gertatzen ari dena. Azken zazpi urtetan 10.000 hildako.

Hontza

LIBURUDENDA

Okendo kalea, 4
Tel. 42 82 89 Faxa: 43 12 56
2004 DONOSTIA

Hain zuzen ere, bantustanen saiakera beltzen kopuru izugarria kontrolatzeko neurri bat zen, hala ere porrota egin du.

Gatazka nagusia beltz eta zurien artekoa bada, beltzen artekoa ere ez da gauerdiko auntsaren estula. Xhoxa eta Zulu etniak dihardute borrokan eta 1990ean zehar 4000 hildako gertatu dira. Hemendik ikusirik jende askok galde diezaioke bere buruari, *«Baina zertan ari dira zoro horiek euren artean borrokan, ez abal dute ba noren aurka egin»*. Horixe da hain zuzen, txuriek aspalditik bultzatzen ari direna, *«zatikatu eta irabaziko duzu»* dio esaera zaharrak. Finean botere politikoa tartekatzen da gatazkan.

Inkatha (zuluak) 70. hamarkadan aldendu zen Afrikar Kongresu Nazionaletik. Inkatha jarrera kon-

terbatzailekoa dugu, berez ideologikoki De Klerckek Alderdi Nazionaletik gertu, eta bere buruak ederto asko adierazten duenez, «berari garrantzitsuago iruditzen zaio pertsona edo talde batekin ideologia dela eta bat etortzea, azalaren kolorea dela eta baino. Hortxe dago kokxa hain zuzen. Zuriek ere ederto asko ikusi dute hori urtetan zehar eta asko baliatu izan dira horrez. AKNk beti salatu izan du poliziaren pasibitatea gatazka guztietan, eta are gehiago, polizia Inkatharen alde jartzen dela aukera duenean.

Buthelezi Inkhatoko buruzagiak bestalde beti leporatu dio AKNi azkarregi doala bere prozesuan eta gehiegi presionatzen duela gobernu. Argi dagoena da Nelson Mandela gartzelatik atera zenean eta De Klerck-ekin elkarriketetan

Hiru gizon hauek ordezkatzten dituzten komunitateen arteko harremanen sendotzean datza Hegoafrikako etorkizuna.

hasi Buthelezik ez duela nahi izan elkarrizketa horietatik aparte geratu eta gogor ari dela presionatzen horretarako. Batik bat bere gizonak AKNkoekin enfronta arazten. Argi dago gatazkak kalte handia egin diezaiekeela De Klerk-ek eta Mandelak hartutako akordioei, (borroka armatua uztea AKNk, preso askatzea, Asanblada Konstitugilea...).

30 urte elkarrekin izan barik egon ondoren, urtarilaren 29an elkartu ziren Buthelezi eta Mandela, elkarri eskua eman eta beren jarraitzaileei beste aldea gehiago ez erasotzea eskatu zieten. Aurrerapausu bat izan arren oraindik ere kale mailako borrokek jarraitu

egiten dutela aipatu behar da.

NBEk (Nazio Batuen Erakundea) 1976an Hegoafrikaren *apartheid* politika gizateriaren aurkako krimen bezala jo eta zigor ekonomikoak jarri zizkion.

Ekonomia arazoak

Ligorrak ez ziren ia benetakoa izan 80. hamarkadaren erdialde arte, baina hala ere, erabaki zenetik apur-apurka gero eta eragin handiagoa zuen zigorrak eta Hegoafrikak —eta orohar inguruko estatu guztiek— gero eta gehiago nabari izan du zigorra.

«The Economist» aldizka-

riaren arabera zigorrek 18.000 milioi dolarretako galera ekarri diote Hegoafrikari 1985 eta 1990a artean. Alabaina, txiki geratzen da berak bere aldameneko estatuei sorrerazitako kalteekin konparatzen badugu, 1980 eta 1988 artean 60.000 milioi dolar.

Hemen ere ikusten da AKN eta Inkatharen arteko ezberdintasuna, zigorrak lehenak egindako esfortzuagatik izan badira ein handi batean, bigarrenak bere amaiera eskatzen du, De Klerk-ek bezala.

Hegoafrikak Afrika osoko ekonomiarik indartsuena eta garatuena du, eta hala ere ondorengo urteetan sailtasunak aurreikusten zaizkio, batik bat arazo po-

litikoen ekonomian izango duten eraginagatik. AKNk iragarri du jaðanik oinarriko zenbait sektore nazionalizatu nahi duela, mehatzagintza batik bat. Bestetik, Alderdi Nazionaletik komunismoa mundu osoan hil dela eta ez historiaren iraganen geratzen ari dela ohareratzen dio AKNi.

Enpresariak, bestalde, nazionalizazioek herrialdearen garapen ekonomikoareko suposa dezaketen hondamendiaz ari dira jo ta ke. Finean AKNk ere ez du oso garbi nondik nora jo behar duen, nahiz eta badi-rudien indar gehien duenak ekonomia mistoaren eredua den.

Xabier Letona

HISTORIA ETA GERO

Amaitu da Historia. F. Fukuyama, 1989

■ IRAKIARRAK EUREN MESKITAK TXIKITZEN?

HORIXE da behintzat EEBBtako militarrek sinistarazi nahi digutena, irakiarrek nazioarteko indarren imagina zikintzeko helburu zibilak erabiltzen dituztela. Bagdadeko errefugioa horretarako erabili zuten. Berdin beste asko. Ez bakarrik zibilen lekuak militarki erabili, zibilak ere leku estrategikoetan «jartzen dituzte». Hurrengo urratsa eurek euren lurraldea bonbartzatzea izan da eta dagoeneko zenbait meskita bonbartzatu dituzte, euren artean Irakeko bigarren hiri garrantzitsuena den Basrah-eko meskita. Hurrengo urratsean Bagdad sutan jarriko ei dute gero errua amerikarrei botatzeko. Auskalo zer ez ote luketen egingo irakiar gaiztoek amerikarren irudia zikintzeko.

■ GERRA SIKOLOGIKOA MUSIKA HEAVY-AREKIN

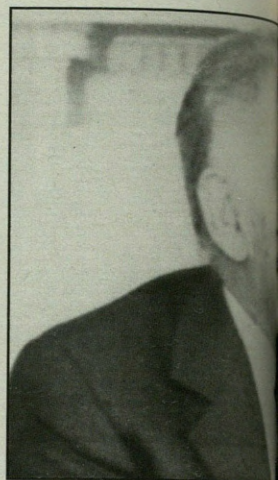
AMERIKARREN azken arma sekretua ei da eta Bigarren Dibisioko zenbait musika teknikari hortan dihardu egun osoan. Elikopteroetatik eta beste apa-

railu batzuetatik etengabe eta oso bolumen handiarekin bonbartzatzen dituzte irakiar soldaduak heavy abestiekin. «Arma» hau erabilia dute jada Panaman, eta «oso emaitza onekin» gainera, panamar soldaduak zorutzen bait zituen musika honek. Helburua etsaiak desartatu dezala da. Alabaina, ez dirudi irakiarrekin oso arma eraginkorra izan denik.

■ GERRA NEKEAREN BAJAK

BAJA guztiak ez datoz armetatik antza. Militarrek diotenez gerraren lehenbiziko 30 egunetan gerrak eragindako nekearen bajak soldaduen laurdena jotzen ditu. Nerbioen dantza, klaustrofobia, logure eza, gose eza eta depresioa dira, besteak beste, ezaugarriak nagusienak. Egoera horretan soldaduak jada ez omen du ezer «aportatzen». Sendagairik onenak loa eta relaxa dira. Gaitz honek jota geratzen direnetatik %80ak 24 eta 28 ordu artean «sendatzen» da. Lau egunetara jadanik %90a ondo dago eta %10ak hospitalaren beharra du.

E L L E - M E L L E

«Krisia ezin da konpondu irakiar diktadorea eskenatik desagertzen ez bada»

Isaac Shamir, Israelgo Lehen Ministroa.

«Utz iezaezue galtzaileei galdu dezaten. Jaungoikoa handia da. Dezepzio handia jasoko dute amore emango dugula uste badute».

Sadam Hussein.

«Sinesgaitza da Iraki egin dioguna, Segurtasun Kontseiluan indarraren erabileraren alde egitea alegia. Sadam Huseinek bizpahiru aste gehiagori eusten badio irabazi egingo du. Amerikarrek ez zuten ezer ikasi Vietnam eta Koreatik. Sekulako baja kopurua izango dute lurreko erasoan».

Victor Filatov, sobietar generala.

«Israel eraso arabiarren biktima da. Mende bonetako genozidiorik handiena —munduko historiaren handiena esango nuke— pairatzen ari da».

Benjamin Netanyahu, Israelgo Atzerri Ministrordea.

O I H A R T Z U N A K

ANDALUZIAKO OBISPOAK GERRAREN AURKA

GRANADAKO elizaldeko sei obispok —Jaen, Almeria, Granada, Guadix-Baza, Malaga eta Murcia— gerraren aurkako pastoralgo bat atera zuten joan den astean. Beraien esanetan, Golkoko gerraren oinarrian arrazoi «*inperialistak, politikoak eta ekonomikoak*» daude. Diotenez, beharreko da Ekialde Erdiko herrialdeei beren herrien historia bakarrik idazten uztea. Moral kristatua eta giza etikaren aldetik Kuwaiteko inbasioa ez da onargarria, baina aldi berean ez dute nazioarteko indarrek gerrari ekin aurretik ahal ziren neurri politiko eta ekonomiko guztiak agortu zituztenik. «*Halaber, —diote obispoek—, lege moralaren arabera, aurkakoaren kontra hartutako neurriak berak eragindako kalteekiko proportzionala izan behar du.*»

«...Ados nago, ideologiarekin ez garajazten baina ideologiak hobeto jatzeko resisti arazten digu.»

Cubako Komunista Gazteen Batasunaren (UJC) burua.

«Gure azken aukera da, independentzia barik desagertu egingo gara herri bezala.»

Anatolis Gorbunovs. Letoniako lehendakaria.

GEORGIARRAK ETA OSETIARRAK AURREZ AURRE

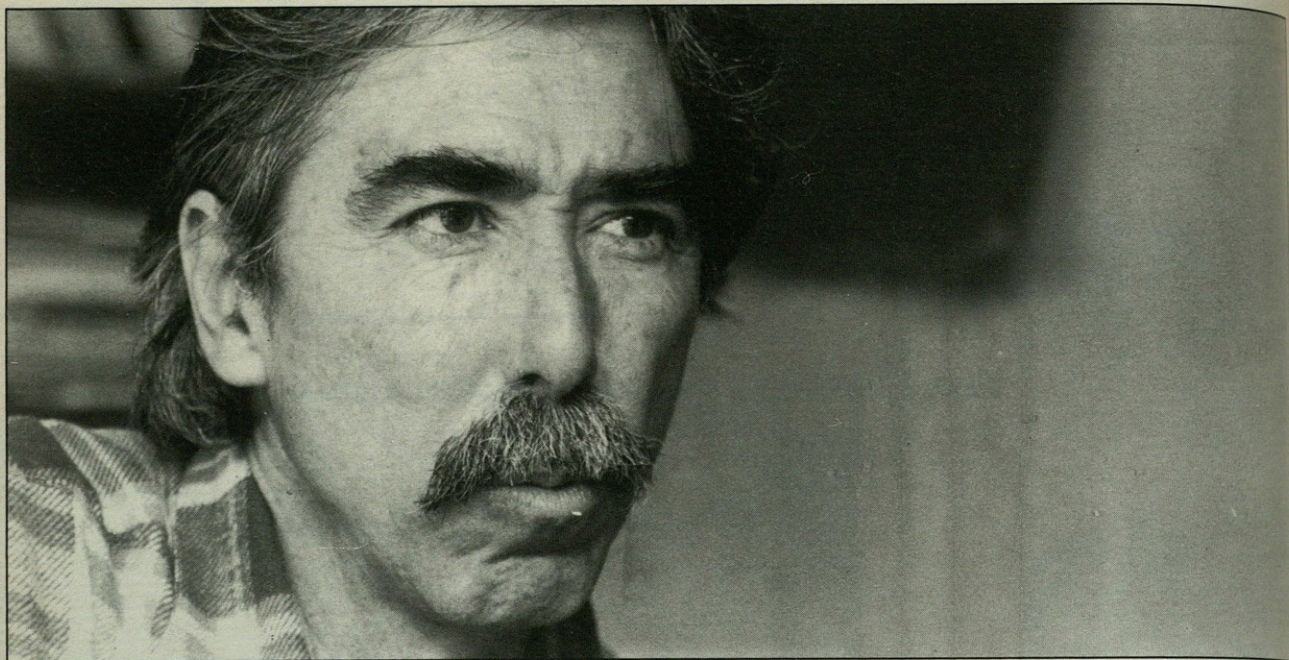
URTEAREN hasieratik bereziki gogor areagotu da georgiar eta osetiarren arteko borroka. Dagoeneko hildako ugari izan da bien arteko gerran eta gatazkak ez bide du baretuko denik. Alderantziz. Egun, Tsjinbali, Hego Osetiako hiriburua, bi aldeen artean banatzen dute: Georgiako Guardia Nazionala alde batean eta Armada Gorriaren laguntza jasotzen duen gerrila osetiarra bestean, elkarri balazoka. Egoera Baltikoan baino larriagoa izanik ere Gorbaxov ez da ausartzen eraso agindua ematen, jakin bait daki Baltikokoa baino askozaz gatazka odoltsuago litzatekela. 100.000 pertsonatik gora prestatzen ari da Georgiako Barne Ministeritza, eta Zviad Gamsajurdia lehendakariaren berbak ere aski adierazgarriak dira: «*Ez gara baltikoarrak bezalakoak, haiek modu paketsuan defendatzen dute lurraldea. Guk agin eta askazalekin defendatuko dugu gure independentzia.*»

ISRAELGO ALDERDI EZKERTIARRAREN UHARTEA

RATZ, Jadash (komunistak) eta Mapam (ezker sionista) alderdi ezkertiarren artean 120tik 10 diputatu dituzte parlamentuan. Palestinarrekiko elkartasun jarrerak agertu ohi dituzte eta gaur egun —batik bat palestinarrek gerran hartu duten jarrera dela eta— inoiz baino isolatuago daude israeldar gizartean. Parlamentuan hala ere, palestinar arazoaren aurrean Alderdi Laboristako beste bost kidek bat egiten dute beraiekin. OLPk irakiarren alde hartu duen jarrera atzerapauso bat bezala ikusten dute nahiz eta argi ikusi palestinarrekin negoziatu behar dela noizbait Israelek benetako bakea izan nahi badu.

«Esan nuen 1989an. Gorbaxovek botere guztia bere gain hartzeko joera zuela. (...) Herrialdea diktadurarentza darama.»

Boris Ieltsin, Errusiako presidentea.

«Leizaranen ez da betetzen EEEren nahitaezko prozedura»

Leitzarango autobia dela eta eztabaida luzea zabaldu da euskal gizartean, ekologiak gain, demokrazia instituzional eta partehartzailearen arteko leizea, ingurugiro eraginen neurketa (IEN), eta datozen urteetarako eredu ekonomikoa dira besteak beste eztabaidagune. Euskal Herrian garapen industrial arautugabeak kalte ekologiko handiak sortu bazituen ere badira beste zenbait proiektu handi erabat kolokan jarriak. Guzti honetaz hitz egin dugu Jose Allenderekin ekonomia irakasle eta ingurugiroaren zaintzan burrukatzaile ezagunarekin.

ARGIA. Azken bolaran Leizarango autobia eztabaidak bide berria hartu du, Jose Antonio Ardanazak berak esan duenez jokoan dagoena ez da azpiegitura lan bat nondik burutzea, ETArekin gainera instituzioen erabaki eta egiteko gaitasuna baizik. Zelan ikusten duzu egungo egoera?

JOSE ALLENDE. Horri prozedura eta ekinbidearen errotik okertzea deritzot. Izan ere Instituzioek Lemoizko kasuan eraman zuten politika berea garatzen ari dira, dena bideratuz ETak noiz eskuartuko duen zai. Hemen dena eramanen da jarrera manikeistetara, arestiko ETA ala Lemoiztik egungo ETA ala

autobiara. Nik jokaera arrunt desegokia deritzot, batez ere herri erakundeen aldetik horren erantzun koherente eta arrazoizkoa egon denean, erantzun hori era askoz irekiagoan tratatu behar zuten. Lurraldea Koordinakundea eredu izan da Europa mailan, behin eta berriz saiatu izan da gaia arrazoizko bidetik erama-

ten, kriminalizazio garbia jasan duenari ordaina.

A. Ekonomiaz aldizkari berriki argitaratutako artikululu luze batetan kritika zorrotza egiten zenuen Leizarango kasuan instituzio berdina delako ideia bultzatu, eraiki eta IGNein jarraipena egin duena.

J.A. Proiektu publiko izatean gaia gaizkoatzen duten berezitasunak ditugu, eta honek are premiatuago egiten du Administrazioak berak gaitasun eta neutralitate maila bat erakutsi duten erakunde independente, pertsona adierazgarri eta unibertsitatearekin lankidetzatza bultzatzea. Ez da betetzen EEEren nahitaezko prozedura, egun ez dago ingurugiroari eragiten zai-

naren adierazpenik. Leizarango autobian ez da bete europar araudia, ezta Estatu Espainiarrean araudi garrantzen duen errege dekretua ere. Baldintza hauetan proiektua automatikoki gelditu beharko lukete eta hastapenetara bidali.

Prozedura barruan ez da alderatu Lurraldea aukera ofizialarekin. Bazterrera utzi da prozedurak parekatze hori derrigortzen badu ere. Autobia zatitu egin dute, superportua zati dezaketen bezala, baina halako lan bat ezin onar daiteke zatika. Lur eremua hektareaka zatituz gero ingurugiroari egiten zaion eragina eta eremu osoa aztertuz gero ateratzen dena oso desberdinak dira. Kalte asko, eragin ugari iluntzen da. Zuk hartzen baduzu autobia bi puntu artean, eta hori onartzen baduzu, derrigortzen duzu beste atal guztiak hortik pasatzea. Ez dago autobidearen eragin aldarrikapenik, izan ere bost autobide dira onartutakoak.

EEEk anka sakon sartu du honetan, horregatik ez diote erantzunik eman nik egingadako kexuari, artxibatu egin dute zio politiko hutsengatik. Haserregarria da EEEn tokian tokiko politika kojunturalei lehentasuna ematea beraiek sortutako legeak betetzearen gainetik. Honek aurrekasu arras arriskutsua sortzen du, EEEREkiko mesfidantza eta serietate ezaren itxura bait dakar.

Ez da zilegi neu eta neure antzera lan honen aurka agertu garenok bortitz eta kriminaltzat jotzea. Eskubide osoa daukat legea haustean ari dela eta hori oso grabea dela esateko.

EA eta EEK, prozedura gordetzeko orduan nolabaiteko sentsibilitatea erakutsi dutenak, Europako berdeei

kinu egiten dietenak, hemen ez eskatzea indarrean dagoen legedia betetzea ere oso grabea da. ETA deuseztatu nahi badute halako bi-deak erabilia aberrazioa da, prozedura demokratikoa gorde behar delako denaren gainetik. Institutio hauek erakusten digute ETA prozedura osoaren gakoa dela, bitartekoak helburuen menpe jartzen dituztelako. Bost axola araudia betetzen ez bada, ETA hondatzera doaz.

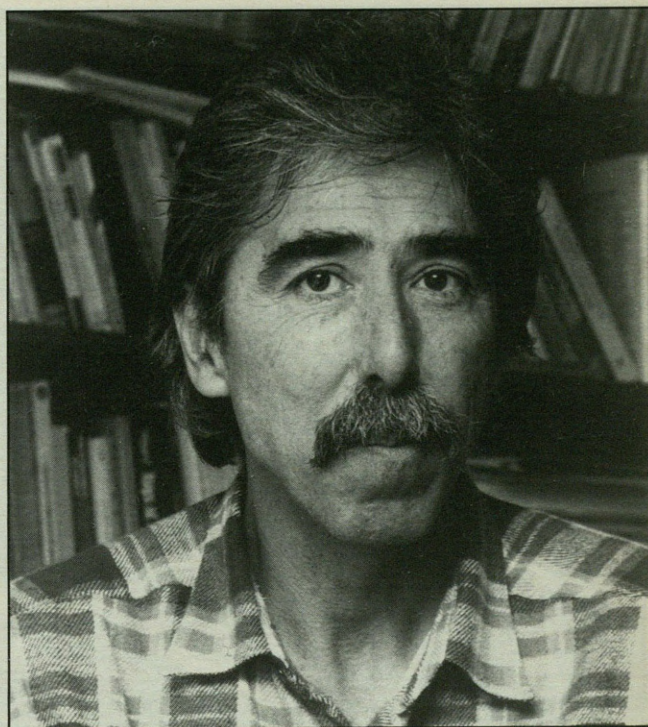
A. *Prozesu hau Lemoizen eman zenaren antzekoa liteke beraz...*

J.A. Bai oso antzekoa urratsak kiri kirian betetzen ari dira. Orain dela egun batzuetan antolatutako manifestazioak antz handia dauka Ryan hil ondoren antolatutakoenarekin. Administrazioak ez zuen deitu behin ere Euskal Itsasalde Ez Nuklearraren Aldeko Batzordea bilera batera be, uko egin zioten beti elkarriketa eta arrazoizko eztabari, bertoko dinamika prozesuaren arrazoitzearen gainetik jarri zituztelako.

■ Ez da zilegi autobien kontra agertu garenok bortitz eta kriminaltzat jotzea.●

A. *Hala ere bada desberdintasun nabari bat, bost Lemoizen kasuan ETArekin ekintzak ebundaka zenba zitezkeen, eta Leizarango kasuan ezin daiteke horrelakorik esan.*

J.A. Ikusi behar duguna da zein zen instituzioen portaera herri erakundeekiko ETArekin eskuartu arte. Eztabaida ukatu dute behin eta berriro, eta hau da Nafarroan ere arazo askoren inguruan gertatzen ari dena.

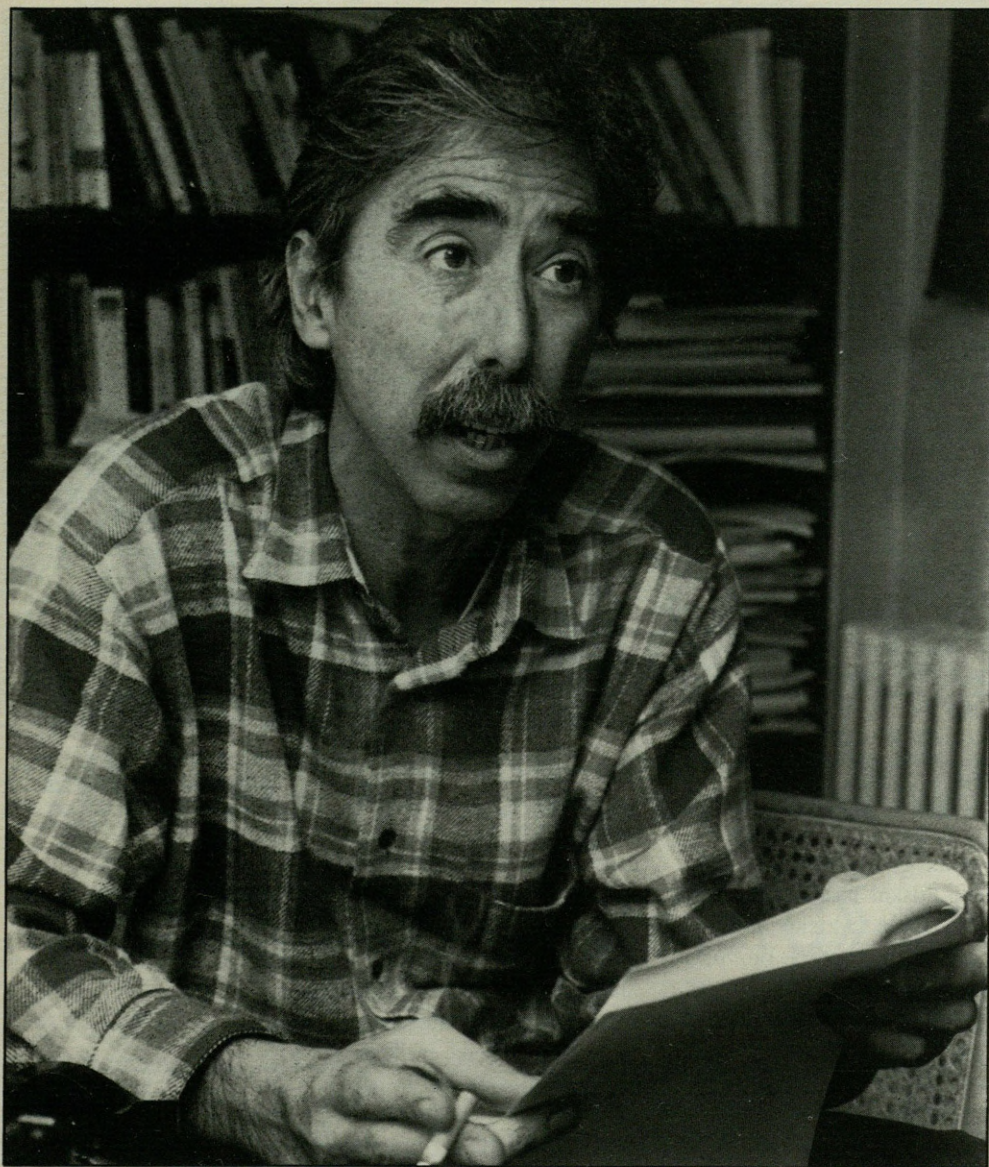
Kezkagarria da, baina aldi berean esperantzagarria, hiritargoak eta eragile sozialak erakutsi duten erantzunagatik.

Edozein herri demokratikotan hemengo eragile sozialek erakutsi duten bizitasuna onuragarria liteke norberaren garapena eraikitzeko prestutasuna darakustelako. Zerbait izatekotan de-

EEEk bost autobia zati onartu du.

mokrazia guttiengoarekiko errespetua da. Suizan birik baten daude bozketak, inongo alderdi politiko, botuen %18—20a edo 30a edukita ere, ez delako auzartzen herriaren etorkizuna mugatuko duen erabaki bat hartzen.

Egun *Programa 2000* delakoan ere Oscar Lafontaineek demokrazia partehartzaileaz hitz egiten du. Europan demokrazia parti-

**Ingurugiroaren porrota
ez da aurrerakuntzaren
ordaina.**

zipatiborantz jotzen dute, herritarrek herriaren erai-kuntzan parte har dezaten alegia, eta ez daitezen muga lau urtetan behin botua ematera. Imagina ezazu inoiri bururatzen zaiola Bur-gosko katedralea bota eta bertan kubo erraldoi bat eraikitzea. Har dezake ha-lako erabakirik pertsona edo alderdi politiko batek?

A. Nafarroak, hondamen ekologiko guttien jasan izan duen herrialdea izan-nik, gatazka ekologiko la-tzak ezagutzen ditu egun. Hor daude Itoizko urtegia, Sakana eta Leizarango au-tobideak, Arangurengo

zabortegia, Pirineotako parke naturala...

J.A. Nafarroako adminis-trazioaren ekinbidea ezohizkoa da ez bakarrik Adurretik gorako Europan, Estatu Espainiarrean ere. Harrokeria itzela da, politi-ko kaxkarrek Nafarroako errealitateaz azterketa era-bat mediatizatuek soilik eragindakoa. Hor sakonean Euskal Herriko gatazka po-litikoa datza.

Orain dela guttirarte esan ohi digute ingurugiroaren porrota aurrerakuntzaren ordaina zela, baina azken lau urteotan esaten digute urtetan esaten gabeztana,

hots astakeria zela, honde-tzen ari garela ehundaka ur-tetan eraikitakoa. Ingurugi-roa izango da hurrengo ur-teetarako gatazkagunea.

A. Lemoiz ala atxuloak...

J.A. Bazen jentea arrazoi-nahiean eta bazen jentea edozeinen gainetik ere ho-rrek funtzionatuko zuela zioena. Hori egun ekingean dauden politikoek zioten, ondoren gorpuak baino ix-i-lago geratu direnak. Garai hartan erabili zituzten argu-dioak erabat tajubakoak zi-ren. Arrazoa izan balute Euskal Herria munduko

**■ Bost axola
EEEren araudia
betetzen ez bada,
ETA hondatzera
doaz.●**

herri nuklearizatuena izan zitekeen, 4 erreaktoreak martxan izanda. Egun 10.000 megawatio inguru funtzionatuko zuketean, fi-nantzial porrota zitekeen, salgaizta den gaineratikoa kemena izango genuke. Gainera ekonomikoki ere salbatu behar izango geni-tuzke.

A. Ze etorkizun ikusten diozu Lemoizko lanari?

J.A. Egunen baten erabaki behar izango dute zer egin, eta egin beharko dute herri honetako eragile politiko eta sozial guztiei tokia za-balduz. Planteiatzen bada ohizko zentrale termiko bat egitearen aukera, hori ezin dezake lagun batek erabaki gauetik goizera. Ohitu behar dugu proiektuak kontrasta-tzen.

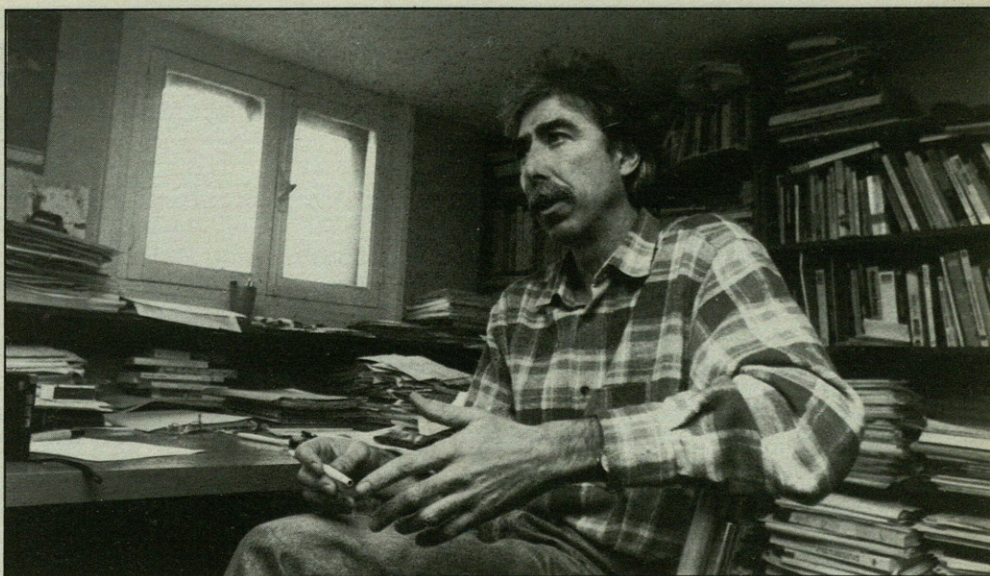
■ Nafarroako administrazioaren ekinbidea ezohizkoa da ez bakarrik Adurretik gorako European, Estatu Espainiarrean ere. ●

A. Kontrastatzea aipatzen duzularik, Bilbo inguruan Superportua eta Hiri Ordenamendurako Plangintza Orokorra (HOPO) bezalako lan eta egitامتutarrak azaltzen ari dira...

J.A. Superportuari dagokionez gauzak oso txarto egiten ari dira, sekulako izkutukeria egon da azken urteotan, gardentasun falta ikaragarria, eta superportua onartzea ezin dezake alderdi politiko batek lau urteko legealdian erabaki. Hastapenean aukeren planteiketa bat egin behar zuten eta ez da egin. Ez da bilatu enpresari, langile eta gizarte eragile zorrotzen eritzia, gaia ez da eztabaidatu. IEN neurketa bat egin beharko litzateke...

A. Euskal Herria tertzeriazaziorantzabiatzen denean kontraesana dirudi alde batetik egitura industrialadeuseztatzea eta bestetik portua banditu nabi izatea.

J.A. Ez, Euskal Herriak eta herrialde honek badute portu baliabide oso interesgarria. Ez diogu ezetzik eman behar superportuari, baliogarria da, eta herri honek dituen ekonomi iharduera garrantzitsuenetarikoa da. Interesgarri izan daiteke portuaren maila bateko handitzea, orubeen egokitzeta, Bilboko gune batzu

Ez daukagu gaitasun berezirik industria sofistikatura jotzeko.

beste erabilpen batzuetarako libratzea. Agian Zierbena handitzea ere interesgarri izan daiteke, baina dena muga batzuen barruan, ez prejektu handikote batetan, prentsan agertu den bezala. Erabakia justifikatu beharra dago, dirua denona bait da.

A. Punta Luzeroko barradera eraikitzerakoan zenbaitzuk aldarrikatu zuten lantzar horrek ez zuela Petronorrek portu pribatua izateko besterako balio izan...

J.A. Hori horrela da. Superportua, eta horrela ida-

tzita dago, sortzen da Sendagorta Madriletik zetorren gau batetan. Molla hori Petronorrenzako egin zen, gaur egun empresa multinazionala dena. Fuel —oilaren ixurketak dakartzan kalte guztiak guretzako dira, baina etekinak gero eta gehiago kanpora doaz. Zenbait proiektu handi euskal kapitalaren ikurraz saldu zizkiguten, baina gero eta gehiago kapital multinazionala da.

A. Euskal gune ekonomikoaz hitz egiten da luze.

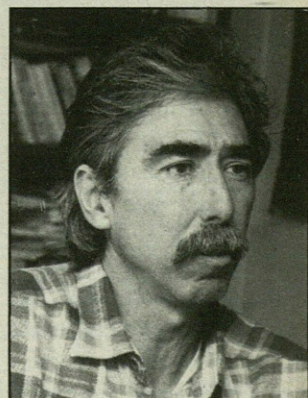
Gorordok berriki aipatu izan du Euskal Herriaren instituzionalizazioaz hitz egiten ari dela baina bi enpresa handik (AHV eta Petronor) inolako kontrol hurbilik gabe Eusko Jaur-laritzak haina diru kudeatzen zutela...

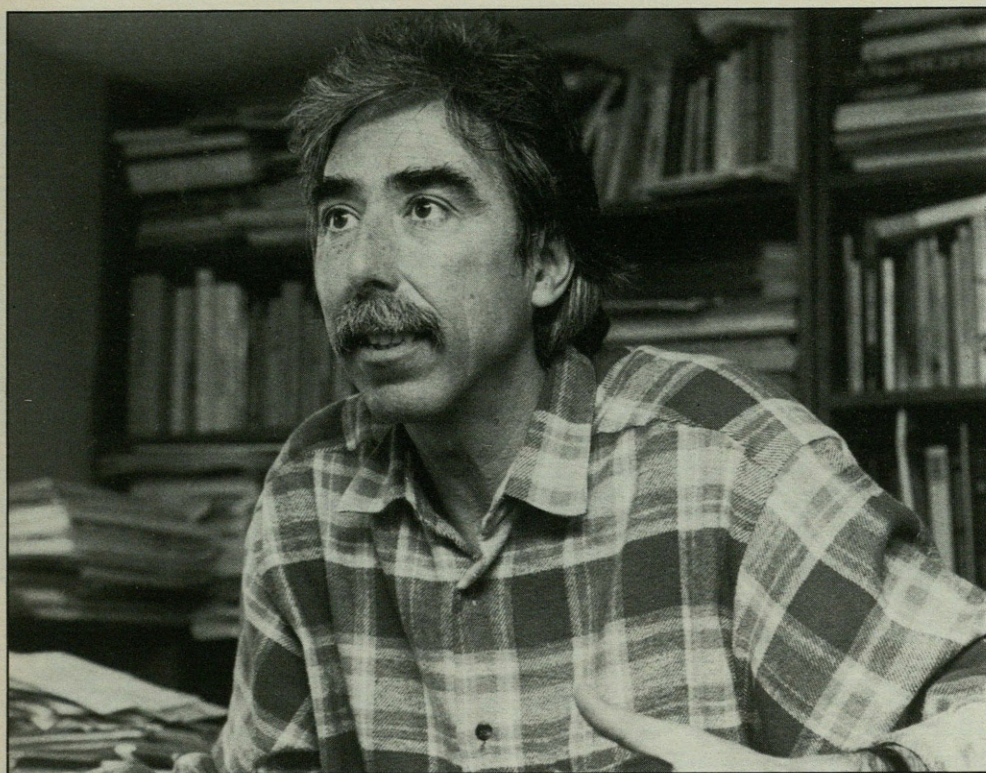
J.A. Hori baino askoz gra-beago deritzot Bermeoko gasarenari, hori askoz mingarriagoa da. Gas hori egun erre beharko ez genukeen baliabide ekonomikoa da. Egun Algeria, Holanda,

NORTASUN AGIRIA

Ekonomia irakasle titularra ● Euskal Herriko Unibertsitatean Masterrak ● Filadelfia eta Londonen Doktorego ikastaroak ematen ditu ● EEEn Doktorea ingurugiroaren politika eta lurraldearen antolaketan ●

Euskal Itsasalde Ez Nuklearraren Aldeko Batzordekoa ● Artikulu eta liburu zenbaiten idazlea ● Irakurle eta ikerlari nekegaitza ● MOPUren aholkulari ohia ● Bere Algortako etxetik Bilboko portu osoa ikus daiteke ● Hiru semealabaren aita

**Monokultibo
industrialak desagertuz
joan behar du.**

SESBetik datoz gaseoduk-
toen bidez. Bermeoko ga-
sarentzat tokirik egokiena
dagoen tokia da. Egun mun-
du osotik dator gasa, eta
gainera kemen aukera hori
gehiago erabili behar dugu.
Egun gasak sortutako ke-
mena %7a da, EEEen
%21ekoa den bitartean.
Hemen geldotze susmaga-
rria ere badago. Zein paper
betetzen ari dira gasean sar-
tuta ez dauden konpañia
elektrikoak egoera den be-
zalakoa izan dadin? Fi-
nantzial mundua gero eta
internazionalagoa da, neurri
batetan malgutasunez ikusi
behar dugu, baina partaide
izan behar dugu erabaki na-
gusietan. Dena den Goror-
dok gauza asko esan du.
Hauteskundeetarako «txikia
polita da» leloa atera zuen,
baina bere bere proiektuak
zerbait izatekotan handio-
sak izan dira. Horiek dira
politikaren kontraesanak.

HOPO neurri handi bate-
tan estatu entrepresa, multi-
nazional, eta INIren entre-
presen menpe dago. Euskal

Herriak presentzia handia-
goa izan behar du erabakiak
hartzeko orduan.

A. *Euskal ekonomia Eu-
ropako banaketan, eta Eus-
ko Jaurlaritzaren planteia-
menduetan ere, tertzeriza-
zioaren bidea planteiatzen
du aurrerapide gisa. He-*

industria transformatzailea-
ren esperientzia, funtsezkoa
bait da.

Ez dugu jo behar industria
elektroniko eta iharduera
sofistikatuetera, ez daukagu
horretarako gaitasun berezi-
rik eta. Badira herriak ha-
markadak garamatzatenak

■ Intelektualek ahoa zarratuta daukate boteretik datozkiekeen zigorren beldur.●

*mengo sare industriala
zabarregia omen...*

J.A. Egokia da industri-
alorrean egondako mono-
kultiboa desagertuz joatea.
Hori komenigarria da gure-
tzat ezin dugu siderurgia eta
petrokimikari adi egon.
Herri batek ohizko ihar-
duera ekonomikotik atera-
tako baliabide ekonomi-
koak erabili behar ditu, bai
siderurgi industrian zein
mekanikoan, erantsitako
balio handirik sortzen ez ba-
du ere. Ezin gal dezakegu

industria sofistikatuan, in-
formatikan. Hemen lehoi
buru izan nahi izatea zen-
tzugabekoa da. Baliabide
eta diru galtzea liteke. Beste
alor batzutan hobeto gaude,
eta horietara jo behar dugu
hurrengo mendeari aurre
egiteko. Adibide bat jar-
tzearren nekazaritzan mendi
nekazal industria bultzatu
behar dugu, abelazkuntza
iharduera txikiak, gaztagin-
tza etab gure mendialdeko
egitura ekonomikoa sendo-
tzeko. Industri alorrean ez

da errentagarria Altos Hor-
nos bezalako lantegiak iza-
tea. Transformazio industria
esperientziaduna daukagu,
eta hori da kuwaitiar edo
arabiarrek ez dutena. Oina-
rriko industria hirugarren
munduko herrietan lekutu-
ko dute.

Ezin jagon dezakegu
30—40ko hamarkadako in-
dustria eredua, industria la-
tza, baina hortik tertzeriza-
ziora tarteko urrats bat dago,
eta horretaz hausnarketa
handiagoa egin behar dugu.
Euskal Herrian zehar saka-
banatuta dagoen industria
bultzatu beharra dago, es-
perientzia eta ospe handia
dauka eta.

Dena den, guzti honetan
harritzen nauena da inte-
lektual eta unibertsitatearen
hilobi ixiltasuna gobernutik
datozen egitamu eta pro-
jektuarekiko. Intelektualek
ahoa zarratuta daukate bo-
teretik datozkiekeen zigo-
rren beldur, ahotsa altxatzen
duenak agur esan beharko
bait die lan eta enkarguei.
Zoritzarrez unibertsitatea,
eztabaida eta kritikarako
gunea izan beharko lukeena
mutu dirau, boterearekiko
abegikor, herrian gertatzen
diren liskarretatik kanpo,
marfilezko dorre ustelean.
Zergatik ez dago eritzi kon-
trajarririk? Zergatik ez dago
injinereen kritika portua-
ren inguruan? Non daude
juristak Leizarango kasuan?

Iñaki Uriarte

Martxoak 8, emakumeen borrokaren eguna

ORAIN DELA ASKO HASI GINEN

Emakumeen arazo larrienak lan munduan sortzen dira.

Bai. Orain dela asko hasi zen emakumeon borroka. Ordutik hona jasotako aldaketak ere ugari izan dira, dudarik gabe gizartea aldatu delako eta gu ere bai. 60. hamarkadako gazteak ez dira 90.koen berdinak. Erritmoa aldatu da baina denak bat gatoz mugimendu feministaren alde apostatzerakoan. Zer gertatzen da orain dela 20 urteko emakume gazteekin? Zer gertatzen da egun 20 urte dutenekin?

EZ da bakarrik denbora aldatu gaituena, Euskal Herriak bizi duen banaketa arazoak ere desberdintzen gaitu. Iparraldean, eta Estatu Frantsesean orohar, 70. hamarkadan sortu zen askatasun mugimenduak izugarri lagunduko dio mugimendu feministari. 1975ean abortoa legalizatzen da, antisorgailuekin batera, eta emakumearen aldeko askatasun mugimenduarekin funtsezko aldaketa bat sortzen da: emakumeak beste nortasun batez jabetzen dira. Aldiz, Hegoaldean frankismoaren garai gogorra sufritzen zen, eta emakumeen mugimendu guztiak zapaldu egiten ziren. Gaur egun Estatu Espanolean ez

dago abortatzeko eskubiderik. 'Eskubide' hau hiru kasuetan soilik onartzen da: amaren bizitza arriskuan dagoenean, fetoak malformazioak agertzen ditue-nean eta bortxaketa kasuan. Baldintza hauek betetzen ez duten emakumeek London edo Hendaia bidea hartzen dute, honetarako ahalbiderik badute.

Borroka hasiera latzak

Marie José Basurcok 42 urte ditu egunean. Familia kon-terbadore eta katoliko ba-ten baitan sortu zen eta be-rak esaten duen bezala *ni-re bizitza programatua*

Hegoaldea eta Iparraldeko egoera desberdina da. 70. hamarkadan Iparraldean aldaketa sakonak eman ziren bitartean, Hegoaldea frankismoan zegoen ginen.

zegoen ezkontzarako eta umeez erditzeko». Txarribel liburutegiaren sortzaile bat da, emakumeei buruz jarrera berezia erabaki zuen liburutegia, hain zuzen ere. «Hegoaldeko emakume asko hurbiltzen zitzaigun abortatzeko aukeren eske. Famili planingerako bigarren aterpea bilakatu zen». Emazteek zituzten arazo larriak konpontzen saiatzen ziren. «Oso garai txarrak izan ziren ezkerreko alderdiek ere oso jarrera atzerakoia zutelako gure mugimenduarekiko».

Gizonen jarreraz hitz egiterakoan batzu beldur zirela eta beste batzuk jarrera paternalista hartzen zutela kontatu digu. «Garai hartan emakumea izatea ez zen

erraza. Sorkundearen erregulazioa puten arazoa zen. 68tik aurrera familia tradizionala zalantzan jarri zen baina ordurarte ezkondu gabe besterekin bizitzea gaizki ikusita zegoen, homosexualitatea zigortuta zegoen...»

Emakume gazteak

Azken 20 urteetan eman diren aldaketak aztertu, eta gaurko egoera isladatu nahian bi emakume aukeratu ditugu solaskide gisa. Bata Ainhoa Gartzia da. 20 urte ditu eta Zuzenbideko ikasketak egiten ari da. Bestea Ohiana Etxebarría dugu, adin berekoa eta lantegian lanean dabil. Bi eredu hauen bitartez, lan munduan eta ikasketen munduan feminismoarekiko antzematen diren jarrera desberdinak kontrajar daitezke.

Lehendabizi agertzen den gaia feminismoaren gaurkotasuna da. «Feminismoa gaurko eta betiko gaia izango da emakumeek diskriminazio sexuala bizi

duiten bitartean. Berdintasuna lortu arte feminismoak iraun egingo du, bere funtzioa indarrean dagoelako» esan digu Ainhoak. Ohianak dioenez, «emakume guztiak feministak gara. Bakoitzak bere borroka partikularra egin beharra daukalako norber lanean, etxean, e.a. Horregatik, borroka horixe amaitu arte feminismoak zutik jarraituko du».

Emakumearen giza pertzeptzioa izugarri aldatu da. Egun 20 urte dituzten emakumeek honako jarrera hau azaltzen dute: «Ez dakit feminismoaren aldaketak zeintzuk izan diren —dio Ainhoak—, baina nik uste dut oinarrian ez dela aldatu. Gizartea aldatu den heinean feminismoa ere aldatu da, momentuko aldaketetara moldatu da. Adibidez, PSOEk aurreko bateskondeetan proposatutakoak, zerrendagaien %25a emakumeak izango zirela, edota abortoaren lege mugatuak, eragin baundia izan dute Hegoaldeko mugimendu feministan. Baina oinarritzko aldarrikapenak berberak

dira». Ohianak dioenez, «emakumea izugarri aldatu da. Gure amek, orain dela 20 urteko gazteek, eskontzea eta umeak izatea zuten helburutzat. Gure helburuak desberdinak dira».

Jende askoren ustez antisorgailuak emakumearen askapenerako tresna garantzitsuak izan dira. Bai Ainhoak bai Ohianak, hau ez dela egia diote. «Gutxi dira, ez dira seguruak eta emakumeari soilik zuzenduta daude. Harreman sexuala, emakumearen gorputzaren arabera bakarrik aztertu dute». Eta abortoa? «Abortoaren lege egonkorra beharrezkoa da». Ainhoaren ustez, «epean sistema erabiliz eta mugarik gabekoa izan behar du. Hegoaldean gaur egunean dugun legea oztopo baundia da emakumearentzat. Baldintzak, baldintzak... emakumeak bere gorputzaz erabaki asko hartu behar ditu. Nire ustez kontradizio hau denboraren poderioz gainditu behar da. Fetoa izaki biziduna bezala defenditzen dutenek hiru kasu famatuotan ere defendatu behar lukete, tontakeria da hiru balizko baretan bakarrik emakumearen bizitza fetoarena baino gehiago baloratzea. Bestetik, ez dakit nor esan zuen behin 'gizonen koak erdituko balira, abortoa sakramentu'; hau

**«Hasierako borroka oso latza izan zen, talde ezkertiarrek ere kontrako jarrera agertu bait zuten» ●
M. JOSÉE BASURCO**

borrela esatea tontakeria da baina bere logika badu. Emakumeek bere amatasuna aukeratzeko posibilitatea izan behar dute».

Lan munduan sartuz gero eritzi aipagarrienak Ohianarenak dira. «Emakume gazteek etxetik kanpo egin nahi dute lana. Gebien-goak lan merkatuan sartu nahi du, bainamuga baundiak aurkitzen dira oraindik: amatasuna, beziketa, e.a. Lan merkatuan agertzen da benetako diskriminazioa, gebienbat ikasketak gabeko emakumeekin, nabiz eta ikasketadunek ere diskriminazio hori sufritu. Emakumeentzat dauden lanpostuak oso mugatuak dira: etxeetan lan egin, umeak zaindu, dendari legez, lantegietan

dituzte eta, beti gizonari emakumeari baino lehen emango dio lanpostua».

Feminismoa gizonen aldetik

Gizonen eritzia ere aintzartat hartu nahi izan dugu, haiek ere emakumeek bizi dituzten alaketak nabaritu dituztelako. Jose Luis Vaz-

quezek 26 urte ditu. Kamareroa da. Aurtun Soziologiako ikasketak hasi ditu. Bere ustez feminismoa ez da gizonaren kontrako mugimendu bat, «baina gertatzen da matxismoaren aurka egin behar duela eta horregatik pentsatzen da gizonaren aurkako mugimendu bat dela» esan digu, «baina ez doa nire aurka, gizon bezala, gauzazuzena aldarrikatzen dutelako:

Orain dela 20 urtetik hona emakumearen giza perzeptzioa izugarri aldatu da.

Azken hogeitau urteotan emakumearen lan antsiak agertu dira; emakumeek ez dute etxean gelditu nahi

lan alienante edo sinpleenak egin, eta antzekoak. Lan merkatua pertsona guztientzat gogorra da baina emakumeentzat gogortasuna bikoiztu egiten da». Ainhoak ildo beretik heltzen dio gaiari. «Nik ez ditut arazoak aurkitu ikasketak egiterakoan baina lan merkatuan agertuko zazkit. Zuzenbidea ikasten ari ari naiz eta badakit gizon gebienek nik baino lehenago aurkituko dutela lanpostua. Enpresarioek emakumeok ditugun 'arazoak' (amatasuna, e.a.) oso kontutan izaten

■ Ohianaren eritiziz metodo antisorgailuak gutxi dira, segurtasunik gabekoak eta emakumeei soilik zuzenduta daude ●

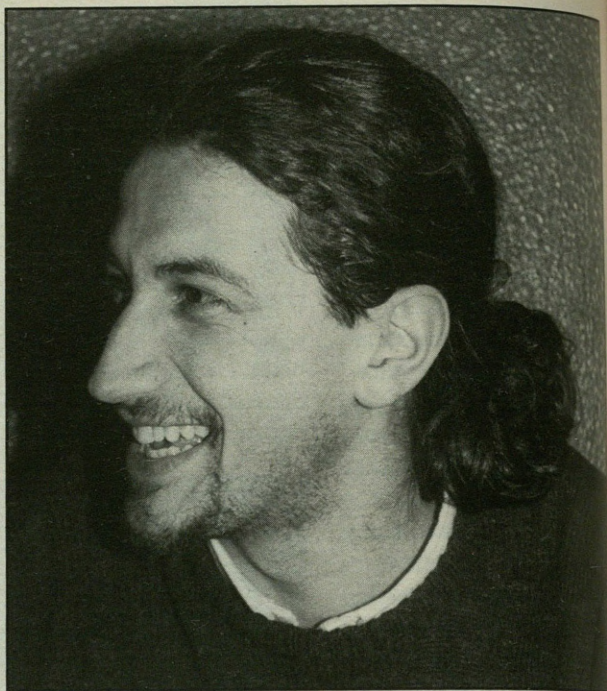
emakume eta gizonen arteko parekotasuna, arlo guztietan, bizitzan, lanean, beziketan, e.a.». Aitor Herraizek antzeko eritzia du. Aitorrek 22 urte ditu eta Telekomunikabideetarako injenieri izateko ari da ikasten. «Feminismoa ulertze-ko modu desberdinak daude. Adibidez badago jendea aurreko urtean Indar Armatueta emakumeak sartu zirenean jarriera feminista zela pentsatu zuena, baina nire ustez atzerapausu bat da eta feminismoak aurrerakoia

izan behar du». Aitorri galdetu genion ea bere ustez zeintzuk izan behar zuen emakumearen paperak gaurko gizartean. «Badirudi gaurko gizartean emakumeak aldatu eta gizonen maila bera lortu behar dutela. Nire ustez gizonak dira aldatu behar dutenak eta gizonekin batera gizartea. Feminismoa emakumeen borroka da baina nire ustez gizartea aldatzeko borroka izan behar luke. Gizonen munduan sartzeko borrokatu beharrean, mundu hori aldatzeko apostua egitea».

Metodo antisorgailuez hitzegiterakoan bi eritzi desberdin agertu dituzte mutilek, batez ere emakumearen askapenerako bidea kon sideratuz. Aitorren esanetan, «antisorgailuek emakumea askatu dutela esatea emakumea bere ezaugarri fisikoengatik baldintzatu ta dagoela esatea da, eta neurri batean egia da, fisi-

Ainhoa Gartzia dioenez, feminismoak, gizonak eta emakumeak parekatu arte, iraungo du.

Jose Luisen ustez emakumearen borroka erabat zuzena da eta ez da gizonezkoen kontrakoa.

koki esan nahi dut, baina nire ustez gizonek ere onartu behar dugu geure partehartze zuzena gai hauetan. Amatasuna abal den neurrian elkarren arteko arazoa da, mina amarena da baina amatasuna edo aitatasuna elkarrena da. Emakumearen askapenak gizajarreraren aldaketan ondorioz etorri behar du». Jose Luisek alderantzizkoa esan digu: «bai, asko lagundu dute; antisorgailuak gizonak duen botere sexuala deusezteko erabiltzen direlako. Batez ere, etxeke lanen bazterketa ekarri dutelako, nabigabeko baurraldiak ekidituz».

Hegoaldean abortuaren aldeko legerik ez dago. Askotan gizonen eta emakumeen eritzia desberdina da gai honi dagokionean. Aitorrek honela erantzun digu: «Urgentziazko eta 'a posteriori'ko irtenbidea da. Erabaki pertsonala soilik. Nik ez dakit zer den fetoa, baina ezin dut inor

behartu neuk egingo ez nukeena egitera. Horregatik pentsatzen dut abortatzeko eskubidea izan behar dutela emakumeek. Baina antisorgailuekin gertatzen den bezala borrelako neurriak emakumeak gizonen mundura sartzeko erabiltzen dira eta ez du uste bide egokiena denik. Emakumea gizonaren parekoa izandadin oztopoak baztertzea suposatzen du».

Bestalde, maternitatea eta paternitatea berdintzen ditu Jose Luisek. «Nabiz eta erantzukizuna biona izan, biologikoki umearekiko lotura haundiagoa du amak. Horregatik pentsatzen dut amaren erabakia izan behar duela».

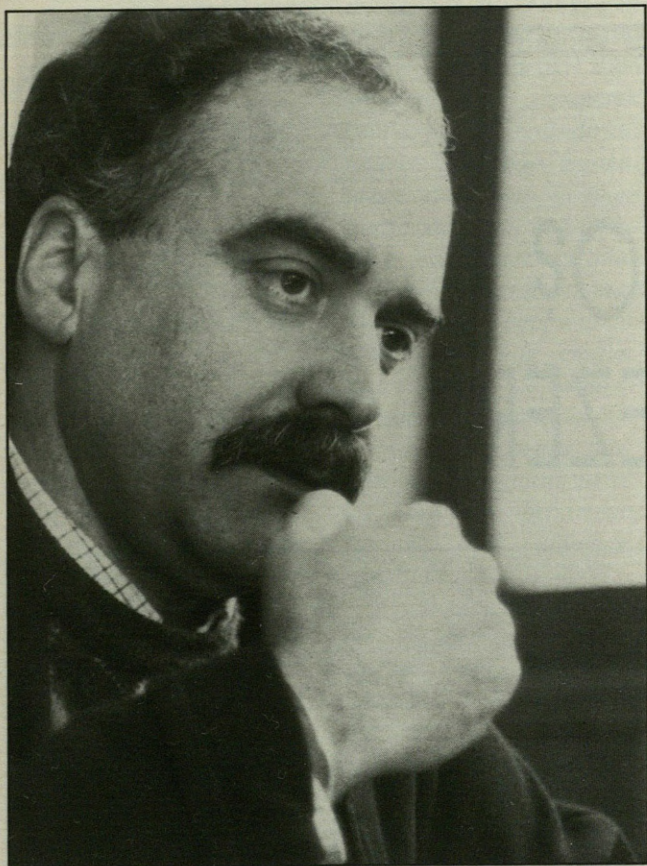
Ez dugu erreportaiari amaitu nahi emakume guztiei zorion bero bat eman gabe. Aurrera ba eta zorianak!

Myriam Gartzia
Ixabel Etxebarria

IRUN ZER IZANGO? INORK EZ DAKI EZER

Europako Ekonomia Elkartek bultzatutako 1993ko muga kentze famatua denentzako positiboa ez dela izango, gauza jakina da. Zona batzuk beste batzuk baino ukituagoak izango direla ere, begibistakoa. Irun izango da, adibidez, jotakoenetarikoa. Trenak erdibitzen duen hiria, azken 150 urtetan Aduanak markatutakoa.

Javier Martinen ustez, tramite legalak ibili eta gero Aduanetako sektoreak grebara jo beharko du.

IRUN—Hondarribia-Hendaia: 80.000 lagun, hiruren artean. 1965ean, aldi hartan Irungo populazioa urtero %3,9an hazten ari zen eta, 2.000garrenerako, 200.000 lagun izango zirela, jotzen zen —horren arabera egin ziren behintzat urbanizatzeko planak. Ondorioa: desastrea. Etxeak etxeen gain, Euskal Herrian hain ezagun ditugun paisaje hondamenditsuak.

77 nekazal esplotakuntza ditu Irunek: aktibitate ekonomikoaren %1a. %33a berriz industriari dagokio, %66a zerbitzuen sektoreari —Aduanaren inguruan, parte handi batean.

Lehenengo gerrate karlista eta gero, 1841eko abenduaren 1ean ezarri zen Irunen Aduana. Progresoa zen; herriari noski dirua ekarri ziona baina, era berean, industriaren garapena galerazi zuena: Irun ez da, Errenteria legez, industria

herri bat. 1936ko gerra eta gero, aduanak itxi egin zituzten, 1953 arte —atzera ireki zituztelarik, askoz indar handiagoa hartu zuten, herriko sektorerik inportanteena bilakatu arte.

Eta trafikoa, nahiz eta 1993ko beheraldia segurutzat jo, goraka dator: 1983an 2,3 milioi tona inportatu baziren (Espainia aldera, noski), 1988an, 8,8 milioi tona inportatu ziren. Trenez eta barkuz ere bai, baina gehiena, karreteraz: inportaketen %61a, esportaketen %81a.

Aduanak fuera

Alta bada, 1993rako, Irungo aduanak hutsean geldituko dira. Akta Bakarrik agintzen. Inportaketa-esportaketen legeztatzeaz arduratzaren diren Irungo 89 aduana agentzietan 1.200 pertsonak lan egiten du. Horiei garraio-agentziak, garraiozaleak, almagazistak, kargadeskarga enpresak, Renfe eta aduanetako administrazioako langileak (180) erantsiz gero, 3.500 laguneko kopurua iristen dugu —ahaztu gabe Hendaian, aduanen sektorean bakarrik, beste 300 lagunek iharduten dutela.

Izan ere, Espainia-Frantzia mugari dagokionean, Junquera eta Irun bezalako lur-mugak izango dira Akta Bakarriaren aplikazioaren ondorioz kaltetuen gertatuko direnak.

Noraino kaltetuak? Inork ez daki ezer. «Zein irtenbide dago? Badakigu gauza onik ez dugula baina, hortik aurrera...» Javier Martin Aduanetako langile, LABeko delegatua mintzo zaigu horrela. «Politika globalak zein eragin izango duen gurean, oso gutxi kontrolatzen da», konfirmatzen di-

gu Roman Rico, «Garapen Agentzia»-n aritzen den Irungo Udaletxeko zinegotzi sozialistak.

Aduanetako enpresak ez dira, bestalde, «egun torio-juak eta bihar magnetofo-noak produzitzen dituzten borietakoak», Martinek esaten digunez: agente gehientsuek beren lana bereziaz jaso dute, eta oso espezialduta daude, «ez dakigu besterik egiten». Jaurlaritzak enkargatu ikertaketa baten arabera, sektoreko enpresen %60ak ez du etorkizunari begira inolako planik —baina, bada esatekoa, enpresen %50a aritzen dela, dagoeneko, garraio-agentzia lanetan, nahiz eta 1993an konpetentzia gaitza izango duten, multinazionalen aldetik.

Langile guztiok langabeziaren zakura eror ez daitezen herria mobilizatzen hasi da. Udaletxeak, pasaden azaro bukaeran, mozio bat onartu zuen aho batez, zeinaren aitzin-solasean esaten bait zen: «Behar-beharrezkoa dugu Europako Merkatu Bakarrean bagina bezala lan egitea jadanik —lehiakidetzak horrela esijitzen digu». Plangintza berrietarako Udaletxeak bere aurrekontuetan 300 milioi pezeta (15 milioi libera) aurreratu zituen, eta Diputazioak eta Jaurlaritzak beste horrenbestekoxe kopuru bana ipin zezaten galdegiten zen.

Erabakirik garrantzitsuenagian: ZAISA proiektuaren bultzatzea. Honezkerok ZAISA, Behobia aldean kokatuko den garraio plataformaren lanak aski aurreratu daude. Irunek kamioizaleentzat parada izaten segi dezan nahi da. Ahalik lasterren —aurten bertan, eraikuntza gehienak— bukatu nahi den plataforma

Langile guztiok langabeziaren zakura eror ez daitezen herria mobilizatzen hasi da

hau ez da arazo guztietarako konponbide izango, baina datorren kolpea amortiguatuko dela espero da.

ZAISak badu bere muga, espazio aldetik. 14 hektarea betek du soilik, bigarren fase batean beste 5,5ez zabal daitekeela; esan nahi baita, bertara jende gutxi, kamioi gutxi samar sartzea izango dela.

Bestalde, hurbileko beste proiektu batzurekin lehiatu beharko du Behobiako plataformak. Konplementario gerta daitekeen Hendaiko *autoport*-ez gain, eta Gipuzkoako Diputazioak bultzatu nahi lukeen Lintziringo plataforma hipotetikoa alde batera utzita, Mouguerreko proiektua dugu, mugatik iparraldera 40 kilometrotara. Mouguerreko plataformak bere alde zabaltasuna du: 45 hektarea, kontra berriz Irun eta Hendaia urteetan zehar bildu duten esperientzia. Nolanahi ere, hain tarte laburrean horrelako bi proiektu erraldoietarako tokirik ez dagoela ematen du.

Beste sektore ukituak

Aduanetako krisi segurua eta garraioen krisi probableak eragin handia izango dute hiriko beste sektore batzuetan. Jatetxeetan, esate batera; kontutan izan, aurtengo lehenbiziko sei as-

teetan bakarrik, aduana tramiteak direla eta, 40.000 kamioi egin dutela bi-hiru orduko geldialdia Irunen.

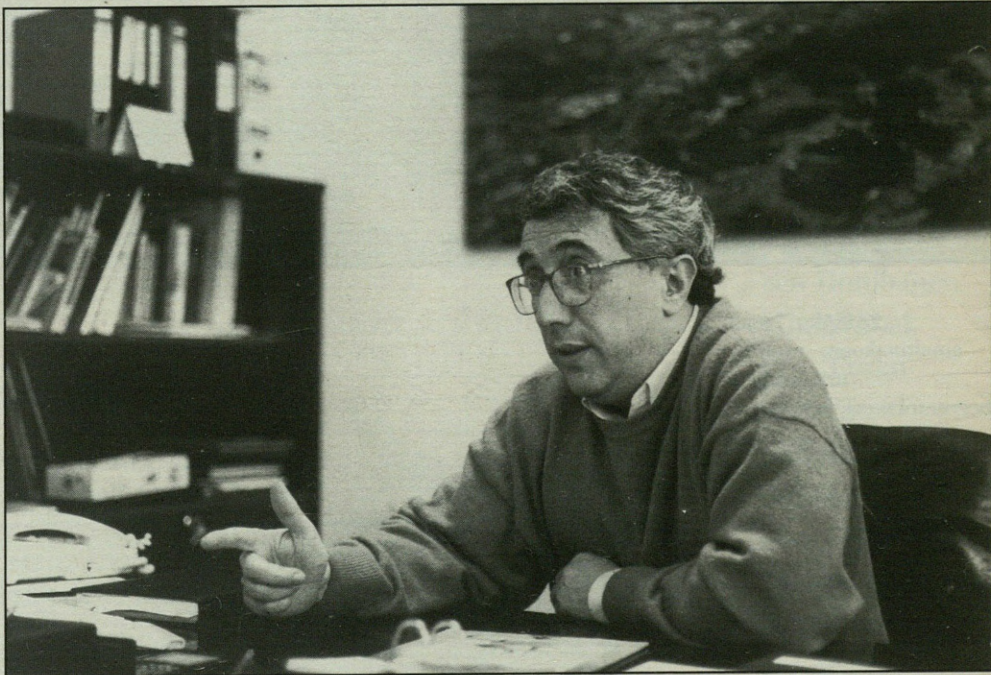
Bankak ere, bankako enplegatuek nozitu behar dute. Aduanak urtean 100.000 milioi pezetako sar-atera darabil: mugasari gehi BEZ gehi merkatal gastuak. Donostiak baino banku gehiago duen Irunen, zenbat entitatek itxi beharko du, zenbat enplegatuk joko du kalea?

Merkatalgintzan, orohar, somatuko da bereziki baxoa. Javier Martinek aitortzen digunez, aduanetako langileek, soldata on sama-

takoaren artean harrapatuta dago.

«Donibane Lobitzunen-eta askoz ere agresiboa-goak dira—esaten digu Roman Rico PSOeko zinegotziak—, hemen orain arte prezio diferentziagatik subsistitu dugu baina, aurrera begira, alternatibak zailagoak dira». Irundarretarik erdiak baino gehiagok, hau-ez-bada-hura erosteko, zeharkatzen du Bidasoako muga, eta joera hau areagotu egiten du urtetik urtera. *«Ikerketa lan serioa egin behar da—esaten digu Eukenen, «Garapen Agentzia»ko zuzendariak—, sektorea*

Roman Rico. Udaletxeak aldaketa aski erradikalaren alde egiten du apostu.

rrekoak izan-eta, «pribilegiatu» ospea daukate, beraz beste hainbatek baino erosteko ahalmen handiagoa dukete. Baina, batez ere, hiriko merkatal azpiegitura kaskarra aipatu behar da. Denda txiki gehiegi dago: 1.200 (2.200 langilez), 1982tik hona (Gipuzkoako joera kontrakoa izanik ere) ehunen batek itxi behar izan duelarik: Irun Oiartzungo hipermerkatuen eta Iparraldeko merkatalgintza pun-

berrantolatu, dinamizatzeko, behar bada igandeetan ere irekitzeko dendak, kalitatea hobetzeko...»

Etxebizitzetan ere badago oraindik ere puska baterako muga izango den horren alde bien arteko desberdintasunik. Honenbestez, Hendaia populazioaren %13a Hegoaldetik joana da, gehienbat bidasotarrak. Hala ere, jadanik ez omen dira hainbeste «lehen» etxe-

bizitzaren bila jotzen dutenak Iparraldera —baina bai, oraindik, «bigarren»goaren bila, apika gehiago Landetara-eta. Kreditoak ere zerbait berdindu beharko direla, esaten digu Juana Bengoetxea, Irungo Udaletxeako prentsa arduradunak: kreditu hipotekario baterako interesetan gehiegizko gorabeherarik bait dago, oraindik ere, Iparraldea (%9, are %7a) eta Hegoaldearen artean (%15-16a).

ZAISako lanak
amaitutakoan, espazio
urbanoaren
berrantolaketa sakon bati
ekingo zaio.

Industria eta turismoa

Herriko industria —ez fuerteegia, esan bezala— ez bide du Merkatu Bakarrak horrenbeste kolpatuko. Palmera, Porcelanas, TECSA, Guria-n eta abarretan egin da daude, dagoeneko, «beharrezko» langile murrizketak. Horregatik agian, Udaletxeak industria-lurra prestatzeko apostu sendoa egin du, inizatiba pribatuko proiektuak alde bat (Arretxe-Ugaldekoa dateke inportanteena, 200.000 m²-rekin), bere inizatibaz beste zenbait herritan sortu direnen tankerako «Industrialdea» delako bat bultzatuz: Jaurlaritzak %50ean, Diputazioak eta Udaletxeak bakoitzak %25ean finantziatuko dutena. Industria, orohar, herritik kanpo berkokatu nahi da.

Ahaztu nahi ez dena: turismoa. Tradizioz, Hondarribia eta Hendaia eta inguruak izan dira turistikoagoak, orain berriz Txingudiko irlak, eta Aiako harriak ere aipatzen dira —baina, batipat, inguruko beste gu-neak aprobetxatu nahi dira: Jaurlaritzaren «La comarca del Bajo Bidasoa ante el M.U.E.» txostenean Hendaia-Hondarribiko portu deportiboak eta Oiartzunen edo Jaizkibelen para litezkeen golf zelaia aipatzen dira. Harrigarria da Hendaia duen lo-plaza (hotel, kanping...) kopurua: 44.980, Irun eta Hondarribiak dutenaren ondoan: soilik, 1.051.

Bidasoako ibai-ahoko hiru herri on artean harremanak ugaltzen ari dira. Aldizkari honetan bertan Didier Borotra Miarritzeko zerren-

da-buruak aipatzen duen Euskadi-Akitania ardatzaren bihotz-bihotzean dagoen eskualdea da. Europa, Madril, Parise, Pabe, Gasteiz eta bertakoen eta beste bakar batzuren laguntzak ere beharko dituen, hemendik urte batzutura nahi duen mailari eutsiko badio.

Guadalupetik edo hegazkinetik hartutako Irungo argazki zabalean, Bidasoako bizpahiru errebueltetan, nekez baina, padura antzeko batzuk antzematen dira oraindik. Horieta oraindik ere urtero-urtero jotzen omen duten txori bikote ale horiek ere —jende normalak, alegia— beren lekuñoa izango al dute Merkatu Bakarrean?

Pablo Sastre

Hamar urte martxoaren bederatzian bergararra hil zela

Atzokoa, gaurkoa

BERGARAKO

B Olaso etxean
jaio zen Monzon
duela

laurogeitazazpi
urte, eta duela
hamar urte hil
zen Donibanen
bihotzekoak
jota. Eusko
Alderdi
Jeltzaleko
militante
historikoa eta
1936an egin
bezala, gerora
ere armez
borrokatzen
duten gazteak
ulertu zituen.
Berak esan,
egin, eta
idatziek
jarraipen luzeko
oihartzuna izan
dute. Euskal
Historiaren zati
bat.

Askatasunaren Aldeko
Martxa Arazurin amaitu
zeneko hitzaldian jendea
hadi.

TELESFORO Monzon eta Ortiz Urruela 1904ean jaio zen Bergarako Olaso etxean, Sabino Arana hil eta urtebete beranduago. Gazte zelarik hasi zen XX. mende hasieran piztu zen mugimendu abertzalean murgiltzen. Familia onekoa izanik, ikasketa mailan gizon landua, garaiko kezka politikoak euskal kulturak

mende hasiera izandako pizkundearekin lotu zituen. Urte oparoak Euskal Herriko eta Estatu espainoleko historian. Hamaika urte besterik ez zituenean lortu zuen euskal nazionalismoak lehen aldiz senatore eta diputatuak Madrilén. Hiru urte beranduago sortuko da Euskaltzaindia eta Euskal Ikaskuntzen Lehen Kongresua egiten da. Hamazapi urtez, ikasle garaian, abertzaletasunak izandako lehen banaketa ezagutu zuen, Aberri eta Comunion Nacionalista Vasca ezberdintzen direnean 1921ean. 1923ko Primo de Riveraren diktaturak mugak ezarri nahi izango dizkio garatzen ari den mugimendu abertzaleari. Hala ere mende honetako berrogeigarren hamarkada hastean, Berenger generalaren gobernupean elkartu egiten dira berriz ere Aberri eta Comunion Nacionalista Vasca. Bere herrian izango da, Bergaran. Ikurriña eta euskara baitmentzen diren urte honetantxe Accion Nacionalista Vasca sortzen da. Hogeitazazpi urte zituenerako, bere jaioterrian berriz ere, Eusko

Ikaskuntzen bosgarren kongresua ospatu zen. Telesforo izan zen *«Aur Euskaldunen Eguna»* antolatzen aritu zenetariko bat. Urte bete beranduago, Errepublikak osatzean Espainian 1931ean, Bergarako zinegotzi aukeratu zuten herriarrek PNVren izenean. Urte guzti honetan zehar hasi zen Monzon bere hitzlari balioa erabiltzen, mitin eta konferentzia ugari eginaz. Eusko Ikaskuntzen Elkartek Euskal Estatuko Estatutuaren legeaurrea aurkezten du eta Lizarran euskal udalek Estatutu bakar baten aldeko asanblada ospatzen dute. Nafarroako udalek Euskal estatutuaren alde bozkatzeko dute.

Adinak eta Langraitzek zahartzaroa gogortu zioten.

**Hil baino
urtebete lehenago
bederatzi hilabete
eman zituen gordeta,
abertzaletasunaren
etsaiek Telesforo hil
nahi zutela jakitean**

Jesus Insausti, Uzturre

«Belaunaldi berrikoekin bat egin zuen»

DIRELA 60 urte inguru egin nuen Telesforo Monzonen ezaguera Tolosan, nere jaioterrian, Urkizu bere auzoetako batean. Monzonek urte osoa iragan bait zuen han mendiska zoragarri hartan euskara ikaste lanetan, Joxe-nean, erdi baserri eta erdi taberna zen baserri gogoragarri hartan. Tolosan lagun taldetxo batek, Fausto Leunda, Jesus Elozegi, Sebe Peña, Edorta Perez Eizagirre, larunbatero igo-tzen genuen Urkizura ze-raman malda zitala Monzonekin afaltzeko. Hainbeste urte pasa direlarik ere sekulako oroitzapen gozoak zaizkit afari haie-nak. Gogoratzen naiz baita ere nola ibiltzen nintzen Monzonekin batean eta bestean Estatutuaren pro-paganda egiten: zenbat itxaropen gozo urte haie-takoak! Nahiz eta Estatutu baten atzetik bagenbiltzan

ere, gure helburu nagusia askatasun osoarena zen, Independentziarena. Eta besterik ez genuen aldarrikatzen herriz herri eta mendiz mendi Gora Euskadi Askatuta! oihukatzen genuen bakoitzean. Urteak pasa ziren berriro Monzon ikusi nuen arte. Iparraldeko hiriska batean egin nuen berarekin topo. Gure bideak ez ziren lehenagokoak, bide ezberdinak ziren, bai bereak eta bai nereak. Brussel-en

pasa nituen urte luzeetan izan nituen ordea franko hartu eman Monzonekin. Urratzen ari ginen bideak lehenagoko guziak baino urrutiragotuak ziren, Monzonenak eta nireak alegia. Hala eta guztiz ere berari eta bere lagun berriei esku bat bota izan nien batean eta bestean prentsa aurrekoak antolatzen zituztenean eta. Monzonek lagun berriak aukeratu bazituen ez zen noski hutsaren truke izan.

Hain urruti ez dauden egun haietan belaunaldi borroka zebilela esango nuke. Baziren gazteak uste zutenak zaharxeagoak ginenok beste mundu batekoak ginela, ez zutela zerikusrik beren aurreko belaunaldikoarekin. Eta hementxe aurkitzen da seguru aski Monzonen al-daketaren zioa. Betiko bere lagunak utzi eta be-launaldi berrikoekin bat egin zuen, baina pentsa-turik izan zitekeela zubi antzeko bat batzuren eta besteen artean. Ez zuen gauza handirik lortu. Honetan zegoela etorri zi-tzaion heriotza. Nere az-ken agurra Bergaran egin nion, bere hileta elizkizun egunean, jendetzaren ar-tean. Tolosako Urkizu mendiskako Joxeren ba-serrian egin nuen lagunari eskaini nion Bergaran kristautasunezko agurrik maitekorrena.

Lehen atxiloketak

Ikola estataletan euskara barneratzeko ikasketa plangintza munizipala bul-tza zuen, alderdiko lan ugari bere gain hartzen zituen bi-tartean. Idatziak lantzen hasten da egunkarietan. Konpromezu politikoa era-batekoa bihurtzen da. Na-farroa Euskal Estatututik kanpo geratzen da 1932an baina alderdi jeltzaleak ez du atzera egiten, urte hone-tan lehen Aberri Eguna an-tolatuz Bilbon. Bergaran bertan, euskal ikasleen lehen kongresua ospatzen

da eta Zumarragan eginda-ko Euskal Udalen Asanbla-dan bere herria ordezkatzen du. Gaztea, baina egonezina eta militante sutsua. Bere alderdi politikoak ez du aukera galtzen; Gipuzko Buru Batzarreko lehenda-kari izendatzen dute jelki-deek. Telesforo Monzon Es-tatuko beste herrietara abiatzen da mitinak emate-ra, baina Euskal Herrian bertan egiten direnetan ere badu oihartzunik jada bere izenak. 1933an Bilboko Euskalduna frontoian Lauaxetak Monzon gorai-patzen du. Espainiako egoera larria da eta euskal

eta katalandar nazionalistek hartu eman handiak dituzte. Hogeitabederatzi urte bes-terik ez dituenan diputatu aukeratzen dute Gorteeta-rako. Azalean hasiko da errepresioa sufritzen, buru-zagi nazionalistei ezarritako isunak lehenik. Gero, lehen atxiloketa. Hala eta guztiz ere bizitza politikoak au-rerra darrai eta Araba, Gi-puzkoa eta Bizkaiak Esta-tutua onartzen dute. Mon-zon eta beste kide abertzaleak abiatzen dira hau en-tregatzera Madrilera. Ez zen erreza izan bere garapena ordea eta 1934ean alderdi jeltkideak Gorteak uzten di-

tu Estatutua geldierazirik omen dagoelako.

Monzon gizon ezaguna bihurtu da eta berehala has-ten dira bere aurkako sala-ketak: Urriko intsurrekzioa berak prestatu omen du Barcelonara egindako bi-daia batean. Gerra Zibila hasi baino bi urte lehenago, Lizardiri egiten zaion ome-naldian Euskaltzaleak-eko lehendakari izendatua da. Bitartean euskara debeka-tua da prentsan eta Gober-nuko Gestora Batzordeek Diputazioak ordezkatzen ditu. Ondorioz Semperen Gobernuaren aurka altza-tzen dira euskal udalak, Gi-

Telesforo bere makilaz ibiltzen zen batetik bestera, ez zuen inon ere uzten.

puzkoako udaletxeetan Botere Publikoak sartuz. Esperimentzia politikoa gogorra da eta Ondarretan detenitu eta atxilotzen dute, Bilboko Entzutegiak prozesatuz. Berak zioen bezala aurrera egin behar ordea, eta urte amaieran Generalitateko lehendakari den Companysekin mintzatzen da arazo munizipalistaren gainean. Urte bakarra falta da Francok altzamendua egiteko eta nabaria da dagoeneko euskal arazoak Estatu espainolean sortzen duen kezka. Irujo, Agirre eta Monzon prozesatzeko eskaera bertan behera gelditzen da baina ez dute suerte bera izango Generalitateko kontseilari-ohiek. Beraien aurkako epailetan Monzon lekuko moduan aurkeztzen da. Hara eta hona, etengabe. Politikak hala ere uzten dio beste tarterik eta 1935ean Maria Josefa Ganuza Lardizabalekin ez-

kontzen da, bizitza guztian aldamenean eduki zuen emazte fidelarekin.

Francok altzamendua pizten du 1936ko uztailaren 18an eta urriaren sortutako Eusko Gobernuaren Telesforo Gobernazioko Ministrari izendatzen dute. Urte honetan Londresera joan zen Eusko Gobernuaren ize-nean arma kargamentu bat lortzera. Bertan, armei buruz ezer ez zekiela eta, bel-dur zen ziria sartuko ote zioten eta ekarri beharreko kaxa ugarietako hiruzpalau aukeratu eta zulatu egin zituen, ea benetan armak zeuden ikusteko. «Ez zekienaz ez zen asko fido, baina ez zen atzera egiten dutenetakoa» adierazi digu bere kolaboratzaile izan zen batek. Handik urtebetera «Gernika fue» idazten dio Agirre lehendakariari, hegazkin alemandarrek Gernika txikitzen dutenean. Batailoi nazionalistek tropa italiarrei errendizioa eskaintzen dietela eta, Aldasoro, Onaindia eta hirurak Parisera abiatuko dira italiar enbaxadorearekin mintzatzera. Gauzak zailak ziren une haietan euskaldunentzat. Frantzian zeuden euskal errefuxiatuak organizatu beharrean aurkitzen dira, Bigarren Mundu Gerraren atarian. Vichyren gobernuak Loirean ezartzen dio halabeharrezko erresidencia bergararrari. 1941ean Afrikara abiatu zuen Hitlerrengandik ihesi. Casablancan igarotzen ditu lehen uneak eta gero Dakarren denboralditxo bat pasa ostean, Ameriketara, Mexikora. Bertan, denbora libre erabili nahiak bultzaturik gerraondoko euskal literaturak emandako lehen liburua argitaratzen du, «Urrundik». Atzerriko Eusko Gobernuaren Kultura

■ «Indarkeria oro, nonahitik etorrita ere gaitzesten duten horiek, De Gaulle eta Hitler, Mola eta Agirre, Argala eta Franco bateratzen dituzte»●

Kontseilari izendatzen dute, beti lege politikoa eta kultura batuz lan egiten jarraitzen duelarik. Urtebeteren ondoren bigarren poema liburua ematen du argitara, «Gudarien egiñak».

Ordutik aurrera Iparraldean biziko da 1977a arte eta urte askotan zehar kulturaren garapena izango du batez ere asmorik nagusiena. Konferentziak, Aberri Egunetako poema irakurketak, Bordeleko euskara katedraren inaugurazioa, Euskal Ikaskuntzen Nazioarteko Elkarteko Zuzendaritzako lehendakariorde izendapena Dassance eta Laffitekin batera... 1953an Agirre Lehendakariarekin dituen ezberdintasun batzuk medio, Eusko Gobernuako Kontseilaritza uzten du. Hiru urteren buruan «Zurgin Zabarra» izenburua daraman bere lehen teatro lana burutzen du, geroxeago «Menditarrak». Urte guzti hauetan nabariak dira Monzonek Euzko Gaztedi eta Irujorekin dituen ezberdintasun politikoak, batez ere Alderdi aldizkarian egoera politikoaz batek eta besteek egiten dituzten analisi ezberdinak direla eta. Dena den, Jose Antonio Agirre hiltzean 1960an bere gorpua bergararren etxean jarri zen jendearen

ikusteko. Urtea amaitzeko «Gure behia bil da» teatro lan berria amaitzen du eta 1966an beste bi lan gehiago, «Hazparmeko Anderea» eta «Eneko Bizkai eta Maria Lorka».

Iparraldean bizi zela, oraindik indar urria zeukan Euskadi Ta Askatasuna erakunde armatuko kide asko ezagutu zituen beste hainbat errefuxiatu politikorekin batera, laurogeigarren hamarkadatik aurrera batik bat. Borroka armatua hartzen ari zen pisuaz jabetu zen Telesforo eta adinak ezarritako mugen gainetik adiskide bikainak bereganatu zituen gazteen artean. Garai honetan ezagutu zuen Jokin Gorostidik eta honek dioenez, «EAJk Espainiako poliziak ETA berehala desartikulatuko zuela bazioen ere, Monzonek gauzak piskanaka hasten zirela eta gudarien borondatea lagundu egin beha-

rra aipatzen zuen. Lehen unetik, bere alderdiarekin baserre handiak sortu arren, ETA eta bere metodoen alde agertu zen». Fronte Nazionalaren xedea sortzen hasia zen Telesfororen. Honetaz ETako buruzagiek bilera bat egin zuten Monzonen etxean ideia honen gauzatzeko. Hala ere elkar hizketa, asmotan besterik ez zen geratu. Urte honetan hamaika abesti kaleratu zituen, egoera politikoak sortutako gai larrienen inguruan. Errefuxiatuen egoeraz oso zegoen kezkatu eta 1969an Anai-Artea elkarte sortzen du euskal errefuxiatuei laguntzeko.

Bitartekari lanetan

Laurogeigarren hamarkada gogor hasten da Burgosko epaiketarekin. ETAk Do-

ezartzea eta Beihl Kotsula aske uztea. Azkenean Wiesbadeneko Kotsula aske utzia izan zen. Urte garrantzitsuak izan ziren ondo-koak Telesfororen. 1971ean Eusko Fronte Abertzalea osatzeko elkar hizketatetik alde egiten du EAJ-PNVk. Ez dira gertakizun samurrak Monzonen Iparraldean, urte honetako Iparraldeko Aberri Egunean izandako istiluak direla medio Txillardegi eta bera Iparraldetik kanpo joatera behartzen dituzte. Biek gose greba bati ekiten diote beste errefuxiatu batzuekin batera. Bere baserriari su ematen diote Iparraldean eta 1972ko urte guztia Donibanen bizitzera behartzen du Gobernu frantsesak. Hurrengo urtean beste gose greba bati hasiera ematen dionean bihotzeko baten lehen ziztada sufritzen du. Erdi osasuta Euskadi-Flandria arteko el-

Eduardo Uriarte, Xabier Larrena, Mario Onaindia eta J.M. Dorronsoro, Izko de la Iglasiarekin batera, Burgosko epaiketan heriotz zigorrera zigortuak izan zirenak gartzelatik ateratzen dituzte. Baina estrainatu moduan. Lehen bostak hegazkin militar batez Bruselera eramaten dituzte. Jokin Gorostidik Telesforo Monzoni deitzen dio, beraien egoeraz mintzatzeko eta Hegoaldera pasatzeko asmoa azaltzen dio bergararrari. Honek honelaxe erantzun zion: «Obore handi bat izango da niretzat gaurko gudariek batera sartzea barnekaldera». Estrainatuak Bilboko pisu batean elkartu eta biharamonean Monzon agertu zen. Askatasunaren Ibilaldia Durangon amaitzean, hantxe agertu ziren denak. Monzonek zera adierazi zuen: «Zin egin bezala, azken gudaria kaleratzean itzuli naiz. Orain borrokan jarraitzeko konpromezua hartzen dut».

Espainiako Juan Carlos I Estatuko errege eta buru dela 1977an hauteskunde orokorretara dei egiten du Madrilek. Urte bat lehenago Garaia aldikariak elkar hizketa bat egin zion Monzoni. «Zibilizazioa ulertzeko modu berezia den Jelkidetako bat naiz» zioen. «Jelkideok enfrentamendu armatuan baino ez dugu inor hiltzen. Baina orain nola ez naiz etismoari (ETA inguruari) lotua izango mugimendu honetako kideak bil baino bogeitalau ordu lehenago nire etxean egon badira?». Monzonek asmo bakarra zuen, fronte abertzale bat osatzea. Fronte autonomista eta abertzalea definitzerakoan, bigarrenak Euskal Herriko independentzia

Baionako katedralean euskal errefuxiatu politikoekin egindako gose greba batean. Denak lurrean, bera aldi aulkian.

nostiako Kotsul alemandarra bahitzen duenean, Gobernu Alemanak Monzonengana jotzen du bitartekaritza lanak egiteko eskatuz. Burgosko epaiketa martxan zegoela Monzon eta Pierre Larzabalek, bi asmo zituzten; Burgosko epaituei heriotz zigorra ez

kartasun ekitaldietan parte hartzen du Flandetan hitzaldiak eskainiz.

Franco hiltzen denean hirurogeitamaika urte ditu Telesforo Monzon eta Ortiz Urruelak. Erregimen berriak hirugarren amnistia ezartzen duenean, sasi amnistia deiturikoa, Jokin Gorostidi,

Madrilera Herri batasunako zenbait kidekin egindako bidaian, Soriako espetxe atarian.

lortzeko alderdiek egin beharreko ekintza baterakoiak prestatu behar zituela aipatzen zuen. Lehenengoari buruz, bidearen erdia egiteko gutxiengo programa bat osatu behar zuela azaldu zuen, «Euskadiko

erakunde demokratiko guztiek parte hartuz bertan. Baina itxaropen bat daukat, bidearen erdia egiteko trena hartu dutenetariko askok bide erdiko estazioan jeitsi nahi ez, eta azken geldituneraino ja-

rraitu nahi izango dutela».

Era berean «gerra irabazi dugu eta Madrilekin egin beharreko negoziazioak herri mailan egin behar dira, ez alderdi edo alderdi talde mailan. Beraz euskal preso, gudari eta erresis-

tentzia kontutan hartuz egin behar zela pentsatzen zuen. Hauteskunderen gaitan ere mintzatu zen eta «gutxieneko askatasun garrantia batez hauteskundeetan parte hartu behar da, baina ordezkariak gero

Peio eta Pantxoa, abeslariak

«Euskara eta Elkartasuna»

TELESFORO Monzon pertsonalki ezagutu genuen 1968an. Guk orduan 20 urte genituen, Akizeko seminario handian ikasle ginen eta Iparraldeko Amaia deitu talde kultural batetako partaide. Talde honek antolatu ikastaldi batean gertatu ginen Telesfororekin eta hantxe lagunuen artean kantatu genituen gure erreperatorioko lehen lehen kantutak. Telesforok orduan eskaini zigun berak idatzi

abesti batzuen kantatzea. Eta ordutik aurrera gure harremanak usuagotuz eta alkartuz joan ziren. Bakantza oroz etortzen zen bata eta bestearen bila gure etxetara eta egun osoak elkarrekin iragaiten genituen.

Jakin behar da gure erreperatorioan bakarrik sei abesti direla Telesforok eginikoak. Lehen lehena eman ziguna «Itziarren Semea» 1969an, disko txiki batean grabatu genuen.

Hau Andoni Arrizabalagaren omenez egindako abestia zen. Bigarrena izan zen «Lepoan Hartu Eta Segi Aurrera», hirugarrena «Aita Kartzelan Duzu», Basauriko espetxetik preso batzuen ihesa aipatzen duena. «Ikastoletako Ereserkia» laugarrena, Telesforok bere gisan Etxepareren «Euskara Ialgi Hadi Kanpora» famatua errepi- katzen duena. 1975ean kantatzen hasi ginen eta grabatu genuen «Batasuna», beharbada gehienik kantatu izan dena. Berak geroxeago aitortu izan du abesti honi izenburu hori eman beharrean Elkarta-

sunak eman izan beharko zitzaiola. Eta azkenik 1978an «Bai Euskarari» kanpainaren lema bezala egin zuen izen bereko kantua.

Abesti hauetarik atera daitezkeen bi mezu nagusiak dira gure ustez; lehenik euskara gure hizkuntzari eman behar zaiola lehentasuna. Bigarrenik abertzaleen arteko baitaezpadako elkartasuna, borroka moldeak edo bideak desberdinak izanik ere, etsaia bera dugulako, eta denbora berean 36ko eta gaurko gudarien arteko lotura azpimarratzen duela.

Iruñeko bide behar dute hartu, ez Madrilekoa. Bertako kideekin Euskadiko Asanblada osatuz, Madril-ekin negoziatuko duen eusko botere exekutiboa osatzeko. Espainiako Parlamentuko jokoan sartzearen aurkako agertzen zen, bertako ordezkarien artean gutxiengoa besterik ez omen ziren eta. «Eta herri bat gara, beste herri baten aurrez-aurre. Honeterako gure herriaren mistika jasoko lukeen kandidatura osatzeko modua, espetxe-ratu eta konfinatuak baneratzeari da. Beraiek izan daitezke gure herriko benetako ordezkariak, eta asesinotzat jo dituztenez gero, herriaren gebiengo nagusiak heroetzat dituela azaldu behar dugu». Elkar hizketa amaieran amnistia eskatu zuen «hau lortzen ez dean artean ezin izango da bakerik lortu ez Euskadin, ez penintsulan».

Fronte Abertzalea

Horrot egin zuen hainbat urtetan bere asmoa izan zen Fronte Abertzalearen proiektuak eta PSOE-EAJ-ESEik hitzarmen autonomikoa sinatu zuten, eta Monzonek ikuspegi politiko oso ezberdina zuen. Azkenean EAJk bota egiten du Monzon alderditik. 1978an Altsasun Herri Batasuna aurkeztzen da eta mahai buru Telesforo Monzon bera zegoen. Hemendik aurrera eta hil artean bere bizitza politiko guztia proiektu politiko honen inguruan izango du. Euskadiko delegazio batekin Parisera abiatzen da gai honetaz mintzatzera. Hego Euskal Herrian bestalde Eginen artikulua ugarri egiten ditu bere ikuspegi politiko

argituz. Atxiloketen mehatxua gainean duela Irungo komisaldegian detenitu zutenean, Errepublikara garaian egin bezala, epailea aurrean ez bada gazteleraz deklaratzeari uko egiten dio. Egoera politikoa oso zen larria. ETAK egindako zenbait atentatu garrantzitsu direla eta EAJk manifestazio bat antolatzen du, bakearen alde. Usoen Manifestazioa deituriko hau zela eta «Que horror!» artikulua argitaratu zuen prentsan. Eusko Alderdi Jeltzalea oso gogor kritikatu zuen, «EAJko burukideek edo abertzale izateari uko egin diote, edo Madril salduak daude edo aberria baino dirua maiteago dute». Urte honetan Espainiako Konstituzioari ukoa luzatu zion Hego Euskal Herriak. Herri Batasunaren baitan eztabaida sortu zen Konstituzioari ezetza edo abstentzioa eman beharraz. Honetan, Monzon eta beste bi kidek, HBko mahai nazionalaren izenean ETArekin bilera bat egin zuten jarrerak argitze-

ko. Telesfororen helburua bat zen, abstentzioa kapitalizatzea. Bileraren ondoren, ezetza bultzatzea baina abstentzioa kapitalizatzea izan zen erabakia.

Autonomi estatutuak ezezoak baino baiezko gehiago lortu zituen 1979an eta onartua izatean, borroka politikoa areagotu behar dela aipatzen du Monzonek. Hegoalde eta Iparraldean burututako atxiloketa handi batzuk direla eta Gipuzkoa, Bizkaia eta Arabako Diputazioetan eta Donostia eta Iruñeko udaletxeetan entzerronak burutzen dituzte HBko buruzagiek. Hauetako hamaika atxilotzen ditu polizia espainolak. Denak

Eusko Gobernuak Euskal Herriko pasaporteak egin zituen. Hona hemen Telesforo Monzonek Afrika, Amerika eta Europan zehar hainbatetan egindako bidaietan erakusten zuena.

Usoen Manifestazioaren erantzuna Bilbon. Monzon poliziari aurre egiten.

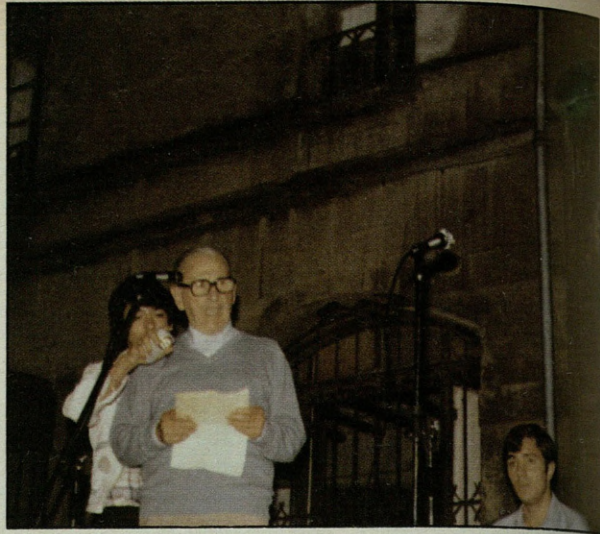
aske uzten ditu, Monzon ezik. Langraitzen gartzelaratu eta gaisotasun gogor batek jota hospitalera eramaten dute. Martxoaren hiruan Gasteizko Entzutegiak gartzela zigorra baieztatzen du edota milioi pezetatako fiantzaz kaleratua izan daitekeela. Hospitaletik bertatik gutun bat bidaltzen du; «*ez dut nire kartzelaratzeari onhartuko diruketa baten truke. Euskal Herriaren borrokari buruz, ohorea eta askatasuna ez dira diruz erosten*». 1979ko martxoaren hamarreko hauteskundeetan diputatu izendatzen dute, aske utziz. Zortzi egun beranduago Gasteizko Santiago hospitalera uzten du. «*Edonola ere hospitaletik oso abulatera zen, handik aurrera bihotzeko minak izan zituen*», aipatzen du Jokin Gorostidik.

Ezin nekeak amaitu eta kalera atera eta berehala Brusel eta Parisera bidaiak, Madrileko Prentsaren Nazioarteko Klubean atzerritar kazetarien aurrean prentsaurrekoa... Baina berriz ere itzalaren mehatxua. Espainiako Epaitegi Gorenak, Diputatuen Kongresuaren baimenaz Ortiz eta Monzonen aurkako prozesamendua baimentzen du. Gainera urtea amaitu eta lauogeitahamargarren hamarkadan sartzerako, Espainiako astekari batek bergararra hiltzeko asmoaren berri kaleztatzen du. 1980. urtean neurri bereziak hartzea erabakitzen du HBko Mahai Nazionalak, Monzonen segurtasuna ziurtatzeko. Jokin Gorostidi mahaikide eta lagunminak etxe batera eraman eta bertan gorde zuen bederatzi hilabetez. Guzti hau gertatzen zenean, Eusko Gobernua osatu zen Garaikoetxearekin eta Eusko

Legebiltzarreko diputatu izendatua irten zen. Une politikoak eraginda Venezuela eta Mexikora bidaiari bane egin zituen Herri Batasunako delegazioarekin, beti legez errefuxiatu eta atzerri-ratuen egoeraz mintzatzen. Iruñean eta Compostelako Santiagon atxilotua izan zen, azken honetan Brouardekin batera. Aberri Egun ezberdinetara mezu nazionalista zabaltzera abiatzen zen, mitin, konferentzia eta hitzaldiak etengabe luzatuz.

Okasio hauetarako jokin Gorostidik, gordeta zuen etxean jaso eta leku guztietara autoz eramaten zuen. Egin beharrekoa egin eta gero, berriz ere pisura bueltatuz. «*Une gogorak ziren haiek Telesfororen tzat. Hilketak mehatxuegia zela genekien eta beraz abalik eta segurtasun neurri handienak hartu genituen. Jakina zen bera abertzale guztientzat erreferentzia bat zela eta gure herriaren aurka ekin nahi zutenek Monzon akabatu nahi zutela. Beretzat latzena Josefarekin ezin egona zen. Hilabeteetan behin edo, Altsasuko Mendia Jatetxean elkarrekin bazkaltzen zuten. Hiru bat orduz elkar ikusten zuten eta gero berriz, penaz, kotxea hartu eta pisura bueltatzen nuen*» gogoratzen du Gorostidik. 76 urte zituen baina ez zuen amore ematen hala ere.

Espainiako erregea Gernikako Juntetxera etorri zenean 1980an Herri Batasunako kideek Eusko Gudariak abestu zuten Juan Carlos Lehenak hitza hartu zenean. Monzonek ezin izan zuen ekintza honetan parte hartu. Gorostidik gogoratu bezala, «*Donostiako Erresistentzian zegoen txeko*

Estrainatuekin itzultzean, Durangon.

bat egiten, oso triste, Gernikan egon ezin zuelako». Hospitalera zegoela Eginen idatzi bat kaleratu zuen borroka armatua aztertuz. «*Zer esan nahi duzue—indarkeria oro gaitzesten dugu, nonabitik etorrira ere— esaldiaz? Nola bateratzen dituzue De Gaulle eta Hitler, Mola eta Agirre, Argala eta Franco?*» galdeztzen zuen.

Monzonen osasuna larria zen, batez ere Langraitzeko espetxetik atera zenetik. Bihotza zertxobait osatu zitzaioela eta etxera itzultzeko baimena jaso zuen, baina Donibaneko bere etxean azken bihotzekoak lehertu egin zuen Monzon. Hospitalera iritsi aurretik, 1981ko martxoaren bederatzi, 77 urte zituela hil zen.

Gorpua tanketan eramana

Biharamonean Bergarara eramane zuten familiako panteoian ehorts zezaten. Irungo mugaraino inolako arazorik gabe pasa zen baina bertan tanketa eta poliziaren kotxe ugari zituen zain. Mugan gorpua hartu eta tanketa batera igo zuten. Sirena hots eta istilu artean, herriz herri, Bergararako bi-

daia guztian zehar omenaldi beroa eskaini zitzaion. Jokin Gorostidiren ustez «*ziur naiz hil eta gero egin zitzaizkieten oborerik handiena egin ziotela, bere gorpua tanketa batean eramatea. Hil eta gero ere, oraindik bere gorpuaz beldur zirela adierazi zioten*». Hileta elizkizunetan euskal abertzale ugari bildu zen, alderdi politiko ezberdinetakoak, Telesforo Monzon azken agurra eskaintzeko. Garai hartan Eusko Jaurlaritza lehendakaria zen Karlos Garaikoetxeak doluminak adierazteko hots egin zion Josefa emazteari. Hileta elizkizunetara joan ote zitekeen galdetu zion. Azken hilabeteetan beraz esan zirenak esanda eta Euskal Herriak erakutsitako min eta atsekabea zela eta, «*Garaikoetxea biletan agertzea probokaziotzat barzitekeelakoan, joaten ez bazen denentzat mesedegarriago litzatekeela erabaki genuen*» dio Jokin Gorostidik. Honela, duela hamar urte «*atzo eta gaueko gudariak*» ulertu, bizi eta lagundu zituen euskal politikaria eta kultur gizona joan zen. Ez dira horregatik bere ideiak lurperatu.

B. Artola

GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIA ZURE ZERBITZURAKO

Gipuzkoako Foru Aldundia

PILOTA HOBBY MODUAN MUNDUKO TXAPELDUNAK

Fernando Azkarate Ania, hogeitalau urteko pelotari-irakasle elorriotarra, iaz Cuba-ko Munduko Pelota Txapelketan Patxi Eugirekin eskuz binakako txapelduna izan ondoren, orain Bartzelonako olinpiaden zain dago profesionaletara salto egin aurretik. Etorkizunean txapeldun bizkaitarra izan daitekeenarekin mintzatu gara.

ARGIA. Eubako ikastolan irakasle izanik nola moldatzen zara pilotan jokatze-ko?

F. AZKARATE. Irakasleok gauza on bat badaukagu, ordutegia eta bakazio ugari. Neu lau térditan ateratzen naiz eta nahiko denbora badut entrenatzeko. Horrela neu pozik nago irakaskuntza eta pelota tarteatzen bait ditut.

A. Cubako txapelketan zer nolako giroa aurkitu zenuen?

F.A. Horrelako txapelketa bat beti izaten da apurtxo bat berezia. Pilotari asko zeuden lehen ere munduko

txapelketaren batean parte hartu zutenak, baina konkretuki neretzat hau lehena zen eta ez dakit zergatik, agian emaitzengatik, gure artean giro ona zegoen. Cuba bezalako herri exotiko batean egon eta pilotan jokatzea oso esperientzia polita izan da, gure ambientetik apurtxo bat diferentea.

A. Zerk barritu zaitu gebien Cuban izan zaren denboraldi horretan?

F.A. Jendearen patxada, oso lasaiak eta alaiak dira. Beti laguntzeko prest daude eta ez dute inoiz presarik izaten. Neri gehien gustatu

zaidana beraien bizitzeko filosofia izan da.

A. Nola bizi izan zenuten Euskal eta Espainiar federazioen arteko tirabira?

F.A. Guk han ez geneukan ez prentsarik eta ez ezer. Arazoa gehiago ikusi dugu honera bueltatu garenean eta hemengo prentsa irakurri dugunean. Tentsioa bazela nabaritu genuen baina ez genuen gauza argirik ikusi.

A. Zein egoeratan aurkitzen zara une honetan Bartzelonako olinpiadei begira?

F.A. Olinpiadetan pilota exhibizio-kirol moduan agertuko da. Espainiako federazioak sortu zuen talde txiki bat ADO Planaren barruan Olinpiadak seriooki prestatzeko asmotan. Pilota, beste kirolekin konparatuta, prestaketa-mailan atzeratuta egon da. Ni neu talde horren barruan nago hasiera-hasieratik eta oso gustora nago.

A. Zer da ADO Planarekin lortu nahi dena?

F.A. ADOrekin pilotari ba-

tzu hartzea eta beraien segimendua eta kontrola egitea azken lau urteetan. Segimendua nahiko ona izan da osasun-azterketa oso zehatzak egiten dizkigute eta eraberean gauza berriak ikasten ari gara. Lehen ez bezala pilotariaren psikologia ere kontutan hartzen da.

A. ADO Planaren barruan egoteak profesionaletara saltoa debekatzen dizuete.

F.A. Bagenekien talde horretan sartuz gero ezin genezakeela profesionaletara saltoa eman Olinpiadak baino lehen. Orain irakasle naiz eta hori da nere ogibidea, pelota momentu honetan afizio edo hobby modura daukat. Aurrerantzean profesional izateko asmoa badaukat, baina oraindik denbora badaukat, momentuz ez dut presarik urtebete itxaroteko.

Nere asmoa, momentu onean nagoela uste dudanean salto egitea da. Goi-mailara heldu nahi dut baina iritsiko ez banintz ez litzaiteke frakaso izango.

Hilario Azkarateren sei txapelen eragina nabaria izan da pilotari honengan.

A. Gorostiza izan zen eskuz banakako txapelketan txapela jantzi zuen azken bizkaitarra. Zergatik ez dira sortzen txapeldun berriak Bizkaian?

F.A. Ez dakit, ez dakit... zein den horren arrazoia. Aldika gertatzen den arazoa da, pilotari on bat ateratzen denean beti sortzen dira beste bi edo hiru pilotari bere inguruan. Aldiz, inor ez badago puntan puntan ez da

sortzen zaletasunik. Momentu honetan nafarrak dira nagusi, giputzak ere hor da biltza baina bizkaitarrik ez dago.

A. Zein da zure ustez pilotak Bizkaian bizi duen zaletasun ezaren arrazoia?

F.A. Behar bada pilota oraindik herri txikiei lotuta dago. Bizkaian herriak haundixeagoak direnez gero, jadanik hiri bihurtzen ari direnez gero, beste kirolek

konpetentzia handiagoa egiten diote pilotari. Nafarroan eta Gipuzkoan, batez ere herri txikietan pilotak jarraitzen du izaten kirol nagusia.

A. Zure aitaren sei txapelatetik gaureguneko pilota mundura zein desberdintasun ikusten duzu?

F.A. Garaiak desberdinak dira, pilotarako bakarrik bizi ziren aitaren garaikoak. Hamazazpi urterekin desta-

Profesional izateko asmoa badut baina oraindik ez daukat presarik

katzen hasi eta bizitza osoa horretan eman du. Nire egoera desberdina da, gutxienik hogeitabi urte bitartean ikasten aritu naiz eta horrek beste planteamendu bat ematen dio bizitzari. Gainera aitik berak aholkatu izan dit pilota munduan soilik ez zentratzea, beste arlo batzuetara zabaltzea ere baikorra iruditzen zait.

A. Zer nolako eragina izan du zure aitak, zu pilotari izateko? **F.A.** Aitaren eragina nabaria da. Txikitatik giro bat sentitzen duzu etxean, gainera jende asko etortzen zen etxera aitaren sei txapelak ikustera. Jendeak zutaz beste pilotari bat espero du eta gero ez baduzu jendearen espektatiba hori betetzen badirudi porrot egin duzula. Nik ez dut horrela pentsatzen, pilotan aritu banaiz gustokoa dudalako izan da.

Xabier Zabaleta

Lege hobeak merezi dituzte

EUSKARAREN aurrerapenak ez, baina normalkuntzak badauka eduki, testuinguru legalaren aldaketa beharra. Hego Euskal Herriko autonomistek argudio ezaguna erabili ohi dute maiz, erreformazaleen kontra: *«indarrean dauden legeen abalmenaez badugu erabiltzen, zertarako gehiago eskatu?»*. Merezi duguna baino gehiago dugula esan, eta isildu egin behar. Posibilismoak indar handia bait du. Haienak dira legeak eta haiek soilik alda ditzakete. Inor gutxi kontrolatzen duena —ezta haiek ere— lege horien mugak dira, muga tipiak behintzat. Muga ttipi horietako bat hautsi berri du Lezoko Udalak, auzitegiekiko auzia Auzitegi Gorenean bertan irabaziz. Auzitegiaren batetik euskaraz ez datorren gutuna itzuli ahal izatea uste baino pisu handiagoko muga hausketa da, justizia administrazioa EAEn transferitu gabea dela kontuan hartuz gero.

Zenbait udalek lezio ederra eman dute betetzear dagoen lau urteko honetan. Datozen hauteskundeek, aurrerakoak atzerako bihurtuko ez direla esperantzan, udalak abanguardia bilakatu dira euskararen sokatira sozialean. Eta ez da preziso udal elebarkarra izatea, Lezo edo Usurbil kasu, bakoitzak bere mailan legeen muga ttipi horiek apurtzeko ahaleginak egiten bait ditu. Ahaleginen arabera merezimenduak neurtuz, euskararen posibilitatek maite duten metodoari segituta, ondorioa argi legoke: batzuek behintzat lege hobeak merezi dituzte.

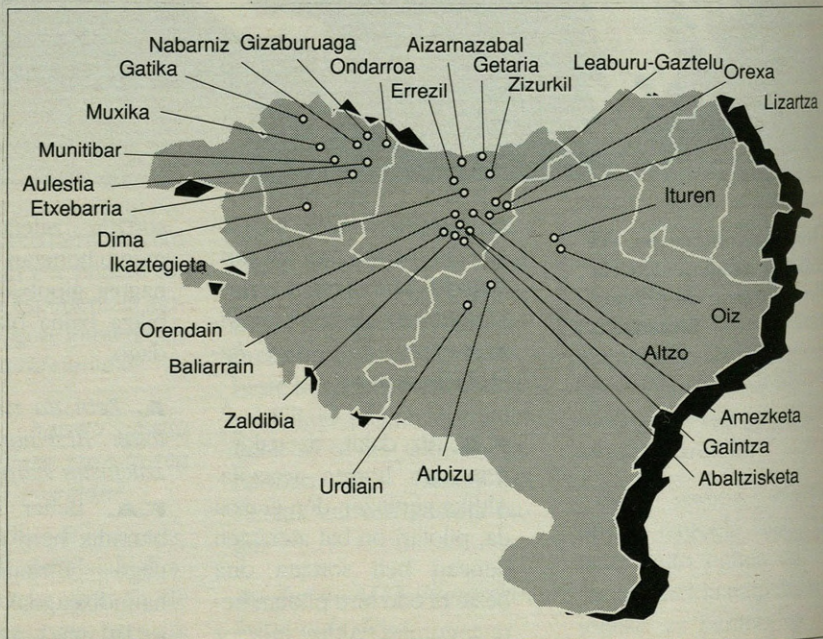
GURE hiru eskultore enblematikoen berri jaso dugu aste honetan.

Elkarrekin zer ikusirik ez duten berriak, baina hirurak aipagarriak.

Jorge Oteizaren argitalpen berria aurkeztu dute, «Ley de Cambios», eta gaurkotua bada ere, bertako bi idazlanak zaharrak dira, 1964-65 urteetakoak. Oteizazaleek maisuaren alde egin dezaketen lan baliotsua horixe da, nire ustez: oriotarraren ekarpen poetikoa aldarrikatu eta kanporatzea. Poetikoa esan dut eta ez teorikoa. Oteiza poeta da, eta bere ihardun artistikoa ere unibertso metaforikoaz jantzi izan du beti. Oteiza ez da artikulugilea edo doktrinagilea, eta azken bi hamarkadetan etiketa horrekin ihardun izan duen guztietan erratu egin da. Bere idazlanik serioenak ere, irakurketa poetikoa eginez besterik ezin du dagokion errespetua jaso. Arrazoa du Txema Aranazek eskultorearentzat lasaitasuna eskatzen

duenean, *«ahaleginak egin behar ditugu oraindik Oteiza biziko deneko urteetan lan egiten uzteko»*, hil aurreko kuarentena behar duten intelektuaren kintakoa bait dugu honez gero. Oteiza, eskultore idazlea.

Agustin Ibarrolak Hegoamerikan zehar erakusketa ibiltaria burutuko du. Biraren aurkezpena baliatuz, benetako manifestua kaleratu nahi izan du Golkoko Gerra dela eta. Bagdageko bonbardaketa Gernikakoarekin lotuz, hiriburu irakiarrean gerrahondakinen bidez eskultura burutzeko gogoaz azaldu du. Bide batez, Bushekiko beldurra Brechten hitzetan adierazi zuen, McArthurren marmuaren bueltaz susmoak agertuz. Gaurkotzea ez da epeltzea derrigor. Aretuetan kabituz ez, eta eskulturak basoetara eta kaleetara zabaltzen dituen. Ibarrola, eskultore soziala.

Eduardo Txilidaren eskultura minetako bat, «Gure aitaren etxea», arriskuan dago. Dagoen lurretatik erauz dezakete, lur eremuak lortzearen egindako desjabetzapena legez kanpokotzat jo bait du Epaitegi Gorenak. Arte ofizialaren ajea: instituzioek huts eginez gero, arteak ere huts egiten du. Lurren jabeak hartu beharko du erabakia, eta bistan denez hori ere diruz konpon daiteke. Gertaerak balio sinbolikoa besterik ez du agian, zenbaiten aitaren etxeak hain segur zutik iraunen du eta. Txilida, eskultore ofiziala.

— Itxura batean, pobreenen txapelketa da nafar bertsolariena, baina funtsean, besteek ez dituzten aberastasunak bere baitan ditu ●

ABIAN da Nafarroako Bertsolari Txapelketa. Itxura batean, pobreen txapelketa, baina funtsean, besteek ez dituzten aberastasunak bere baitan gordetzen dituen. Lehena, pronostiko zailekoa izatea. Azken hamar urteotan sei txapeldun desberdin. Bigarrena, mugaz bi aldeetako bertsolariek parte hartzea (bidenabar, gehienetan irabazi). Hirugarrena, gazteenekin batera beterranoak ere lehiatzea (Moises Jaso, Madariaga anaiak...). Bitxi horiek berezkoak ditu nafar lehiaketak. Berezkoak ez dituenen inbentarioa egiteko, hilabete itxaron behar da, Donostebeko finala jokatu artean.

Josu Landa

Emakumea Golkoko gerran

G**OLKOKO** gerrari buruz asko idatzitako zela pentsaturik, beste gairen bat asmatu nahi nuen, hilero egiten dudan zutabe honetarako, gerra ez den gairen bat aurkitu nahi nuen, baina ezin izan dut, zeren nola ihes egin Golkoko gerra den mehatxu ilunbetsu honetatik.

Pertsiar Golkoko gerra honek bete dituen record triste askoren artean, zera da deigarrienetarikoa bat: emakumeak, lehenbiziko aldiz, ejertzito erregular batean, soldadu bezala, gerra egiten aritzea.

Iruditik, imajinaren ildotik igitzen den gizarte honetan, emakumeak, soldadu bezala, gerra egiten ikusteak, emakumearen berdintasunaren aldeko borrokaren lorpena bezala azaldu nahi digute.

Hala ere, soldadu diren emakume hauek, ezin dira berdintasunetik urrunago egon.

Ez dugu kontuan hartuko, ejertzito erregular honen barruan, emakumeek ez dituztela gizonezkoek dituzten haibat eskubide. Guk go-goan hartuko dugun gauza bakarra zera da: ea zer gizarte moeta defenditzen diharduen gerra honetan emakume honek. Baita ere, petrolio eta arma egileen multinazionalak, hau haien gerra bait da, emakumeen interesekin bat datozela.

BERDINTASUNA lortzeko ez da nahikoa emakume izatea; nahitaezko baldintza zera da: emakume izanik, berak jasan duen azterketaren eta kontzientzia izan (kontzientziarik gabe ez bait dago ezer) eta benetako berdintasunaren alde borroka egitea.

Golkoko gerran buru belarri sarturik diharduen emakume horiek, emakumeak zapaltzen dituen gizarte aita-eragile bat besterik ez dira defenditzen ari.

SOLDADU diren emakume horiek beren interesen aurka borrokatzen ari dira.

Emakume eta gizonen arteko berdintasuna ez da forma kontu bat, aldaketa sakon bat baizik, gizartearena alegia.

Dena den, emakumeak gerra asko irabazi ditugu besteentzat eta galdu guretzat.

Gure gatazkarik garrantzitsuenetarikoa, bake garaian ematen dena da. Gerretan irabazitako hainbat eskubide, bake garaian galdu bait dugu, gure etxetxoetara itzuliz.

Guk emakumeok, kalean, gizartean, politikaren munduan sartu behar dugu, guri ere interesatzen zaigun gizartea egitearren.

AMAIA LASA ALEGRIA

Fregoli Antzerki taldeak haurrei zuzendutako lana kaleratu du

Heziketa sexuala eskenatokian

Heziketa sexuala irakasle eta gurasoen arazoa izan da betidanik. Fregoli antzerki taldeak hirugarren bide bat proposatzen du «Nondik?» izeneko antzezlanarekin. Honen helburua gorputzaren misterioak eta umeak «nondik» datozen azaltzea da. Nahiz eta eskoletara zuzenduta egon, edozein lekutan antzezko aukera onartzen dute Fregoli antzerki taldekoek.

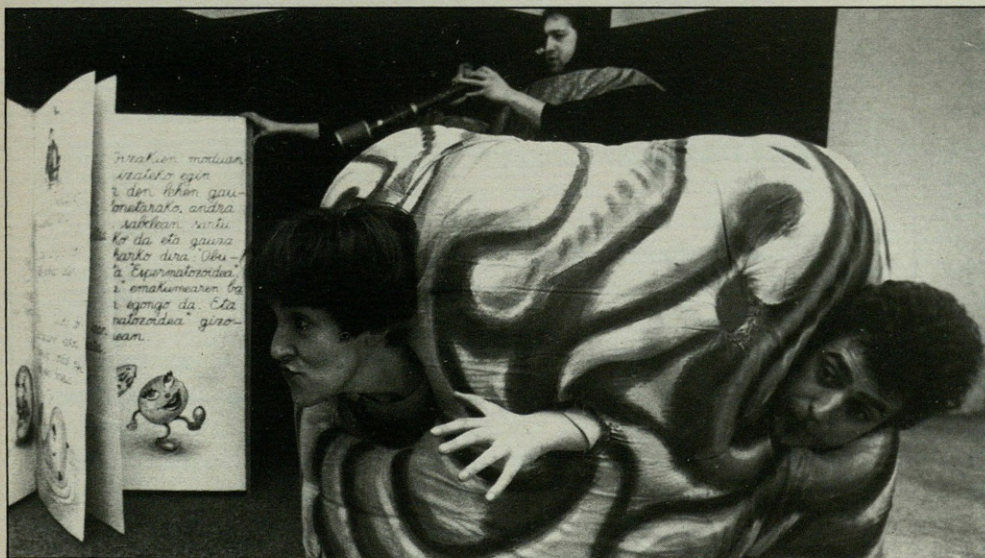
TERESA Lopez aktore-
resak, «*Sexu gaiak azaltze-
ko irudimena erabiltzea
nahi genuen eta egokiena
sexualitatea ipuin bat be-
zala aurkeztea iruditu zi-
tzaigun*» esplikatu ditu.

Ipuinaren lehen partea, 3
buru eta 4 beso dituen per-
tsonai fantastiko batek, gi-
zakien mundura etortzea
erabakitzen duenean hasten
da. Lurreratzeko jaiokun-
tzaren bidea hartzen du eta

momentu honetatik aurrera
ezkenatokian espermato-
ziodeak eta obuloak ager-
tzen dira. Bigarren parteak
sexu desberdinen rola
deskribatzen ditu eta gizar-
tean gertatzen diren egoera

ero batzu azaltzen dituzte
Fregoli Antzerki taldekoek
«Nondik?» izeneko lan ho-
nekin.

Lau aktore dira antzezla-
naren pertsonai guztiak
burutzen dituztenak: David
Errasti, Teresa Lopez de Mu-
nain, Yolanda Arrieta eta
Jose Angel Bengoetxea,
lehengo hirurak antzerki es-
kolatik etorriak. «Nondik?»
lanaren zuzendaria Javier
Sabadie dugu. Paper des-
berdinak betetzen dituzte
obran zehar eta badirudi
emaitza ona dela. «Umeei,
eta ez hain umeei, gusta-
tzen zaie oso dibertigarria
delako» komentatu digu
Teresak.

Eskolaurre eta 10 urte bitarteko umeei zuzenduta dago «Nondik» antzezlanak.

Laguntza pedagogikoa

Carlos Menendez umeen-
tzako sexologoaren lagun-
tza jaso dute eta irakasleen
gomendioak onartu dituzte
antzeki lana egiterakoan.
«Carlos Menendezek esan
zigun gure lana «sexu ga-
beko epealdia» delakoan
dauden umeei zuzentzea
izango zela egokiena, gor-
putza eta rola oraindik ez
dutelako loturarik». Ho-

regaitik eskolaurreko adinetik eta 10 urteen artean dauden umeei zuzenduta dago.

Sexualitatea oraindik «tabu» bezala kontsideratua dago eta irakasle eta guraso askok ez dakite noiz den une aproposa umeei gaiari buruzko azalpenak emateko. Gurasoak eskolaren eskuetan uzten dute erantzukizuna eta irakasleak gurasoen papera dela diote. Eskola batzutan biologiako ikasgaiaren barneratzen dute zientziaren holtanaz hornituz. Egoera honi aurre egin nahian aurkezten dute «Nondik?» lana. «Umeen-tzako zerbait egin nahi ginen, eta «zer gustatzen zaie umeei?» galderaren erantzunaren bila hasi ginen. Bestalde, irakasle batek baino gehiagok animatu gaitu «Nondik?» egitera. Izatez, taldeko bi irakasleak dira, eta askok esan digute eskolan gaia ateratzea oso zaila dela, ume bakoitzak informazio desberdina duelako, aurritzi desberdina, beziketa desberdina azken finean, oso konfliktiboa da eta beraiek ez dute jakiten nola enfokatu hori. Horegaitik antzerkia tresna bezala erabiltzea oso egoki dirudi, gero gelan antzezlan aitzaki gisa hartuta gaia, azaltzea errezagoa da» dio Teresak.

Umeek dena ulertzen

Sexualitatea gai zaila izaten da irakasle eta gurasoentzat. Fregoliek antzerkiaren alde egin du apostu.

«dutela dio Teresak, «lana oso fantastikoa da baina segituan harrapatzen diote zentzua, txikiak dira baina ez tontoak. Lehenabizi aurkeztu genuenean 14 urteko neska-mutilak etorri ziren eta oso gustora ateraziren». Donibane Pasaiko eskoletan aurkeztu zuten lehenabizi eta dagoeneko Eskoriatzan ere egon dira «Nondik?» lanarekin. Informazioa eskoletara bidali dute baina «nabi duenarentzat» ere antzezteko prest daude.

Heziketa eta antzerkia bikote modura aurkezteak umeentzat gauza berria da, umeak ikasten duten bitartean antzerki kontuetan aritzen dira. «Guk ez dugu nabiguraso edo irakasleen funtzioa egin baina antze-

zlanaren bidez laguntzea bai, hori delako edukagarria, antzerkiaren bidez sexualitatea jokuz eta irudimenaz tratatzea, gauza polita, goxoa eta hurbila den bezala».

«Eskoletara zuzendu ga-

ra» dio Teresak, «bertan gai honi beltzeko beharra ikusi dugulako eta horegaitik prestatu dugun montaiaren benetan merkea da, gastuak murrizteko».

Myriam Gartzia

Harreman sexualak eta gizartean gertatzen diren sexuen rola dira antzezlan honetan aztertzen diren gaiak

Firma independenteeek bakarrik eusten diote oraingoz

Single-arenak egin du

Singleak jai du gaur egungo merkatuan. Promozio lanetarako ez bada, banatzaile eta argitaletxeek baztertu egin dute 60-70 hamarkadetan kantari eta musikari ospetsuak nahiz sortu berriak plazaratzeko izan zen tresnarik egokiena. Eta betirako dirudienez. Lp-ari egun gorriak helduko zaizkio aurki. Compact-disk-ak irabaziko ditu galdutakoak. Badu, hala ere, zer esanik singleak. Hona hemen historiaren eta gaur egungo egoeraren erreposoa.

HAMABI pulgadetako formatoari erreleboa hartuta heldu zen single-a munduaren zabalera. Tamainaz Lp-aren antzekoa (txiki-zeagoa hala ere) izan arren, singleak adina kantu eskaintzen zituen hamabi pulgadetako honek, ez, sekula, gehiago. Tamainaz «handiegia» izaki, ez zuen luze iraun, berrogeitamar garren hamarkadako produktzioa gorpuzteko bakarrik balio izan zuen. Hirurogeigarren hamarkadan, merkatuaren tira-biretan, singlea hobetsi zuten eta beste formatoak apal erretiratu behar izan zuen.

Gizartea Bigarren Mundu Gerratearen deskalabroez erreku peratzen hasia da, gazteria gero eta independenteago bizi liteke sozialki nahiz ekonomikoki. Inde-

Michel Labegueriek kaleratu zuen lehenengo euskal diskoa, Ep-a.

pendentzia honen eragina nabaria da musikaren esparruan. Honela heldu dira Rithm'n'blues-a, Britainiarrren arrakasta, Liverpool-eko talde mordoa...

Aipatutako urte horietan jendeak erruz erosten zituen singleak. Hura zen, gaur egun videoa izan litekeen antzean, garai harta-

ko zahar eta gazteen jostailu. Abesti famatuak edo taldeen «hit»-ak lortzea zen orduan inportanteena, eta horretarako biderik egokiena singlea eskuratzea zen. Gauza bera gertatzen zen diskoteketan. Singlea zen, dudarik ez dena, jaun eta jabe, eta disk-jockey preziatuak, bertako taldeen lanez gain, kanpoko singleak eta kantu arraroak lortzen saiatzen ziren maiz. «Ingalaterran, esate baterako, profesional hauek ez zuten begi onez ikusten formato hau izango ez zena. Oso modako izatea lortu zuten singleak «fetitxetza»-jo izan zituzten» azaldu digu Beltza Records-eko Luisek.

Long-play-a hori baino askoz ere kontzeptualago-tzat jo izan zen. Askotan,

gainera, Lp-ak singleetan plazaratutako kantuen bilduma baizik ez ziren. 70. hamarkadan helduko zait honi hedatzeko garaia.

«Single» hitzak, esanahi zabalean hartuta, singleak, hau da, bi kantu etako formatoak, eta Ep-ak (Extended-play-ak) edo lau bat kantu etako formatoak definitzen ditu. Gaur egun, adituen artean ez bada, ez da halako bereizketarik egiten termino aldetik.

Baina hel diezaiozun garai hartako Euskal Herriko produktioari.

Singlearen «boom»a Euskal Herrian

Hirurogeigarren hamarkadaren hasieran argitaratu ziren Euskal Herrian lehen singleak. Akaso lehenagotik ere solteren bat. Egoera ez zen, ordea, orain arte aipatutakoa, besterik zen. Hegoaldean, Frankok agintzen zuela, nahiz Iparraldean, egoera ez zen bat ere samurra.

Euskarari ez zitzaion nor-tasunik aitortzen. Zentsurak gogor bazterten zituen hainbat eta hainbat lan.

Piskanaka, euskal folklo-rearen inguruko talde eta kantari ugari sortu zen. Kantu herrikoiak, koadriletan eta lagun artean festa giroan kantatzen zirenak singletan nahiz Ep-tan grabatu zituzten, euskaraz nahiz erdaraz. Cinco Bilbainos taldeak esate baterako 1958an kaleratu zuen «Himno del At-

Javi eta Txeroki, Basati Diskak firma independentearen arduradunak:

«Singleak saldu ahal izateko banaketa alternatiboa antolatu behar izaten da»

ARGIA. Zergatik bazi zineten singleak argitaratzen?

BASATI. Merkeago zelako. Konpainia independenteari disko handiekin hastea garesti egiten zaio. Gainera produkzio horrekin plazaratuko den taldeak izango duen harrrera ikusteko ho-bea da singlea edo Ep-a.

A. Hori al da erabiltzen duzuen formato bakarra?

B. Bai. Ezer grabatu ez duen talderen bati plazaratu izan diogu Lp-a, baina taldeak denbora asko daramalako musika munduan. Prozesu kontu bat besterik da. Hasteko disko txiki bat kaleratzen duzu, gero beste bat,... eta azkenik Lp-a. Talde «zaharrek» ezin duzu prozesuaren lehen pausotik hasi. Dena den, hasi berriei nahikoa zaila egiten zaie Lp-a egitea.

A. Zein da singlearen prozesua?

B. Lp-arena bera, baina txikiagoa denez, kontuak aterata, Lp-a baino garestiagoa izaten da. Egia esan oso diru gutxi irabazten da singleekin. Horrengatik egiten dira gero eta gutxiago. Estudiotan bi kantu grabatzeko lau egun behar dituzu pasatu estudioetan, eta diru asko da. Mozketa, Lp-arena baino merkeagoa da. Hemen ez dago fabrikarik horretarako, guk Madri-dera bidaltzen ditugu.

A. Single bakoitzetik zenbat ale egiten dituzue?

B. 1.000 normalean, ez, ordea, beti, diruaren arabera. 2.500 salduz gero

emango luke dirurik.

A. Nola egiten duzue promozioa?

B. Zaila izaten da hori. Irrati askok ez dizkigute jartzen, irrati saio espezializatuetan ez bada. Denda askotan hartu ere ez dizkigute egiten, ez bait dute dirurik ematen. Baina musika ez da diru eta negozio bakarrik, bada besterik ere. Guk dendetatik aparte gaztetxe, taberna eta antzekoetan saltzen dugu. Singleak saltzeko banaketa alternatiboa antolatu behar izaten da.

A. Inportazioari ere ekin diozue...

B. Kanpokoa ez da hemengo egoera bezain latza. Taldeen lehen lana singlea da leku askotan. Alemanian, Estatu Batuetan eta Ingalaterran single mordera dago. Kritiketan irakurri izan dugu talde askok single ona kaleratu arren gero Lp-a kaskarra egin duela.

hletic de Bilbao» kantua. Los Pomposhos-ek ere urte horietan «Aupa Gaztiak». Anahi taldea, Los Chimberos, Los Anayak, Banda Munizipalen kantuek,... adibide asko eta asko dira.

Los Xey taldea izango zen urrutien heldu zena, Euskal Herri-kanpora behintzat gehien ezagutzen eta estimatzen zena. Ez zebilen talde honetatik oso urrun Los Contrapuntos, Luis Iriondok sortutako boskotea.

Talde hauek lan ugari plazaratu arren, editoreek ez zuten apostu handirik egiten bertako musikarekin, talde edo musikari ospetsua ez bazen behintzat.

Kantaldi eta kantu lehiaketak ziren orduko hasi berrientzat musika munduan ospea lortzeko aukera aparta. Oso hedatuak ziren Europa osoan halako txapelketak.

Xabier Madina, adibidez, Iruñean euskarazko kantu batekin estatu osoko biga-

rren saria jaso zuenean, eza-gutu zuen makina batek, ordurako ibilia bazen ere.

Arrasateko urteroko jaialdia zen euskara hutsean egiten zutenentzat arrakastarako bidea. «Eurovision», «Festival de Benidorm» eta tankerakoek adina garrantzi zuen honek euskaldunentzat.

Argitaletxe handien jarrrera ezkorra ikusita, bertako musikariek plazarik plaza kantatzeko taldeak sortzen hasi ziren. Ordu-

koak dira ere lehenengo ekoizleak, Luis Iriondo eta Iñaki Beobide, baten bat aipatzearren. Hauen lana zen azken finean bertako kantari- bidea urra zezaten laguntzea. Firma handietara, Barcelona, Madrid, Bilbo edo Baionara grabatzera eramaten zituzten.

Luis Iriondok Contrapuntos taldearen bidez BELTER firmarekin lortu zituen harreman onak zirela eta, etxe honen ekoizle gisa ibili zen, bertako taldeak

BELTER

Los Xey. «Maitetxu mia», «En el monte Gorbea...» Ep. 1961.

Lurdes Iriondo. «Gaztedi berri zalea», «Kitarratxoa ta euskera», «Ain urruti ta ain urbil» eta «Pake aingeru». Ep. 1967.

Aur Kantariak. «Binbili», «Errekatxo kantaria», «Iruten ari nuzu», «Akerra ikusi degu». Ep. 1969.

Javier Madina. «Gu nagusi», «Nun da nekazaría?». Single. 1971.

Amaya eta Anai Irukoa. «Nere Udaz-kena», «Bai eta ez». Single. 1971.

Joxe Mari eta Unai Irukoa. I Kanta Berri. «Nere maiteari», «Euskal mendietan». Single. 1971.

Donato eta Unai Irukoa. I Kanta Berri. «Guria», «Udaberri». Single. 1971.

Contrapuntos. «Nere Etxea», «Urri, urri, urra...» Ep.

EDIGSA-Herri Gogoa

Julian Lekuona. «Ez dut nai», «Ilargira noa», «Euskal emigranteen abestia», «Itzalle bat bezela», «Aitzaki». Ep. 1966.

Benito Lertxundi (ez dok amairu). «Sujet eder bat», «Dugun edan», «Ama ezkondu», «Ardoa ta gizona». Ep. 1968.

Xabier Lete. «Euskerri nerea», «Poeta hoiek», «Biotza», «Lore gorrien balada». Ep. 1968.

Lurdes Iriondo-Xabier Lete (ez dok amairu). Ep. 1969.

Josepe Irigarai (ez dok amairu). «Urak dakarena», «Begiak», «Herri behera», «Biña ta griña». Ep. 1969.

Mikel Laboa (ez dok amairu). «Aika mutil», «Iturigo arotza», «Zure begiek», «Zilbor hesteak». Ep. 1969.

Juan Miguel. «Aizean dabila», «Emazte bat nahi zuen», «Zer naiz zu gabe», «Arkitzea». Ep. 1969.

Iñaki Arriaran. «Poxpoliña begietan», «Mutikotxo», «Jai-jai», «Basatxoritxu». Ep. 1972.

Xabier Saldias. «Euskara jalgi adi mundura», «Gazte jatorria izan nahi dut...» Ep. 1972.

Drindots. Kantu zaharrak. Ep. 1972.

CINSA

Euskal Abestiaren III Sariketa (kanta sarituak). Benito Lertxundi, Begoña Idoyaga, Juan Libarona, Nino Ramuhan. Ep. 1967.

Ondarruko zintzoak. «Agur Ondarru», «Egun bat ta niri noiz», «Bart». Ep. 1968.

Maite Idirin. Atahualpa Yupanki euskeraz. Ep. 1968.

Iruñe te Andoni Argoitia. «Maite maite», «Bakardadea», «Jauna zergatik», «Mundu bat». Ep. 1968.

Ondarruko Beti Alai. «Maria Kristina», «Alkar zapaltzen», «Mundu bat», «Biotz zamelua». Ep. 1968.

Ameslariak. «Arren Jauna», «Berrero hasi», «Baby nerea», «Bihotz anuria, bizitza». Ep. 1969.

Andoni. «Maite zaitut neska», «Gaueko ixiltasuna». Single. 1969.

Egurrola. «Gemikako arbola», «Andereño», «24 urte». Single. 1969.

Oñarbiak. Esne saltzilea bertsolaria baserritarra. Ep. 1970.

Urretxindorak. «Markesaren alaba», «Ama euskera gaixoa...» Ep. 1971.

Yon Enbeita. «Emaidazu eskua», «Dirua...» Ep. 1971.

COLUMBIA

Quinteto «Goxo». «Maritxu nora zoaz», «Nere etxea...» Ep. 1960.

Otxote Imutzi Regal. Ep. 1963.

Los Xey. 4 creaciones de los Xey. Ep. 1964.

Ponpoxos shiricando. Ep. 1965.

Los Bocheros. Estampas bilbainas. Ep. 1967.

Isturitzetik Tolosan barru. Ep. 1968.

Otxote Iruñako zortziak. Ep. 1969.

Yon Libarona. «Aizea bare-bare», «Arrantzalea». Single. 1969.

Unai. «Galdua naiz», «Din dan bolera» (Vencedoras en el II Certamen de la canción en Vascuence. Eibar 1969). Ep.

Fernando Unsain. «Ni ez naiz ni», «Asare nabil». Single. 1970.

Los Cuatro del Bocho. Beber beber. Ep. 1972.

Orkestaz Lagunduta. El Buguiba. Ep.

PHILLIPS

Los Anahi. Guipuzcoa, Parte Vieja donostiara. Ep. 1963.

Los Chiquis. Ep. 1969.

Alfredo. Maitasun kondaira (Love Story). Single. 1971.

Alfredo. «Ixil-ixil itzeginzazu, maitea», «Udaberri kantaria». Single. 1972.

Julio Cantania. «Urrun», «Bost-gauen abestia». Single. 1974.

Alfredo y sus Amigos. Desde Santurce a Bilbao. Ep.

AGORILA

Hendaye en Fête. Zarpai-banda. Aupa Hendaya!. Ep. 1972.

Pitxu 5. Marluskaren fandangogor. Ep.

Luis Amilibia. Chants basques modernes. «Maria», «Lurbira...» Ep.

HISPAVOX

Maria Ostiz. Euskaraz kantari. Single. 1969.

LE DISQUE

Zortziko et fandangos. Banda municipal de Irún. Dir. D. Teodoro Murua. Ep. 1962.

Bal Champêtre. Avec l'orchestre Ramuntho de Saint-Jean-Pied-de-

Port. Ep.
Donibandarrak (S.J. Luz). Ep.

USANDIZAGA

Banda Municipal de Musica de Irún. Presidente Kennedy-marcha. Single. 1964.

Trixte bixi naiz. «Kuku», «Ederra da Donostiya...» Single. 1968.

Lauburu. «Goiznabarra baino lehen» «Ama hil zaigu». Single. 1978.

HISPAVOX-

-USANDIZAGA

Los Anahi. «Cuando pasa una guapa» «Sucedio en la playa». Single.

ZAFIRO

Los Chumberos. Viva Achuri. Ep. 1967.

Urko. «Zureztat Galizia», «Maite, maite, maitia». Single. 1978.

Estampas nortenas. Ep.

Los Bocheros. Romeria Vasca. Ep.

MOVIEPLAY

Patxi Andion. «Itxas-alargunari lo abestia», «Bilkaria». Single. 1969.

Joseba Azkarraga. «Maitasunear», «Lagun bizia». Single. 1972.

Jayone ta Joseba. «Ilargia ageri da», «Udaberri». Single. 1972.

KARDANTXA-

-MOVIEPLAY

Gorka Knorr. «Bildu gara», «Gebara». Single. 1977.

Niko Etxart. «Euskal rockñaroli», «Eperra». Single. 1979.

IBERIA

4 zortzikos ineditos. «Ametsen», «Urrutiko aberia...» Ep. 1967.

Tife y Hnos. Semper. «Mari-Celi», «Alborada del dia de San Marcial...» Ep. 1968.

Zerrenda honetan singlearen historian zehar inportante diren lan asko falta bada ere, horra hor aukeratutako batzuk.

argialetxe horretara eramanez. Enrike Zelaia, Xabier Madina, Xegundo Galtartza eta bere orkestra, Unai Irukoa...

Gauza bitxiak ere lortu zituen musikari honek 68-69an Contrapuntos taldeari utzi eta ekoizpen lanei ekin zienean. Espainia mailan musikari ospetsu ugari jarri zuen euskaraz kantari. Denetarik egiten zuen hark, doinuak sortu batzuri, letrak euskaraz moldatu beste batzuri edota letra berriak asmatu beste hainbati. Mochedadesen euskarazko disko bakarra, Patxi Andion, Julio Catania, Salome, Al-

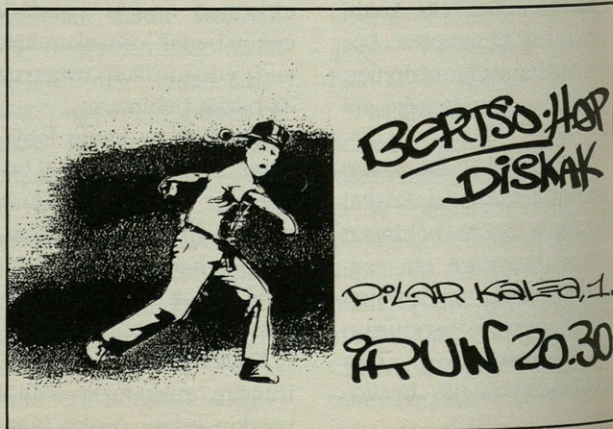
berto Garrido... ditugu aipagarri beste askoren artean.

Ezin ahaztu handik urte gutxira sortu zena, «Ez dok amairu» kolektiboa.

Luis Iriondok gutxien es-
pero zena euskaraz kantari jarri izanik ere, euskarazko abesti asko bultzatu izanik ere, ezin alde batera utzi kolektibo honen planteamentua. Lurdes Iriondok BELTER etxearen eskutik lehen lana plazaratu eta berehala heldu zion estu «Ez dok amairu»-k musikari. Eta gehienen ekoizle gisa Iñaki Beobide ibili zen. Honek, urte asko pasatu direla eta,

kontuak ahanziak dituela eta, ez digu garai haren berri eman nahi izan, baina jakin badakigu ekoizpen etxerik

ere bazuela gizon honek, Herri Gogoa izenekoa. EDIGSA konpainia handiarekin batera kaleratzen zi-

GOIZTIRI

Basque party. J.A. Villar. Ep.
Idoia eta Loli. «Negu gona», «Itsas
mutilla...» Ep.

ELKAR

Txangot. Single. 1985.
Ruper Ordorika. Bihotzerreak. Sin-
gle. 1985.
Oskorri. In Fraganti. Single. 1987.
O.K. Korral. Gora ta behera. Sin-
gle. 1989.
Niko Etxart. «Baikor», «Bebida exoti-
ka-Baby da erotika». Single. 1990.
Manex Pagola. «Urtxintxa», «Azken
dantza...» (Elkar Bayonne). Ep.
Beriat eta Mark Echabide anaiak.
(Elkar Bayonne). Ep.
Anje Duhalde. «Goizero», «Beste ba-
tekan». (Elkar Bayonne). Single.

BCD

Antton Valverde. «Hura», «Garia sal-
tzen...» Ep. 1968.
Xenpelarren lau bertso. Ep. 1970.

ILAZKI DISKOAK

Xumurook. Gau Pasa. Garazi-Gaste-
ria. Single.
Minxoriak. Single.

DIAPASON

Pello eta Pantxo. «Itziarren semea», «Jo
beazte ezkiele». Single.

VERGARA-FONOGRAM

Oxote Bogamazua. Ep. 1963.

RCA-VICTOR

Oxote Iruñako zortziak. Ep. 1962.

DSOE

Cinco Bilbainos. Himno del Athletic
de Bilbao. Ep. 1958.

SERRANO

Oskorri eta Lagunak. Nafarroa Oi-
nez-90. Single. 1990.

CBS

Oskorri. «Astoarena», «Emazurtz». Single. 1977.
Imanol. «Gabriel Aresti», «Berriz-ko
zortzikoa». Single. 1977.
Imanol. «Euskadin Castillan bezala»,
«Arin-arin herrikoia». Single. 1977.

REGAL-EMI

Zorion Egileor. «Bizi beti euzkerea»,
«Limosnatxu bat». Single. 1971.
Zorion Egileor. «Ez», «Zu iznizinean». Single. 1971.
Zorion Egileor. «Ama», «Polita...?». Sin-
gle. 1972.

VEGA

Luis Cablor et son orchestre. Ep.

IZ

Urko. «Jamaika irratia», «Kaioen amo-
dioa». Single. 1984.
M-ak. «Ikusi makusi», «Sophisticated
bich». Single. 1990.
Su ta gar. «David eta Goliath», «Dirua-
ren esklabu». Single. 1991.

OIHUKA

Hertzainak. Bi Minutuero. Single.
1989.
Negu Gorriak. Bertso hop. Single.
1990.
Delirium Tremens. «I have no mo-
ney», «Batzuk». Single. 1990.

BASATI DISKAK

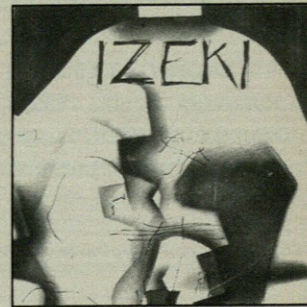
Txorromorro. Ez da zuengatik izan-
go. Single. 1989.
Refugiados. Bola y cadena. Single.
1990.
La Perrera. Romperlo todo. Single.
1990.

tuen Herri Gogoak lanak.

Luis Iriondok komenta-
tzen digunez, «Nere kezka
beti estetikoak izan da, on-
do landutako musika, on-
do hornitutako orkestrak,

abalik eta hoberen graba-
tutako singleak... «Ez dok
hamairu-k mamia zuten
kantuekin egiten zituen
abalak, euskarazkoekin
noski, bainaforma aldetik

EUSKO GUDARIAK

ez ziren bat ere zaintzen
lanak. Ez dut sekula hala
behar ez zutenik esan. Se-
guru aski biderik egokiena
urratu zuten, baina horrek
ez du gauzak dotore egitea
baztertzen».

Hirurogeitamargarren
hamarkadan gertatu zen
singlearen «boom-a. Autore
eta argitaletxe askok egin

zion jaramon formato honi.
Lehen euskal diskoa, esate
baterako formato honetan
kaleratu zen, Michel Labe-
gerierena. Mikel Laboak ere
bere lehen lana, Ep batean
gaüzatu zuen. Adibide asko
eta asko jar genitzake, (ho-
rietako batzuk errekoa-
droetan).

Euskal singleak kalera-

Compañia, 1 IRUÑEA
Tlfoa.: 22 24 66

KILKIR

R'n'R GUZTIA, GARAGE ETA PSYCHO
Eta gainera
Afro Reggae, Punk, Ska eta Heavy
IMPORT BERRIAK ASTERO

ARION

estudio de sonido

16 eta 24 pistako bi estudio / Master digitala

Rio Ega kalea, 19 (atzekaldea)
Tlfoa: (948) 24 47 39
31005 IRUÑEA

tzen zituzten Argitaletxe inportantei begira, lehen aipatutako BELTER Barcelona, Phillips multinazionala, EDIGSA eta hone-

kin lan egiten zuen Herri Gogoa euskalduna, Columbia, Elkar (Baiona), CBS, Kardantxa, Movieplay, REGAL, EMI (Barcelona),

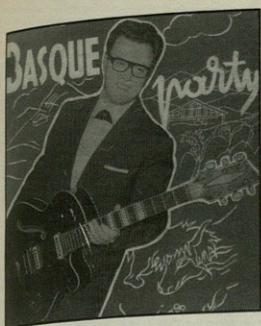
CINSA (Bilbo), Vega, BCD, Zafiro, Goiztiri (Baiona), Iberia Qen, Usandizaga (Donostia), Airoski (Urruña), Hispavox, Ilazki (Bil-

bo), Diapason (Baiona), Xoxoa, Agorila (Baiona), Le Disque (Baiona), Sintonia, Marfer (Madrid),... Lau bat multinazional geratzen dira

EUSKAL HERRIKO DISKO, KASETA ETA KONPAKTO ASKOREN ETIKETA

Esterlines, 10 — DONOSTIA Tfoa: 42 63 19

horietatik. Gehienak mal-
dan behera amildu ziren.

Firma indepen- dienteak, esperantza bakarra

Hainbat zigilu indepen-
denteren ahaleginak ahale-
gin, ez du etorkizun opa-
rorik singleak.

Konpainia handiek
ekoizten dituzten singleak
promozio lanetan banatzen
dituzte soilik. Irratietarako,
FMrako bereziki, eta musi-
kari lekutxoren bat eskain-
tzen dieten medioetarako
argitaratzen dira, 500-600
ale edo. Gehienetan firmak
berak «40 principales» eta
Egileen Elkartearekin tratu
moduko bat egiten du sin-
glea, lehenengo kanta batez
ere, egunean zehar hainbat

aldiz jar dezaten. Lp-a eza-
gutarazteko bidea baizik ez
dira izaten. Banatzaileek zer
ikusi handia dute guzti hon-
etan, uko egiten diote ban-
atzeari, ez dira beraz den-
detan, oso espezializatueta
ez bada, saltzen. Dendek
ere gaitzetsi egin dute sin-
glea.

Irratietan tresna baliaga-
rria bada ere diskoteketako
disk-jokey-ek ere nahiago
dituzte remix-ak edo maxi-
single-ak.

Izango luke oraindik ere
bere balioa Kaki Arkarazok,
M-ak taldeko partaide eta
IZko estudioetako teknika-
riak aditzera eman digunez,
«hainbat talderentzat izu-
garritzko kaltea da gaur
egungo sistimak singleari
ezarri dion muga. Askok
biruzpalau kantu dituzte,
ez dute zertan Lp-ra jo
beharrik. Guk Lp-a erabil-
tzen dugu gehien, baina
singleak kaleratzen ditu-
gunean gauza bereziren
bat egin nahi izaten dugu,
ez luke bestela, produkzio
gisa inongo zentzurik.
Horrengatik, lehenengo
singlean ezik, ahal izanez
gero, kantu berriak edota

Singletik Compact-disk-era

PETROLIOAREN

lehen krisi nagusia heldu
zenean, 73-74an, egin zi-
tuen atzera pauso nabar-
menak singleak. 83an
agertu zen Compact-disk
iraultzailea. Nolabait
adie- raztearren, sistema
honek «pizarra» diskotik
binilora emandako sal-
toak adina garrantzia du.
Esan liteke ere formato
digitala finkatzen hasi
zenetik singlearen sal-
menta progresiboki txi-
kitu dela. Gaur egun,
esate baterako, kon- pai-
nia independenteek ba-
karrik dira saltzeko argi-
taratzen dituztenak, mul-
tinazionalak promozio-
rako bakarrik erabiltzen
dute.

Estatu Batuetan joera
nabarmena da: singlea
desagertzeaz dago, case-
tte singleak gero eta
gehiago saltzen dira,
Lp-aren salmenta behe-
raka doa eta Cd-a jada
bigarren izatera heldu
da. Europar antzeko zer-
bait gertatzen da, hala eta
guztiz ere, cassette sin-
gleak ez du lekurik aur-

kitu merkatuan oraingoz.

Penintsulan, eta baita
Euskal Herrian ere, gau-
zak mantsoago doaz.
Casettea da oraindik ere
gehien saltzen dena, bi-
garrena Lp-a dugu, eta
honetatik nahikoa urrun
dago Cd-a. Singlea ia de-
sagertu dela esan liteke,
eta video musikalaren
merkatua emaitza inte-
resgarriak ematen ari da.

Baina gure etorkizu-
nak ezin du teknologia-
ren eredia jartzen digu-
tenarenetik urrun ibili.
Beraz, Estatu Batuek eta
Japonek Cd-a hobetsi
badute, bertan ere igoal-
tsu gertatuko da. Egia da
ezingo genukeela «inpo-
saketa» (bere zentzurik
estuenean) terminoa
erabili, hala izanik ere,
sistema digitala guztien
gainetik bait dago. Lp
klasikoaren gainbehera-
kada Cd-aren merke-
tzearekin zer ikusi han-
dia du. Hau da finean
multinazionalak aberas-
teko benetako esparrua.

PABLO CABEZA

bertsio berriak sartzen di-
tugu, «Ehun ginen» kantua
kasu».

Firma independenteek
eutsi diote singleari. Bana-
keta firma berak egiten du
normalean, bere kontura,
firma komertzialek erabil-
tzen ez dituzten bideetatik.
Tabernetan, gaztetxeetan,
denda espezializatueta
jartzen dituzte salgai. Ez di-
tuzte komertzio normalean
onartzen. Single hauetan
plazaratzen dituzten tal-
deak, askotan hasi berriak
izaten dira, ezezagunak,

edota marjinalak. Firma in-
dependenteek, Basati Dis-
kak-ek esate baterako,
Compact Disk-ak eta video
musikalak, ez singleari ba-
karrik, baita cassette eta Lp-
ari esparrua gero eta gehi-
ago murrizten dieten hone-
tan, oraindik ere formatorik
aproposena dute singlea,
dituzten sosak eta baliabi-
deak kontutan hartuta.

Joxinazio Ubeda
Garbiñe Ubeda

Argitaletxeek
promoziorako
bakarrik
argitaratzen dituzte
singleak

Inaki Irazabalbeitiak argitaratzeko prest du «Arrotza paradisu»

«Espazioko 'Estefania', denborapasan irakurtzeko nobela baizik ez da»

Kimikari honi zientzia-fikzioarekiko zaletasuna zientziarekikoa baino lehenagotik heldu zitzaion. Txikitandik irakurri izan ditu direnak eta ez direnak. Aitaren liburutegi jantzian aurkitzen zuena ere gutxi zen UEUko zuzendariarentzat. Inaki Irazabalbeitiari apirilerako plazaratuko dio Elkar-ek bere lehen nobela, «Arrotza paradisu». Bigarrena idazten hasi omen da dagoeneko.

ARGIA. Fikziozko nobela da apiril alderako plazaratuko duzun «Arrotza paradisu». Zein du mamia?

I. IRAZABALBEITIA.

Nobela honetan, gizakia unibertsoaren jaun eta jabe da, bazter guztietan koloniak sortuak ditu. Bake moduko batean, nahikoa lasai bizi dira denak. Ez da sekula arazo larririk gertatzen, gizarte aburgesatuaren moduan funtzionatzen du munduak. Gure protagonista merkataria da, gauzak hemen erosi eta han saldu, titanioa harantz eraman eta honantz ekarri, galaxiarik galaxia ibili ohi dena. Hala-ko lan-bidai batean, ezaguna ez den sistema galdu ba-

tera heldu da protagonista, eta bertan gizarte feudala- rekin egin du topo. Nahi eta nahi ez geratu beharra gainera, hara eraman duen makinak izandako kalteak konpontzerik ez bait dauka. Joango den esperantzarik gabe, etsita, bertako jende-ari lagunduko dio jaun- txoei boterea kentzen.

A. Zientzia fikzioaren es- parrua oso zabalada. Sub- jenerorik ezagunena «mar- tzianoena» izango da. Ba- da, hala ere, umorezkorik, gizartearen eboluzio posi- bleak aztertzen dituenik... Nola definituko zenuke zure azken lana?

I.I. Bada beste sail bat. Nik egin dudana, esate batera- ko, hortan kokatuko nuke.

Abentura sailaz ari naiz. Ez da nere asmoa ezer berririk asmatzea izan, ez dut gure gizarteak izango duen etor- kizunaz ezer luze azaldu nahi izan. Jendeak nere no- belak irakurtzean ordu bete gustora pasatu dezan, arin eta erraz irakur dezan egin ditut ahalak. Inoiz esan izan dut lagun artean «Espazioko Estefania», denborapasara- ko nobela baizik ez dela.

A. Zergatik aukeratu duzu zientzia-fikzioa?

I.I. Gustatzen zaidalako, horretxetan ikusten dudala- ko nere burua egokien. Zientzia fikzioaren barruan abenturazkoa, berriz, erra- zagoa delako aukeratu dut. Pertsonaiak eskematikoak dira: heroia, neska polita...

elementu horiekin jokatzeko ez da etorkizuneko gizarteak nolakoa izango den pentsatzea bezain zaila. Halako gizartean nolako arazoak sortuko ote diren pentsatu eta ideia filosofiko-erlijio- soak garatu beharrean ba- zaude, ahalegin handiak es- kaini behar dizkiozu idatzi- ko duzunari, eta esfortzuaz gain denbora ere izugarri. Horretarako idazle profe- sionala behar duzu izan, ho- rretan erabat lan egingo duena. Nere lehenengo no- belak duzu haxe. Eta nobe- laren egituraren trikimailu guztietan trebatu arte ez dut nere burua lan horietan ikusten.

A. Zientzia fikzioa euska- raz idazteak sortuko zizun arazorik. Erregistroekin esate baterako.

I.I. Egia esan, Ez da tekno- logiarekin zer ikusirik duen ezer handirik agertzen. Arazo kezkarriagorik izan dut bestela: euskararekin berarekin, neronek dudak hizkuntz ezagutzarekin. Ni euskaldun hiritartua naiz,

nere erregistroak, adjetibo aldetik adibidez, oso mugatuak dira. Hiztegia besapean nuela ibili behar izan dut. Saio polita izan da alde horretatik.

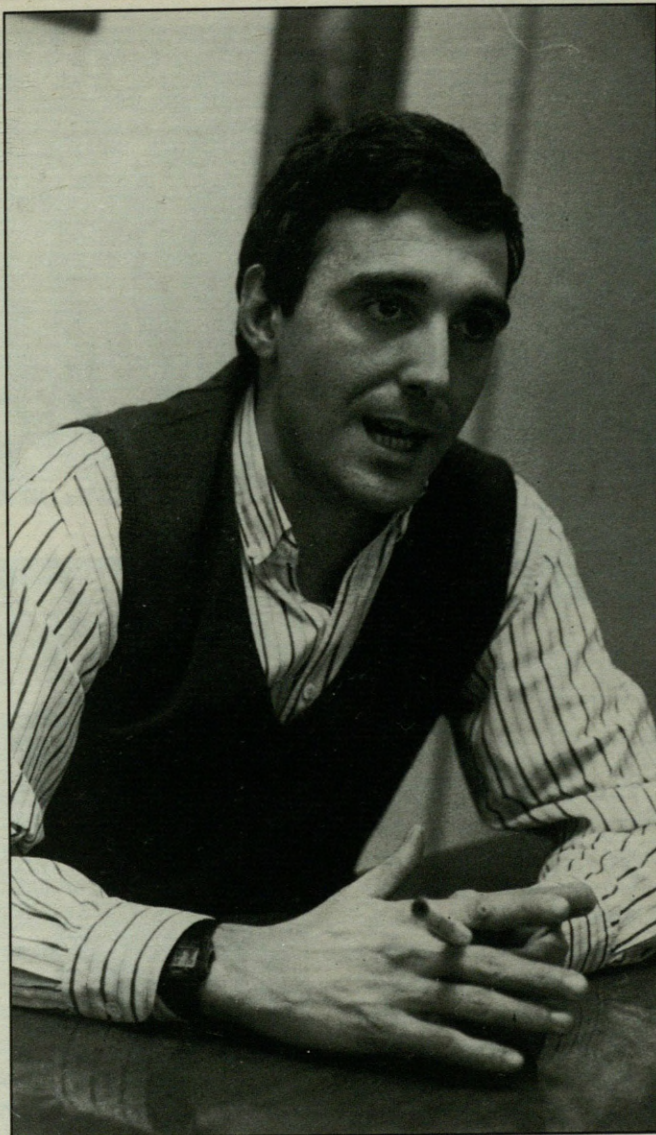
A. Dena den, Elhuyar aldizkarian idazteak lagunduko zizun.

I.I. Diferenteak dira zientziaren dibulgazioa eta literatura. Lehenak bere estiloa du, dituen eskemen arabera idazten duzu. Literatura idazterakoan, eskema apurtu beharra daukazu, noski. Esaldiak beste era batera josten dituzu. Literatura ez da matematika ekuazioa. Dena dela, ipuin mordoak idatzia. Badut, beraz, nik ere, nere esperientziatxo literatur munduan. Fikziozko ipuinak ere badituzte plazaratuak. Hasierakoek, (badira dagoeneko 12-13 urte lehenengoa kaleratu nuela), ez daramate nere izenik, ezizena baizik. Gaur egungoak gehienak zientzia-fikzioa dira, Susa-k eta Idazleen Elkartearen aldizkariak argitaratu dizkidaten horiek esate baterako. Sari-rik jaso izan dudanean ere sail horretan izan da.

A. Zein autoreri erreparatzen diozu lehenik libururen bat erosi nahi duzunean?

I.I. Arthur C. Clarke, «2001, odisea espazioan» idatzi zuena, britainiarra, oso argia da. «Hard» edo oinarri teknologiko handiko nobelak idazten ditu, astrologoa de-

■ «Jendeak nere nobela irakurtzen ordu bete gustora pasatu dezan, erraz eta arin irakur dezan nahi dut»●

Irakurgarritasuna, imajinazioa eta sinesgarritasuna da Inakik zientzia-fikziozko nobeletan estimatzen duena.

lako, besteak beste.

«Soft» deitzen den horretan, hau da oinarri teknologikoari hainbesteko garrantzia eman gabe, egoera soziologiko, psikologiko eta filosofikoa azaltzea hobesten dutenen artean, Phillip José Falmer iruditzen zait adierazgarriena. Izugarritzko imajinazioa du gizon honek, eta sekulako erratzasuna etorkizuneko gizarte posibleak asmatzeko. Estilo erraza, eskematikoa eta didaktikoa du.

Frederic Pohl ere oso gogoko dut, eta baita Stanis-

law Lew ere. Azken honen idazlanak oso umoretsuak dira, zientifikotasunaren aldetik astakeria galantak botatzen baditu ere kontatzen duena biziki barregarria da.

A. Hain gogoko ez duzunik?

I.I. Asimov, jende arruntzat ezagunena eta hobena bada ere, ez zait asko gustatzen. Zientzia fikzioa ezagutarazten eta hedatzen lan handia egin duela aitortu behar diot, hala ere.

A. Zer baloratzen duzu gebien zientzia-fikziozko

literaturan?

I.I. Irakurgarria izatea eta imajinazioa, baina aldi berean sinesgarritasun apur bat eskatzen dut. Kontatzen dena ez dadila burutazio ero mordo baten katea izan. Imajinazioak sortzen dituen egoeren aurrean airoso bukatzen asmatzeari merito handia aitortzen diot.

A. Zientzia fikzioak «moralajarekin» edo, lotura handia izan du maiz.

I.I. Gero eta gutxiago. Hori zientzia-fikzioaren hastapenetan gertatu zen batik bat, 1930ean edo, eta batez ere kontakizunak laburrak zirenean. Irakaspena eta bukaera irekiak oso arruntak ziren horrelakoetan. Ez zion egiak bukaera ematen ipuinari, istorioan zehar klabe batzuk eman eta besterik gabe eteten zen. Horien arabera asmatzen zuen irakurleak bukaera. Ray Bradbury oso zalea da gauza hauetan. Orain bukaera borobilagoak bilatzen dira. Eta eboluzioari begiratuz gero, lehen «Hard»-ak indar handia izanik ere, «Soft»-a oso modan dago.

A. Nola ikusten duzu zientzia-fikzioa gaur egun?

I.I. Orain inoiz baino gehiago ikusten da zientzia-fikzioa, gure artean behintzat. Lehen liburudendetara joan eta estilo honetako liburu gutxi ikusten zen. Zeudenak... denak erosi eta denak irakurtzen genituen. Garai batean, jendeak eta baita literaturgile askok ere, ez zuen begi onez ikusten zientzia-fikzioa, subjenerotzat jotzen zuen. Orain berriz, gorriak ikusi behar izaten ditu zaletuak merkatuak eskaintzen dionaren artean aukeratzeko.

Garbiñe Ubeda

Afrikako arte-adierazpen berriak

Cheri Samba irudigile kronikaria

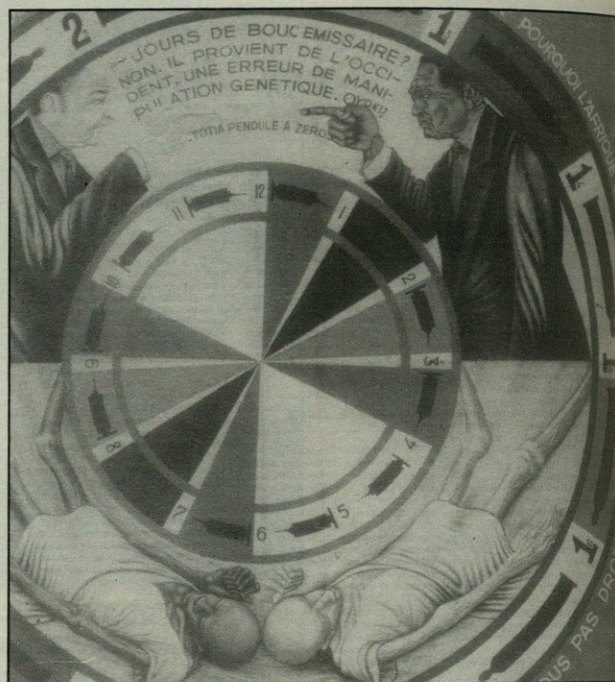
Afrikarra, beltza, heziketa artistiko akademikorik gabea, New York eta Londoneko Museotan erakustea lortu du Cheri Samba pintore zanziarrak. Bere lanetan eguneroko bizitzaren kontaketa agertzen zaigu, irudiz eta testuz, komiki edo publizitate karteletatik gertu egon daitekeen arte mota erabiliaz. Kritika soziala, moralismoa eta guzti.

ZAIRE hegoaldeko Mu'kongo etnien duela hogeitamañu urte jaioa, harrean egiten zituen umetan irudiak eta txikitatiko bokazio horri segituz Kinshasa-ra jo zuen hamazortzi urtetan artista independente gisa aritzeko. Hasieran komikietarako irudiak egin zituen, zuri beltzean, bai eta pintore publiko bilakatu. Enkarguz idazten den bezala, enkarguz pintatzeari ekin zion Sambak Kinshasako ingurugiro artistiko pobreak ezagutua izateko ahaleginetan eta ezkontza nahiz bestelako familia ospakizunetako koadroak eginez kolorea lantzen hasi zen.

Denborarekin irudi dekoratibo hutsak bestelako edukinez bete ditu egileak, estilo figuratiboa eta ironia ikutua duen moralismoa

agertuz. Honela azaltzen du Sambak argazkian ikusten den IHES izeneko irudia: *«Mende honen izurritearen, IHESaren gaineko koadroa egitea erabaki nuenean, egia humorez agertzen saiatu nintzen, ikuslea gatibatuz eragin handiagoa izateko; agian kalamitate hau desdramatizatzeko modua izan daiteke»*.

Sambak berak ematen digu, halaber, bere lan ia guztietan agertzen diren testuen arrazoia, irudietako pertsonaia mintzarazten dituzten hitzen zergatia: *«Egoera jakin batetan pintatzen ditudan pertsonen gogoak adierazten dute irudietan sartutako testuek. Nire irudie begiratzen dietenei interpretatzeko aukera irekia ez uzteko modu bat da. Testurik ez badago,*

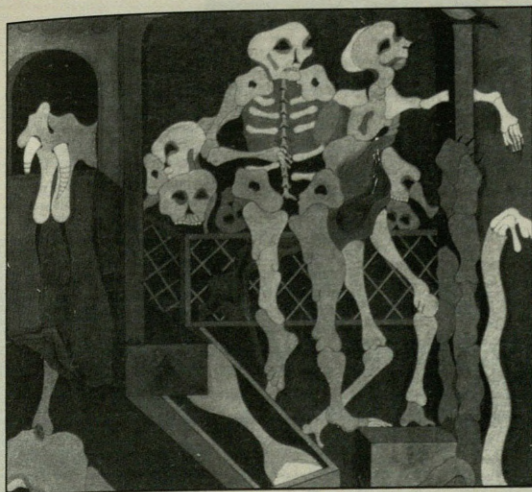

lana bukatzeke dago niretzak, testuek fantasmak isladatzen dituzte».

Bere burua pintore politikotzat hartzen du zanziarrak, eta koadroen bidez inguruko gizartearen islada agertu eta jendea pentsarazi nahi du. Afrikako errealitatearekin erabat loturik egon arren gizadi osoari bidaltzen dio Sambak mezua, bere ustez mixeria berbera bait da hirugarren munduan nahiz herrialde industrializatuetan pairatzen dena.

Afrikaren neurriko kolore bero eta ugariekin, eskola sortu du Cheri Sambaren

pintamolde figuratibok Kinshasa inguruko hainbat pintore gazteengan eta ezaguna da halaber, Europa eta Estatu Batuetan. Frantzia hasi zen bere ibilbidea 1982an eta, harrezkero esparruak zabalduz joan da. Ihazko maiatzan Estatu Batuetan izan zen bere erakusketa eta ondoren Belgikan, aurtan New Yorkeko New Museum eta Londoneko African Art Center-en agertu ditu lanak. Tantara bada ere, guganaino ailegatzeko dira noizean behin kontinente beltzeko arte-produkzioak.

Surrealismoaren inbentarioa larogeitamar artisten eskutik

Parisen antolatu dute «Diversité Surréaliste» izeneko erakusketa, surrealismoarekin nolabaiteko lotura zuten larogeitamar artista bilduaz. Lotura hori guztiz desberdina izan arren kasu bakoitzean (bai eta aurkakotasuna kasu batzutan) surrealismoa oraindik bizirik dagoela baieztatu nahi omen du erakusketak. Artisten zerrenda luzea da, Matta, Max Ernst, Jose Camacho, Remedios Vars, Tanguy..., baina egun indarrean dauden talde surrealistetako ordezkariak ostera -Pragako taldea esaterako- gutxiegi. Izenburu jenerikoaren azpian zein surrealismo dagoen galdetzen du zenbaitek.

Galizian kezkatu argitaletxeen politikarekin

Literatur sariak, argitaletxeen interesak, hizkuntz-arauak, merkatalizazioa... horiexek dira Galiziako literatur munduaren ortzemugan agertzen diren elementuak hile honetako «A Nosa Terra» aldizkariak jasotzen duenez. «Blanco Amor» sari ospetsuaren inguruan izandako gorabeherak izan dira eztabaida piztu dutenak eta batzuk nobela irabazlearen egilea galegoz hizketan ote dakien zalantzan jartzen duten bitartean, argitaletxeek epaimahaikoengan duten eraginaz galdetzen dute besteek. Hezkuntzarako erabilgarri izan daitekeena bakarrik argitaratuko ote den kexu dira galegoak. Galegoak bakarrik?

Kadareren azken liburua exilioaren arrazoiak

Tiranako manifestariak lehendakari-ohiaren estatua erauzten.

JOAN den urriaren hogeitabian Frantzian babes politikoa eskatzea erabaki zuen Ismail Kadare idazle albaniarrak, urte luzez Albaniako idazle ofiziala izandakoak. Urte luzez Albaniako agintariekin harreman estuak izan ondoren, oraingo ihesaren arrazoiak galdetzen zuen askok eta kritikak ere ugariak izan ziren. Zergatik, eta zergatik 90eko udazkenean eta ez lehenago?

Galdera horien erantzuna Fayard argitaletxe frantsesaren eskutik datorkigu, «Albaniako udaberria, kronika, gutunak, gogoetak», I. Kadareren azken idazkia. Berlingo harresiaren erorketakaren ondorengo hila-beteak agertzen zaizkigu liburuan, jendearen ilusioak, ilusio zapuztuak.

«Banekien jendeak nigan zerbait gehiago espero zuela» aitortzen du egileak eta horregatik jo zuen Ramiz Alia presidentearengana. Lehen elkarrizketa ihazko otsailaren 4ean izan zuten, Kadarek konta-

tzen duenez, eta bertan Albanian aldatu beharreko gauza guztien aipua egin zion: Kosovo, demokrazia eza, giza eskubideen zapalketa, preso politikoak, herriaren miseria, isolamendu diplomatikoa.... Elkarrizketaren grabazioa Albaniako segurtasun taldekoek gordetzen dute, guk idazlearen kontakizuna dugu.

«Albaniako Udaberria»-n agertzen denez, ez elkarrizketa horrek ez eta geroagoko gutunek ez zuten inolako emaitz praktikorik ekarri eta Kadarek ihes egitea erabaki zuen. Lehenago ere izana zuen exiliatzeko tentazioa, 1983an Michel Piccoli-k konbentzitu zuen ez egiteko, baina erabakia tinkoa zen eta narrazioan exilioaren arriskua literatur ihardunaren bukaerarekin lotzen duen arren, dena prestatu zuen udazkenean Frantzian babes politikoa eskatzeko.

J.M. Heritz

T E I L A K

■ GASTEIZEK «EUSKADI A ESCENA» KANPAINA BULTZATUKO

EUSKAL Elkarre Autonomoan egosten den kulturaren parte bat kanpora bultzatzen saiatuko da berriz ere Gasteizko, Jaurlaritza, Euskadiko Orkestra Sinfonikoa, Euskadiko Balleta eta Bilboko Abesbatz Elkarre baliatuz horretarako, iaz bezala, aurtengoa bigarren saioa izanen dela. Aurrekontuak 230 milioi pezeta egiten du denera, dirulaguntza 55 milioitakoa izaki. Kultur gerentziarako Fagot enpresa kataluniarak zuzenduko duen programan antzerkiak ere lekuri izanen du, 100 bat emanaldi zabalduaz.

■ TEATRO NAFARRA SENDATU NAHIAN

ASOCIACIÓN Navarra de Teatro delakoak foru komunitateko antzerkiak duen egoera larria zuzentzea helburu luketen neurri batzuren berri dakarren txostena igorri dio Principe de Viana kultur erakundeari. Txostenak dioe-

nez, Nafarroak behar bezalako azpiegituraren premia du gaur egun; horrez gain, Hezkuntza eta Kultur sailaren barrenean antzerki idazkaritza bat eratzeko beharra azaldu da, administrazioarekiko harremanetarako eta antzerki politika bat osatzeko epe lla bur, ertain eta luzerako.

■ ARANZADIREN ATLAS ETNOLINGUISTIKOA AMAITURIK

HAMALAU urte iraun du Aranzadi erakundeak Euskal Herriko 35 puntutan egin dituen inkesta etnolinguistikoa eta 300 etnotestu biltzen dituen lanaren burutzeak. Euskalki desberdinen berri eta etnologi datuak biltzea zuen lanak helburua. Lanaren koordinaketa Fermin Leizaolaren bizkar joan da, taldean Miren Egaña, Koldo Artola, Juan Jose Arbelaitz eta Josu Tellabide zeudelarik. Dirulaguntzak bakan izan dituzte, doi doi bi liburukiak argitaratzeko dina. Gogora ekar bestalde, duela urte batzuek lehen liburukia irten zenean, bildu kritikak ugari izan zirela.

E R R A N A K E R R A N

«Irratian bertsoak emateak balioa izan dezan beste pauso bat eman behar da, lehengai honen beste elaborazio bat: bertsoen bidez, bertsolari baten traiektoria aztertu, saio konparaketak, gai mota baten tratamendua ikusi, montajeak egin, aspaldiko saio bat oraingoarekin jarri... benetako programa landuak egin lan-talde baten bidez.»

Jon Sarasua.
Euskaldunon Egunkaria,
1991-II-21.

«...egin genuen gure bizkuntzaren garapenaren aldeko apostua eta apostua gogorra izan zen. Traba galantak gainditu behar izan ditugu, horien artean Legazpin prentsa erdaldunak suposatzen zuen konpetentzia. Baina konpetentzia hori ere utzi genuen jadanik alde batera eta hori argi eta garbi erakusten dute gure harpidedunek.»

Tere Madinabeitia.
Legazpi 3, 1991ko otsaila.

T X U T X U M U T X U K A

AZTERKETA DIRUZ LAGUNDUKO JAURLARITZAK

EZAGUTZAZ, erabileraz eta jarreraz soziolinguistika azterketa bat egin asmo da Euskal Herri guztian, Iparraldea eta Nafarroa barne. Lau enpresaren bizkar omen doa, bi oso ezagunak direla. Eusko Jaurlaritzak diruz laguntzeko asmoa omen du. Honezaz gain, eta Eusko Elkarte Autonomoari dagokionez, hizkuntz planifikazio mapa Jaurlaritzak legegintzaldi honetan onartu asmo duela jabetu gara.

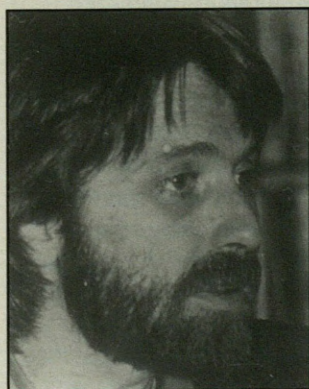
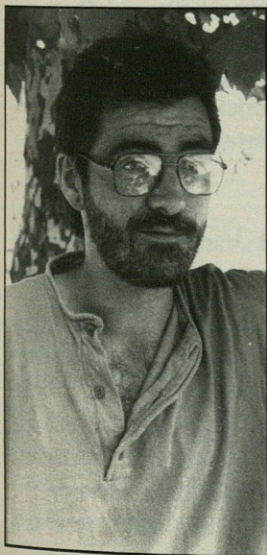
KULTUR EKINTZETAN EUSKAL HERRIA LEHENA DENTSITATEKO

AHOBEROKERIA dirudien arren, esan, ongi informatutako mihiek diotenez, Euskal Herria dela dentsitateari dagokionez, mundu guztian kultur ekintza gehien antolatzen duen eremua, eta datu zehatzik lortu ez badugu ere, diferentziaz omen da horrela kontua. Kultur programakuntzez eta gerentziaz gutxi bezala dakien batek kontaturik diogu hau.

N O R - N O R I - N O R K

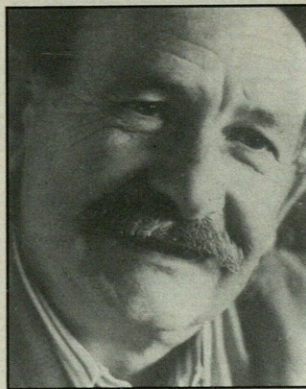
*«Baina ez al dago
prioritaterik? Abal den
apalen, galdera singlea
proposatzen diet
Unibertsitateko irakasleei,
euren ibardunaren
norabideaz kontura ditezten:
euskara zeharo hilk
izatekotan, zertan aldatuko
lirateke ikerketa lanak?
Oraingoan bai, erantzunik
nahiko nuke.»*

Gerardo Markuleta.
Euskaldunon Egunkaria,
1991-II-21.

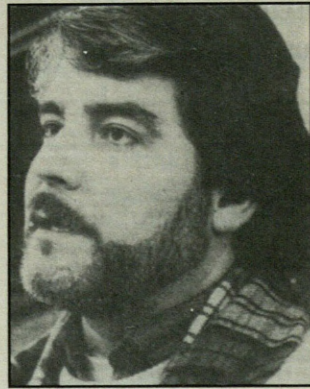
TXOMIN ARTOLA

aritutako da Anje Duhalde eta Frantziako kantari batzurekin batera Hazparnen martxoaren lehenean Georges Brassens zenari eskainiko zaion omenaldian ●

A. IBARROLARI

bere lanen erakusketa Hegoamerikan egiteko aukera eskaini diote, lehena Quito izanen dela Guayasamin izeneko fundazioan martxoaren 1ean. ●

SANTOS ARIÑOK

musika lirikoko emanaldi bikaina eman zuen Bilbon Arriaga antzokian. Frantzian eta Italian ikasten ibardun duen algortar honek Alejandro Zabala izan zuen pianoan laguntzaile ●

Bidaia

Bada zer ezaguturik Aralarren

TXINDOKI, San Migel eta Igaratzaz gain, badira Aralarren beste hainbat paraje ikusgarri. Bizkarrean kanpaina denda generamala, bertara abiatu ginen udazken egun bero batez. Larraitzetik irtenda, Oña-Iturri pasatu bezain laister, Alotzako zelaletan aurrera egin eta bertako belardi berdeetan egin genuen lehen mokaua. Zerbait jatea aitzaki, puntu horretatik mires daitekeen paisaiaren gozatzea zen geure benetazko asmoa.

Bertatik, Gojerri osoa aurrean, Ganbo-Txiki eta Ganboko tontorrenruntz

abiatu ginen, zeintzuk burutu ondoren, Igaratzako aterperako bidea erakutsi

bait ziguten. Igaratzan azkenik, denda jarri eta ederki asko irabazitako atsedean hartzeari lotu gintzaizkion. Goiza iristean, zuhaitzak hostoak botatzen ari diren garaiko koloreek apaindurik, aterpe parean dagoen basoan bueltatxoa eman eta Doniturrieta ezkerreko bidea hartuta Enerio-ko txaboletara ailegatu ginen. Eta handik, arin arin, Lareoko urputzura bideratu.

Askontzako ezezagunak dira Aralarreko paraje hauek. Horrexegatik, segurki, oraindik leku paketsu eta bakartiak dira.

Kirola

Martxoak 17an desafioa Tolosan

Zeresan ugari ari dira sortzen azken bolada honetan Jose Mari Olasagasti eta Mikel Mindegia aizkolariak. Izan ere, joan den Otsailak 3an Tolosako zezen plazan jokatu desafioan Mindegia erasundarra hamalau segundutako aldeaz nagusitu ondoren, Martxoak 17ko errebantxa eguna gertu da jada. Bertan, Olasagastik eramandako lau larogeiko eta naparraren hamabi kanaereditako langintza dutela, aukera

berria luzatuko zaie biei. Aizkolari neurketa orotan

bezala egurra funtsezko faktorea izango da honetan ere. Egurrari buruz galdetuta haxe izan da Olasagastiren erantzuna: «Lehengo egunean ere entrenatu nintzen moduko egurak eramateko asmoa nuen, baina samurrekin joan ginen azkenean. Badakit indarrez gehiago nagoela eta egur gogorak eramatea izan daiteke oraingo honetan bidea». Hala ere Mindegia ez da egur gogorren beldur ageri: «Egur gogorak ekartzen badituzte ere ez nago batere bildurtuta, horiekin kolpe asko jo beharra izaten da eta kolpeak ondo ez aprobeztatuz gero haren

kalterako izan daiteke». Nolanahi ere, Tolosako zezen plazan ikusi beharko zer egiten duten bata eta besteak. Otsailak 3ko neurketa hestua eta orekatua izan zen. Ea honetan ere beste hainbeste gertatzen den.

● Martxoak 10erako, Donostiako Kresala Mendizale taldeak Olasagutia eta Opa-kua gainen arteko mendibildaldia antolatu du.

● Aretxabaletako Murruxiko mendizale taldeak Leizaran bailara aldera antolatu du irtenaldia, martxoaren 10erako.

Zientzia

Gastronomia

JUAN JOSE LAPITZEN

BIDAIA

Hondarribia, sakramentuzko autoa eta lanpernak

Jakina denez, ilargiaren egutegiaren arabera finkatzen da Hondarribia-ko ostiral santua, horrek goiz partean urte osoko marearik bajuenetakoa izatea eragiten du eta horrexegatik arkaitzetan lotutako itsaski sortak hartzera joateko aprobetxatu ohi dute lanperna arrantzaleek. Horrela sortu zen ostiral santuz lanpernak jateko ohitura Hondarribian. Behin alde zaharreko kaleetan zehar abiatu-riko prozesioa amaiturik, zeinei 1602. enean jaiotako zeremonian sakramentuzko autoaren antzesp-

naz Asuntzio eta Sagaron-
doaren gure amaren eli-
zan ematen bait zaion ha-
siera.

Udaberria hasia denez, Jaizkibelea joateko aitzaki ederra. Pasaian izen bereko tontorreruntz damaran errepidea hartuz, nondik gertu bait dagoen lehenago ostatu izaniko eta egun taberna bat baino ez, landako hondartzetatik Nafarroako mendieta-
rainoko bista jabeduna. Guzti-guztia bertan dagoen mapa-mahaiari esker aurkigarria.

Beherakoan, beti ere itsa-
soa aurrean, Guadalupe-

ko birginaren santutegia iristen gara, non segurue-
nik branka itsasontziren
baterena den irudia gurtu-
tzen bait den.

Eliz ondoko jatetxea eta
pare bat kilometro behe-
rago dagoen «Etxetxiki»
hamaiketarako leku apro-
posak dira, edo bai behin-
tzat kalitate eta diru ore-
kaz bazkari on baterako.

J.J. LAPITZ

Kakahueteak: Kontuz!

Kakahueteekiko alergia grabea izan daiteke; hilgorria izaterainokoa. Baina lekadun hori ebitatzea ez da dirudien bezain erraza (presente dago esate baterako saltsatan, konsumitzaile ahorretaz oharu ere egin gabe). Alergologoek, beraz, honako hau gomendatzen diete lehendik horrelako istripuak eduki dituzten alergikoek; beti krisi grabeei aurre egin ahal izateko eraman ditzatela gainean adrenalina-dosiak (injektatzeko modukoak).

ELHUYAR

Lehendabizikoa, etxea

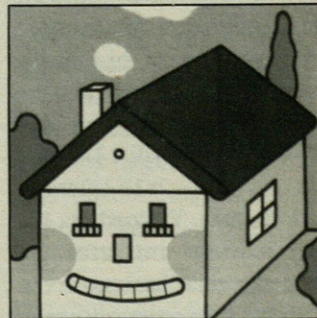
ASKO dira geure etxeetan osasunarentzat kaltegarri direnak. Arnas aparatuko gaitzetatik %15a etxe ez egokietan bizitzeak eragiten ditu. Bestalde, bizitzan jazotako istripuen hirurena etxean izaten dira eta gaitz

psikologikoetatik kopuru handi batek ere leku bera du sorleku.

Honen aurrean, gela ezberdinen banaketa egokia, inguru bioklimatikoarekiko harreman ona eta eba-
kuaziorako irteeren garrantzia aipatu ohi da soluzio-
tzat. Sukalde eta bainu ge-
lantan bentilazio naturala eta

artifiziala, hoditeriak burni eta beruna erabili behar-
rean arriskurik gabeko ko-
bre edo PVCz egitea, gai-
neztadura materialen auke-
raketa ona, etxeko moketa
eta ohialak sarri garbitzea,
eta instalakuntza elektri-
koetan etengailu diferen-
tzialdun entxufeak erabil-
tzea lagungarri dira ere.

Osasuna

Hainbat gaitzen iturri da etxea.

Artea

Daniel Laskurainen erakusketa

BIZKAIKO Durangoko Kultur areto munizipalean Daniel Laskurainen margo, grabatu eta marrazkien erakusketa izango da, martxoaren 5etik hilaren bukaera arte.

● Donostiako Gipuzkoako Kutxaren erakusketa-aretoan, martxoaren 2tik 23ra ikusgai izango da honako emakume artisten

pintura-lana: Jeanne Devoyon, Elena Busto, Begoña Alaba, Irene Lafitte eta Ana Maria Parra.

● Donostiako Okendo Kultur etxean, martxoaren 1etik 18a bitarteko argazki-erakusketa bat antolatuko dute «Gure aurreko اندrak» titulupean.

● Iruñeko Ciudadela-ko aretoetan, Pedro Osakar margolariaren lanek erakusketa monografikoa osatuko dute; hilaren 6an hasi eta hilaren bukaera arte izango da ikusteko aukera.

Holografia erakusketaz

DONOSTIAKO Miramar jauregian dira Martxoaren 17a bitartean holografia zenbait lan erakusgai astelehenetik larunbatera goizeko 10,00etatik 13,00etara eta 16,00etatik 19,30etara. Erakusketa benetan ondo antolatua eta erakargarria, hasieratik harritu eta zer pentsatu eman diguna. Holografia, arte eta teknika

nahasketa bitxia egin zaigu, argiarekin eta itzalekin egiten duen jolasa medio. Berrogei teknika edota arte-lan horietan zehar irudiaren mugimendua etengabea delako, irudiaren geldotasunak dinamismo ezezagun bati bide ematen diolako.

Mota eta tamaina guztietakoak lanak ageri zaizkigu, irudi eta objektu konbinaketa ezin egokiagoak. Eta harrigarriak, argiari proiektatutako argiak itzala sortzen bait du. Holograma ugariren artean batzuk besteak baino gehiago baina denek harrapatu gaituzte, esate baterako mailua, trena, kristal hastapena, aulkia eta itzalak.

Zinema

Jose Luis Guerin-en zikloa

MARTXOAREN 4an, Jose Luis Guerin zuzendariaren zikloaren barruan, «Bertaren arrazoiak» luze-metraiia izango da ikusgai Bilboko Fax Zine Klubaren aretoan. 1983an errodatutako filme hau espainiar zi-

nemagintzaren pelikularik baztertuenetako bat izan da urtetan. Hala ere, aditu gu-txi batzuk egindako defentsa medio, kalitate aldetik zor zaion aitorpena egiten arin zaio piskanaka.

Meryl Streep alaba, Shirley Maclaine ama

OSKARRETARAKO lehia hasi den honetan hiru filme amerikar dauzkagu, bata bestea baino gatzbakoago «Mr. eta Ms. Bridge» erabat aspergarria, «Habana» delakoan amerikarrak on onak eta kubanoak txar txarrak direla, eta «Postals From The Edge» hiruretarik dexenteena. Elaberriegile eta aktorea den Carrie Fisherren autobiografian oinarrituta dago. Emakume honek drogarekin izan zituen gorabeherak kontatzen dizkigu. Bestalde bere amarekin, hau ere Debbie Reynolds aktorea ezaguna, dauzkan harreman lehiatsu, oldakor eta gafazkatsusak; amak ere bere aldetik gizartean onartutako droga, alkohola, kontsumitzen duela.

Mike Nichols zuzendariak Meryl Streepekin «Se acabo el Pastel» filmea burutu zuen, honetan ere bikote istiluak marraztu zituela. «Postals From The Edge» honetan batez ere ama-alabaren arteko harremanetan jarri du azpimarra, liburuak daukan dramatikotasunetik aldenduz.

ERMIÑE M. BELAUSTEGIGOITIA

Antzerkia

Lapurdin ihauteriak

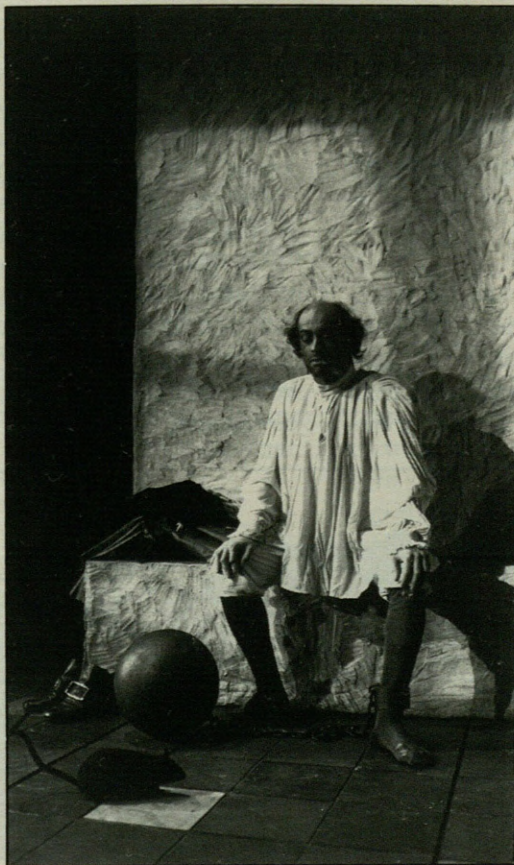
MENDIETAKO beste zenbait herrietan bezala, Goizuetak baditu bere ihauteriak. Hain zuzen ere hil honen 18an Zumaian ospatuko da dagokion dantzarekin ekitaldi bat.

Astelehen goizean atera behar direnez, antolaketa egiteko herriko gazteek lgandez afari bat egiten dute. Hurrengo egunean praka eta alkandora zuriz eta egunak agintzen duen moduko oinetakoz jantzita herriko baserri eta auzo

apartatuetara joaten dira bi taldetan banaturik. Garai batez talde bakarra ateratzen zen, eta bigarren hau ohituren kontrakoa zela esanaz nahiko kritikatua izan da zenbaitzun aldetik.

Baserrietara gerturatzen dijoazen eran tronpetatxo bat jotzen dute baserrikoek jakin dezaten ia bertan direla. Baserri aurrean, edo barne aretoren batean dantza motz bat egiten dute bizilagunak ikusle dituztelarik.

ENAUT APAOLAZA

Bederen 1 ere Eibarko Ihardunaldietan egongo da.

MAULE BIDEO

99, PEKO ARRUA 64130 MAULE

TL: 07 / 33 / 59.28.21.17

Salgai bideo erreportaiak

VHS — PAL — SECAM

— AGOSTI XAHO PASTORALA —

(Urdinarbe 1989) 3 ordu

— ABADIA URRUSTOY PASTORALA —

(Maule 1990) 4 ordu

— ALTZAIKO MAXKARADAK —

(Barkoxe 1991) 3 ordu

350 libera bakoitza

6.500 pezeta bakoitza

Bidali zuen txekia.

Kaseta bidaliko dizuegu 8 egun barne.

Eibarko XIV. antzerki ihardunaldiak martxan

MARTXOAREN Martxoaren 15a arte hainbat talde arituko dira Eibarren Narruzko Zezen antzerki-taldeak antolatutako ihardunaldietan parte hartzen. Kanpoko talderen bat partaide bada ere (Ingalaterratik etorritako John Lee mimolaria hain zuzen), batez ere Estatu mailako taldeen lanak izango dira ikus-

gai, hala nola, A Coruñatik Chevere, Barcelonatik Sindicat de Riure, Madriletik Teatro Nuevo. Euskal partaideen artean, aldiz, Uda-berri «Neska jolasak» lanarekin, Gasteiz Antzerki taldea «Baso Miresgarria» rekin eta Bederen 1ek «Jacques eta nagusia» obra medio, azken joeren berri emango digute.

● Martxoaren 9an, larunbatez, Bilboko Arenalean, arratsaldeko 17,00etan,

Kukubiltxo taldearen eskutik «Umeak gara, eta zer?» kale-antzerkia izango da.

Musika

Oiartzungo soinu-jole zaharrak oroitzuz

Martxoaren 3an, Oiartzungo Madalensoro pilotalekuan, Ugaldetxo Kultur Taldeak antolatua, arratsaldeko 17,00etan hasita eus-

kal jaialdia izango da, herriko soinu-joleak omendu asmoz. Besteak beste, bertso-lariak izango dira (Mañu-korta, Peña eta Telleria), Astiazaran anaiak eta Epelarre eta Etxeberritxo trikitri-lariak, Juanito Mendizabal txistelaria, Antton Imaz eta Joxe Inaxio Iturrioz armonika eta kitarra joaz eta, azkenik, Oiartzungo trikitri-lari gazteak.

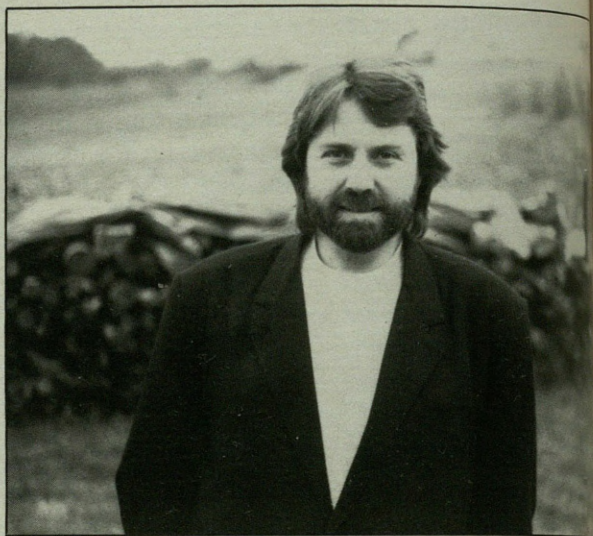

● Tolosako Beotibar pilotalekuan, hilaren 9an, AEKK antolatuta, Benito Lertxundik kantaldia emango du, gualdeko 22,00etan.

● Martxoaren 9an, Logroño, Eskoriatza taldea izango da kontzertu-emaile, Etsaiak taldearen laguntzaz.

● «Arrasate Press» aldizkariaren 100. alea dela eta Rock Kontzertua dago iragarrita Martxoak 22ko gaueko hamarretarako.

Jaialdia herriko kiroldegian ospatuko da eta bertan, Tapia eta Leturia, RIP eta Minxoriak taldeek joko dute. Azken hauek hain zuzen beste hainbat taldeetako kantak bertsioneatuko dituzte kontzertuan, horretarako, Zarama, Delirium, Hertzainak, Baldin Bada, Jotakie, Danba, Julio Kage-ta eta SS-77 taldeetako partaideen eta Anje Duhalderen laguntza izango dutelarik. Aipatzekoa da ere RIP taldearen itzulera, hiru bat urte kontzerturik eman gabe igaro ondoren, elkartu egin bait dira okasiorako. Zorionak ba arrasateko talde eta aldizkariari!

Amaia Zubiria eta Txomin Artola estudioetara laister

ASPALDI honetan handik eta hemendik kantari ari den bikote honek grabazio-estudioetara joko du disko berria prestatu eta epe laburrean kaleratzeko. Orain arteko hariari jarrai-

tuz, erromantze eta kanu zaharrek osatuko dute lan berri hau. Aipatu, bestalde, martxoaren 9an Amaiak eta Txominek Gernikan izango dutela kantaldia.

MARTXOAREN 9rako, Behe Nafarroako Donapaleu herriko pilotalekuan, Hertzainak taldearen kontzertua antolatu dute bertako erakunde kulturalak.

Bertsoak

- Martxoaren 3an Nafarroako Bertsolari Txapelketako bigarren kanporaketa ospatuko da Izuran. Bertan, Beñat Soula gai jartzaile izango dutela, Xalba-

dor II, Fermin Miura, Arrosagarai, Txomin Amorena, Jesus Arzallus eta Urko Atxutegi arituko dira.

- Martxoak 9an Bermeon, bertako ikastolaren 25. urtemuga dela eta, bertso saioa izango da gaueko 10etan Herriko Artza Frontoian. Bertsolariak honakoak: Jon Enbeita, Jon Lopategi, Mañukorta, Lazkao Txiki, Telleria eta Jon Azpíllaga.

- Hilaren 10ean, Mendexan, izango da ere zer entzunik arratsaldeko bostetan honako zortzikotea medio: Peñagarikano, Jon Lo-

pategi, Igor Elortza, Unai Iturriaga, Sebastian Lizaso, Jon Enbeita, Andoni Egaña, eta Mañukorta. Gai jartzaile lanetan Bernardo Mandaluniz arituko da.

- Hilaren 10ean ere, Azkoitiko Urrategi auzoan, Nikolas Uranga zinegotzi izandakoaren omenez antolatutako hainbat ekitaldien artean, Telleria, Lopategi eta Imanol Lazkano arituko dira eguerdiko ordu-batetan. Ondoren, 2.30etan bazkaria izango da eta honen ostean ere entzungo da bertsorik zihur.

Donostia Bertsoan: ikuslego erantzun eskasa

DONOSTIA, hondartza eta burges etxez inguraturiko postal-hiriak baditu bere euskal giroan zuzendu beharreko akatsak, batez ere bertso munduan. Kanpaina honetarako diru laguntza lortu zenean puntta-punttako bertso karteldegia osatuaz auzoz auzo, oraindik ere jendeak ez du espero zen bezala erantzun saio batzutura. Bain hau dena taularen gainean jarririk, kaleetan ohiartzuna eta eraginarik ez badu, alferrik da. Auzo mailan ez da somatzen tajuzko bertso eskolarik gerora karriketan bertso giroa zabaltzeko. Bi-

dea piskanaka piskanaka egiten da, jendea bertso urratsak lortzeko prest balezko, itxaropen izarra da. Euskara da ardatz nagusia, honen aurrerapenaren araberan lortuko dira helburuak.

Sarrera dohainik izanik, komunikabideetan behar bezalako harrera ematen zaio baina jendeak ez badu erantzuten hemen gelditzen da gakoa. Lana, kontzientzitze giroa, bertso afariak... eta makina gauzatzeko badago nahi izanez gero egiteko eta burutzeko.

BOTA PUNTTUBA

ZINKUNEGI
OPTIKA

HERNANI, 4 - 20004 DONOSTIA - Telf. 42 06 24

Telebista-Irratia

BOTOIA SAKATU AURRETIK

Desegin familiaren drama

Igandea 10ean

15.15etan, «The Wings Of Eagle»

Zuzendaria: John Ford. Antzezleak: John Wayne, Dan Dailey, Maureen O'Hara, Ward Bond.

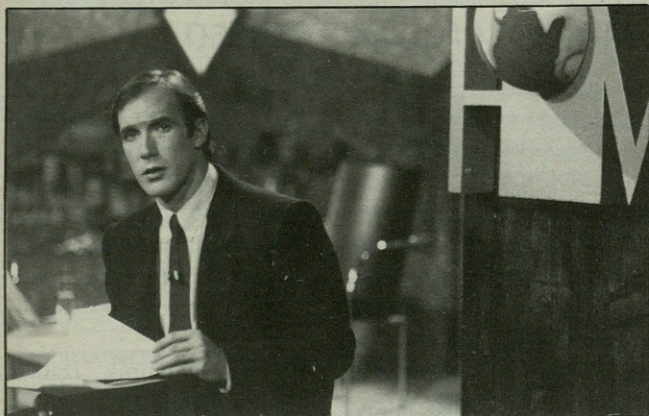
Ohizko paperetatik urrun samar, Estatu Batue-tako NAVYko piloto erretiratuarena tokatzen zaio

egitea oraingo honetan John Wayne aktore ipar-merikarrari. John Ford zuzendari handiaren esanetara, ez zaio bakero lanetan aina eroso ikusten bertan.

Pelikulak Frank Wead-en istorioa kontatzen digu, urte luzeetan marinan ibili eta gero elbarri geratutako gizonaren istorioa. Itsasoaz eta bere lanaz maitemindua, latza suertatuko zaio etxera bueltatu eta familia desegin bat ikustea. Urte luzeetako bere faltak sortutako hutsuneak eragin famili

IKUSI BAIETZ...

● Astelehenean hilaren 4an 22.50etan «Hemen eta Munduan» Aintzane Bolinaga eta Estepan Aldamizet zuzenduriko saioa.

● Martxoak 9an (larunba-

ta) 19.45etan **Futbola** Osasuna-At. Madrid.

● Hilaren 10ean (igandea) 14.15etan «**Hitzetik Hortzera**» Bertso munduko albiste eta gora-beherak.

hondatura itzultzea.

Pelikulak badu beraz mezu moral izkutukorik -John Wayne famatu egin zuen pentsakera atzerakoiarekin bat datorrena gainera-, eta hori familiaren batasuna litzateke alde batetik. Bestetik, militar bizitzarekiko zaletasuna eta beharra ageri dira ere. Bigarrena izan bait da lehena bultzatu duena, edo, zergatiz ez, lehenen-

goa izan bait da bigarrenaren iturri.

Ez da hala ere ez John Wayneren ez John Forden karrerako pelikula onena. Biak ugari dituzte honen balioa baino gehiagoko filmeak. Dena den, Wayne handiaren ikustearen gozatzetx hutsez baldin bada ere zergatik ez ikusi Martxoak 10erako ETBk eskaini behar digun hau?

● Igandea 3

15.15etan, Bazkal osteko zinea: «**Lehoian Orroa**»

Zuzendaria: Noel Marshall. Antzesleak: Tippi Hedren, Noel Marshall, Melanie Griffith, John Marshall.

Hank ikerlaria, bere lagun hoberenak diren 150 piztiekin bizi da Afrikako ohianean.

● Igandea 24

15.15etan, Marrazki Bizi-dunak: «**Lucky Luke: Daltonarren Balada**»

Lucky Luke bakero ongiegilea Dalton anai matzurren kontra berri ere. Hainbat eta hainbat oztopo gainditu ondoren dalton-darrak gartzelatzea lortuko du Lukek.

T

elebista-Irratia

IKUSITAKOAK

IKUSITA

Gorka Etxebeste: «Irratiaren abantaila azkartasuna da»

Irrati mundua ondo ezagutzen berezia duena somatzen zaio berriketan diharduela. Sarri kaleko gertakizunen berri zuzenean ematen ibilia, Euskadi Irratiko informatiboetako gazte honi tokatu zaio oraingoan gure ataltxo honetarako txanda.

genituen egia esan. Orain, lur eraso gertu denez, horretarako prestatzen ari gara. Ikusi egin beharko da zer gertatzen den, baina hala ere ez dut uste informatiboetako eguneroko martxa gehiegi aldatuko denik.

A. Krisialdiko lehenengo egun horietan gainera irratietatik emandako berriak izan ziren etxeetara ailegatuak lekuko azkarrenak, oraingo honetan telebisten aurretik ibili zarete ere...

G.E. Irratiak momentuko gertakizunaren berri berehala eman dezake, eta telebistetan berriz, montaia askoz zailagoa da. Irratiaren abantaila azkartasuna da, atentatu bat dela esate baterako, hori gertatu eta bost minutura bertatik berri eman ahal da. Prozesua telebistan baino arinagoa da eta programazioa ere moldagarriagoa. Irratiak beti betekoa du momentuko notziaren dagokion leku hori.

A. Baina horretarako medio egokiak behar dira, zein da zuen egoera hauei dagokionean?

G.E. Guk nahi baino askoz gutxiago dira noski. Emisora publiko guztietan antzeko zeozer gertatuko dela uste dut, medio falta alegia. Guk behintzat denetatik behar dugu gehiago, kotxeetatik hasi eta unitate mugikorretaraino. Dena den, dauzkagun medioak kontutan hartuta produktu ona eskaintzen dugula esango nuke nik. Nahiz eta lana buru belarri egin gauzak ez dira nahi moduan ateratzen askotan, ezin delako. Produktua hobetzeko denok jarri behar dugu gure aldetik, bai geuk eta baita goikoek ere.

A. Alde horretatik nahiko jende al zarete informatiboetan? Zenbat lagun zarete hor diharduzutenak?

G.E. Ezingo nizuke jende kopuru zehatza esan, baina nahiko handia da. Izan ere aste osoan zehar hogeitalau orduz aritzen gara informatiboak egiten eta laguntza dextente eskatzen du horrek. Ez ditut kalkuluak ateratu baina hogeitabost bat lagun izango gara hemen ari garenak.

Ikusi/Ikasi

rakurri dut, zentzumen estimulu gehiegi jasotzeak errealitatearen

deformazioa ekar lezakela eta, informazio saturazioak, pentsatzeko ahalmena kamustu. Kontutan izanez, ordu erdiko albistegia 20 bat notiziz osatzen dela eta bakoitzak, derrigorrez, klasikoak diren bost «galdegaiak» (zer, non, noiz, nor eta nola) erakutsi behar dituela, ulergarria da sarri sentitzen dugun zorabioa. Publizitatearen eragina omen da telebistako segundu bakoitza aprobetxatu beharraren moda: editaia arindu kronometroaren presizioaz, irudirik deigarrienak aukeratu kuadroz-kuadro, elementu notizigarriak minutu bateko katean lotu... Eta horrela, hogeit notiziz, aurkezlearen, beste horrenbeste, agerraldi tarekatuz. Gauzak gisa honetan, ikusleak, atentzio minimoaz segitu gura izanez gero albistegia, ez du arnasa hartzeko astirik izango. Eta zer esan, informazio-saio bakoitzean jakin erazten direnaz jabetu eta pentsatu nahi izanez gero? Ezinezkoa dela. Ikusi ikusten omen dira albistegiak, baina telebistan pantailaratzen direnak ulertu eta hauetatik zerbait ikastea zailago dela sinisten dugunok ugarituz goaz.

ENAUT APAOLAZA
ALBERTO IRAZU

EDORTA ARANA

Liburuak

Esperantoa, jalgi hadi Euskal Herrira

Esperantoa ikasgai. **Aitor Arana.** Argitaratzen du:
Hots-ek. 128 orrialde.

UGARI dira gure artean hizkuntz i(ra)kaskuntzarako liburuak, baina denak edo ia denak euskarari lotuak izan ohi dira. Italieraz ikasi nahi bagenu, kasu,

italieraz ez bada beste erdararen batez idatzitako metodoak erabili beharko genituzke. Halaxe egin zuen -espainierazko liburu- alegia-, Aitor Aranak

esperantoaren ezagutza eta jabetza, eta euskaltzale sutsu honek, hurrena esperantoa ikasi nahi duen euskaldunari euskaratik bertatik abiatzeko aukera eskaini dio Aitorrek.

Esperantoa, Zamenhof errusiarrak asmatu zuen orain mende bat pasatxo. Arau gutxi eta errazak dituen hizkuntza artifiziala da, gizakien eta herrien arteko ulertze eta elkarbizitzan lagungarri izan nahi lukeena. Ez da berez inoren ama hizkuntza, baina zortzi milioi lagun ba omen dira mundu zaba-lean esperantoz aritzen direnak hizkuntza laguntzaile gisa. Barne sareak dituzte, eta besteak beste, 30.000 liburutik gora.

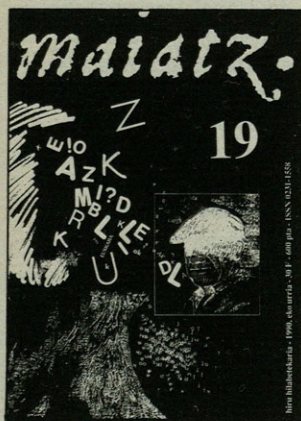
Baten batek izan lezake esperantoarena lau zororen kontua dela esateko tentazioa, baina tira beste batek erantzun lezake euskararen teman eta deman ari garenak ere beste hiruzpau txoro garena. Nolanahi ere, esaterak dioen legez bakoitza bere zoroak bizi du, eta argi dago Aitor Arana bi zoroaldiek bizi dutela.

Bromak broma, liburuak benetan merezi du, nik us-te. Arauak oso errazak dira, eta azalpenak oso argiak. Hamabi ikasgaitan

dago banatua, eta gramatikaren batean aurizki atzizki, preposizio, adizlagun eta halakoak azalduko dizkigu. Ikasgai bakoitzaren amaieran ariketa gisa-ko itzulpenak eta denborasazko komikia. Liburu bukaeran, esamolde arruntten zerrenda, ariketen argibidea eta hiztegi labur bat. Xinplea, baina nork bere kasa eta etxean ikas- teko nahikoa. Hizkuntzetarako zaletasuna duenarentzat gomendagarria, nere gustorako gurutzegramak betetzea baino jolas politagoa.

Honen atzetik laster kaleratzekoak omen ditu Aitorrek berak Hots-en eskutik «Euskara/Esperantoa-Esperantoa/Euskara» hiztegia batetik, eta esperantozale atzerritarrek euskara ikasteko liburuak bestetik: Euska Lingua Esperante! Gure zorionak eta txaloak bada, Aitor aranari, eta aspaldiko partez euskal lanen plaza itzuli den Legazpiko Hots taldeari.

Tituloa: Maiatz.
Aldizkaria. 19. zenbakia.
64 orr.

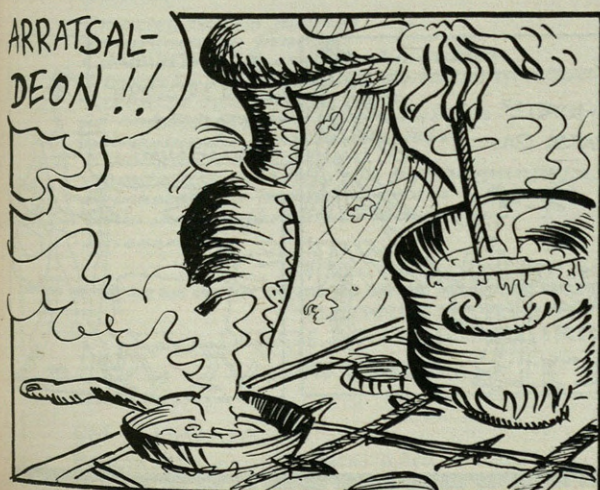
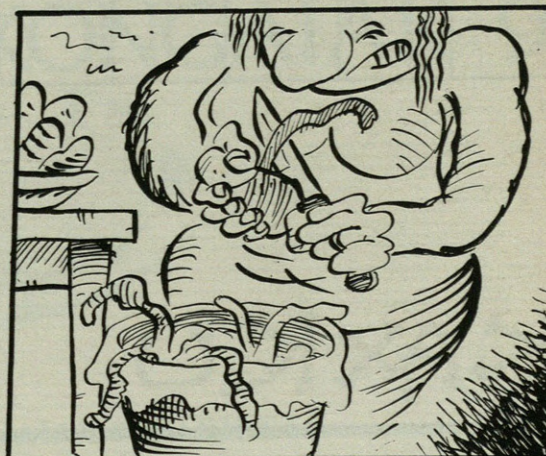
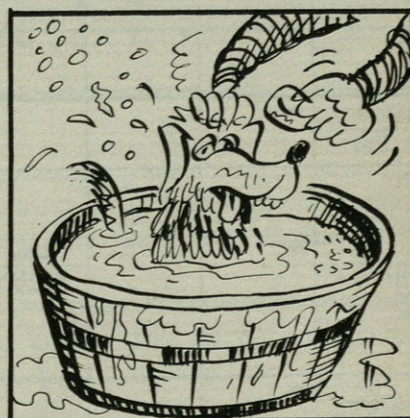
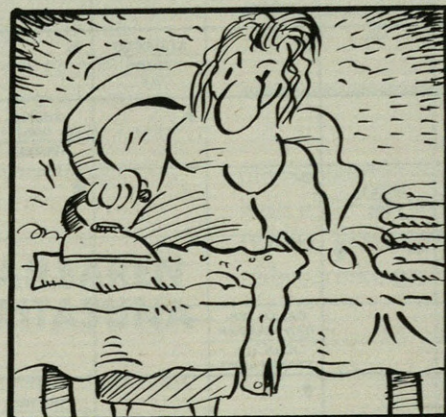
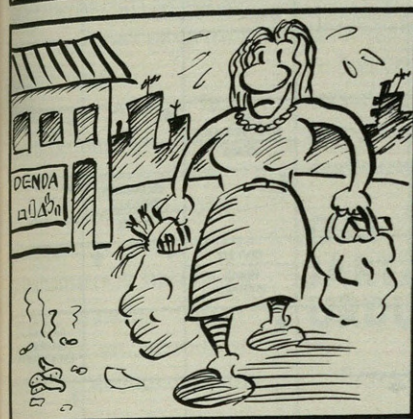
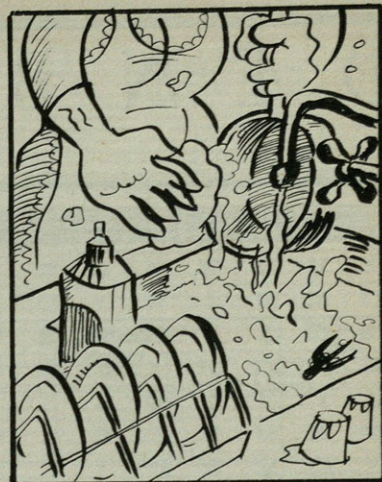
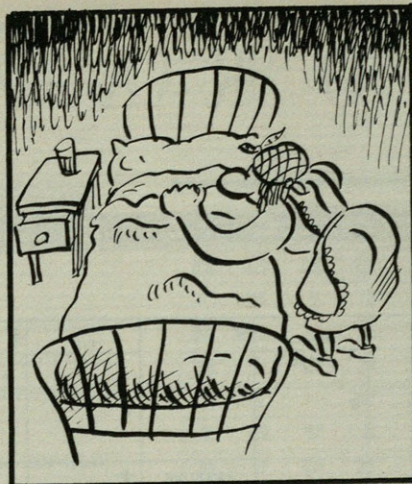
Ipuin eta poesiez osatutako ale berri honetara Iparralden azken urteotan idazten aritu diren izen ezagunenak biltzen dira, hala nola: Itxaro Borda, Koldo Ameztoi, Henriette Aire, e.a. Eta horietaz gain, Donostiatik ere izan dira hurbildu direnak: Isabel Salinas, Marijo Olaziregi... eta abar.

Egilea: Oscar Wilde
Tituloa: Dorian Grayren erretratua.
Itzultzailea: Iñaki Mendiguren.
Argitaratzen du: ELKARrek.
72 orr.

Protagonistaren munduan itxura da nagusi: gehiago baloratzen da ederra izatea zintzoa izatea baino; huskeria handi hori helburu, edozer da zilegi.

XABIER MENDIGUREN
ELIZEGI

PRESTATO AFARIA,
LAZTANA! SEKULAKO
JENDETZA ASKATASUNA
ETA DEMOKRAZIA ETA
BERDINTASUNAREN
ALDEKO MANIFESTAZIOAN!!

Pelmar

D E N B O R A P A S A

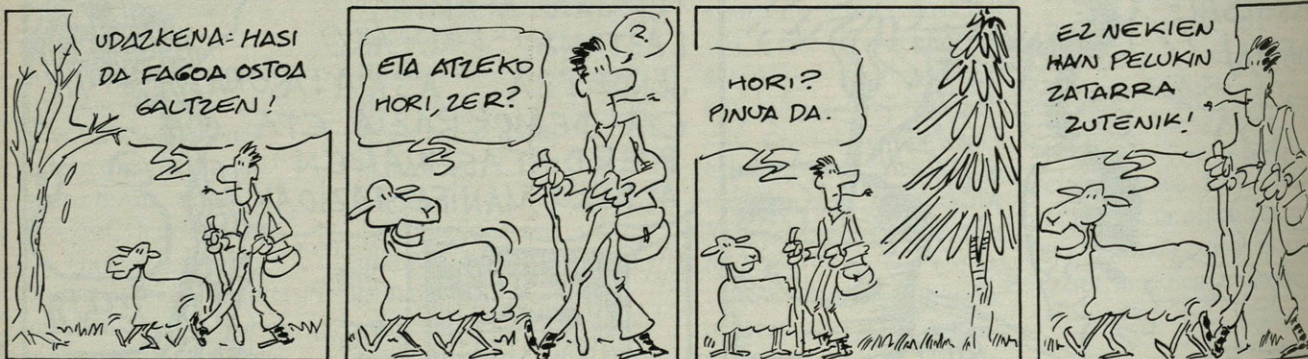
H I T Z G E Z I D U N A K

EZ EUSKAL-DUNAK PAGATZAILE	↓	IRRISTAKOR LAP. ZAH. DIDAZU	↓	INDIOA TREBE	↓	DOI ETA	↓	ARRAZOLA ASTAPITOA	↓	EZAGUTZEN ZUTEN TARI, KARI	↓
→		↓		↓		↓		↓		↓	
GIPUZKOA- KO IBAIA ALTUA	→				EMAKUME ZAHARRAK SARRERA	→					
→				↓	ATALONDO ZALDI ILE	→					
LEKU OSPEL BIZK. LEPO	→					↓	LEHENEN- GOA PUTRE	→	IDI, HITZ ELKAR. ZERO	→	
→				EUSKAL OGI	→		↓		↓	BIGARREN BOKALA ONGI	→
ALDEI BEHIZAINA	→		SASOI JOAN DEN URTEAN	→	↓				ZINTZO IPAR. INGURU	→	↓
→		↓			DALAN, DIN- DAN BOLERAN JOAN ADI- TZAREN ERRO	→			↓		ARABAKO ALDERE ESPAINIARRA
XI. HILABETE GARBITUA	→				↓		TENORE SUFREA	→			↓
→						SAIAKERA	→	↓			

ENBIDO

KAXKU

Ali

D E N B O R A P A S A

I R R I

F A R R E Z

«JOLASEAN»

Hor egiten dute topo ka-
lean aspaldiko bi lagunek,
eta horrelakoetan ohi den
legez, berriketari heldu go-
gotik. Hara non esaten dion
batak besteari:

— Hi, egin beharra huen
errebisio hura egin al huen?
Zeresan zian sedagileak?

— Motel, motel, guztiz etsi-
ta nengok. Ez nian uste ho-
geitahamarekin halako gu-
rutzea eraman beharra
suertatuko zitzaidanik se-
kula. Medikurengana

joan, eta geroztik, ezin diat
edan, ez erre, ez gauez ir-
ten... ezin diat ezer egin gi-
zona!

— Hau marka! Eta zer dau-
kak ba gauza horiek denak
egitea galerazten dunik?

— Nik ezer ere ez! Sano bai-
no sanoago negok! Gaur iri-
tsi berri zaidak ordea sen-
dagilearen «Kontua».

GAI JARTZAILEAREN URDURITASUNA

Bertso saio haserako

V	O	I	V	S	•	V	I	Z	U	K	I
U	D	R	O	•	V	O	R	V	Z	V	•
•	N	I	L	I	D	•	V	A	I	N	U
N	O	•	I	V	A	R	V	G	•	T	U
E	•	O	K	S	E	•	N	N	U	D	I
T	•	I	•	V	•	Z	•	O	I	L	•
I	R	I	A	T	•	V	A	I	V	A	R
K	O	S	O	A	•	V	A	B	E	D	•
E	L	E	V	I	•	N	I	A	I	O	R
Z	•	Z	•	O	•	I	•	L	•	E	•

ohizko agurrak eta gero hor
hasten zaio gai jartzailea al-
txatako bertsolariari jorra-
tu beharreko gaia azaltzen.

Horrelakoetan gutxi ibilia
edo nonbait, eskuartean

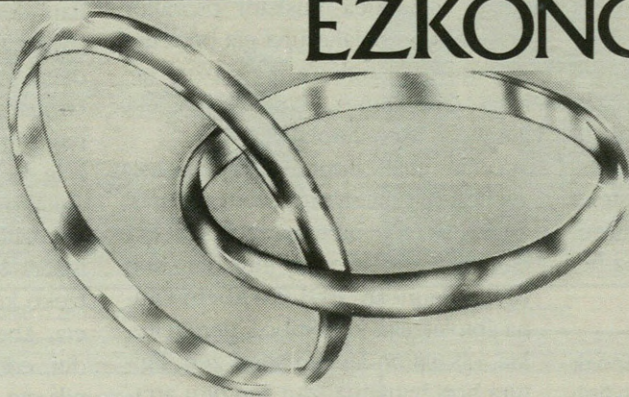
papera heldu ezinik larri la-
rri ikusita hor esaten omen
du bertsolari batek:

— Hori horrela baldin ba-
dago guk nola egon behar-
ko ote genuke!

HERRI Irratia

EZKONGAIK 91

BIKOTE SARITUAREN OPARIAK / EZKONGAIK 91 SARIKETA

SARIA

Emaztegaiaren jantzia

Senargaiaren jantzia

Canarias-era 8 egunerako bidaia

3 izarreko Hotelean eta dena ordainduta

Ezkontza egunerako cava

25 ontzako THOMSON telebista

Erosketarako ordain-txartela

Ezkongaien eraztunak

Aluminiozko 4 lehio ala bainu manpara

Erosketarako ordain-txartela

Grila duen mikroonda labea

Erreportaia

EMALEA

Bayón (Donostia)

Berriki (Zumárraga)

Garoa bidaiak

Codorniu

Urrategi merkatalekua (Azkoitia)

Ganzarain haltzariak (Azkoitia)

Agirre bitxidenda (Eibar)

Oñi aluminiozko aroztegia (Eskoriatza-Gasteiz)

Skramer (Gasteiz)

Zubiarte sukal-haltzariak (Azkoitia)

Fotokai (Donostia)

ZOZKETA: MARTXOAK 5, 11'30etan

Aurten ezkondu behar baduzu, bete txartel hau eta bidali

LOIOLAKO HERRI IRRATIA (AZPEITIA)-ra, Martxoaren 5erako

Izen-deiturak

Helbidea

Herria

Telefona

SENARGAIA.....

EMAZTEGAIA.....

Ezkontzako eguna, gutxi gora behera.....

1991eko Aberri Eguna

AURTENGO Aberri Eguna antolatzeko kolektiboak jakin arazi nahi dugu egun hori Arbonan iraganen dela martxoaren 31ean *Euskal Herria bere geroaren jabe* lema nagusi pean.

Lema horri dagokionez, Arbona herria sinbolikoa dugu. Arbonako populazioak bere ondarearen salbatzea lortu baitu, hala nola *«Andere serorenia»*; biztanleek herriaren geroa beren gain hartzeko nahikeria erakutsiz. Bestalde gazodiaren adar baten pasatzea, herritarren lurak zeharkatuz, kanpotik inposatua izan zaie. Horrek erakusten du erabakiak beste nonbait hartuak izan direla, proiektu turistiko batzuen babesteko —konkretuki Arrangoitze eta Basusarikako golfak— eta sekulan ez herrikoen interesen arabera.

LEMA hauen barne, kolektiboak azpigai zonbait aintzinatu nahi ditu: Amanistia osoa eta iheslarien estatutu politikoa, proiektu guztien gelditzea eta eginak direnen berrikusketa, Iparraldeko lurraldetasunaren ezagupena eta ezagupen politikoa instituzio

berezi baten bidez, autodeterminatzeko eskubidea Euskadi osorako, euskararen ofizialtasuna eta berreuskalduntze plangintza, eta sozial arloari dagokionez, langabedun eta langileen auto-antolaketa.

Lema guzti horien garapena eta antolaketa mailan proposatu egiturak abertzale oroiei parte hartzeko aukera emaiten die Arbonan iraganen den Aberri Egunean. 1991eko Aberri Eguna antolatzeko kolektiboa, deneri irekia, otsailaren lauean sortu zen. Egitura hori hautatua izan zen hiru arrazoiengatik:

- 1.— Aberri Eguna bakar baten egiteko premia eta hori epe luzean
- 2.— Mugimendu abertzalearen desberdintasun eta tendentzia guziak kontutan hartzeko
- 3.— Azken urte hauetako Aberri Eguna antolaketa azterturik, eta orduan sortu ziren desadostasun kaltegarriak baztertzeko.

OTSAILAREN lauko biltzarrea, ezker abertzalearen talde guztien adostaunari esker egina izan zen. Adostasun hori bilkura eta eztabaida batzuen ondotik lortu zen —

E.B.k ez zuen parte hartu, bere biltzar nagusia egin arte, bainan ondotik bere proposamena ber ezpiritua zeukan (tokiko talde batek aberri eguna antolatzea talde politikoen proposamenak kontutan hartuz)— EMA alderdi politikoak, otsailaren 12a arte kolektiboan partaidea zena eta orduko desmartxaren bultzatzaile bat, erabaki du bigarren aberri eguna bat egitea Donapaleun. Hala nola, Arbonara deitzen badugu aurten —erran nahi baitu bigarren aldikotz kostaldean— egoera berri honengatik da. Oroitarazten dugu, otsailaren 12a arte nagusitzen proposamena Donapaleu zela. Beraz Aberri Eguna bakar baten egiteko posibilitatea mugimendu abertzaleari eskaintzeko eta hori epe luzera 1991eko Aberri Eguna antolatzeko kolektiboa osatu da. Hau dela eta, Aberri Eguna bakar bat izan dadin, edozein tokitan izanik, gaurdanik eta martxoaren 31a arte, EMAta irekia uzten diogula baieztatzen dugu; otsailaren 12a arte denen artean finkatu oinarrien gainean.

ABERRI EGUNA KOLEKTIBOA

APIKA

I N F O R M A T I K A

- Telefonoz deitze hutsarekin, zure instalazioa diseinatu dutenen laguntza jakituna gehitu diezaikezu zure sistema informatikoari.

- Software ekoizpen zentrua. Talde gazte eta kualifikatu batek **APIKA**ren software eskaintza eguneratzen du etengabe.

- Hardware mantenu zerbitzua.

- Training zerbitzua.

DONOSTIA

Ametzagaña 19, behea
Tlf.: (943) 27 47 11 - 28 33 99
Fax: (943) 27 46 00

BILBO

Begoñalde 9-1
Tlf.: (94) 446 76 84
Fax: (94) 446 76 85

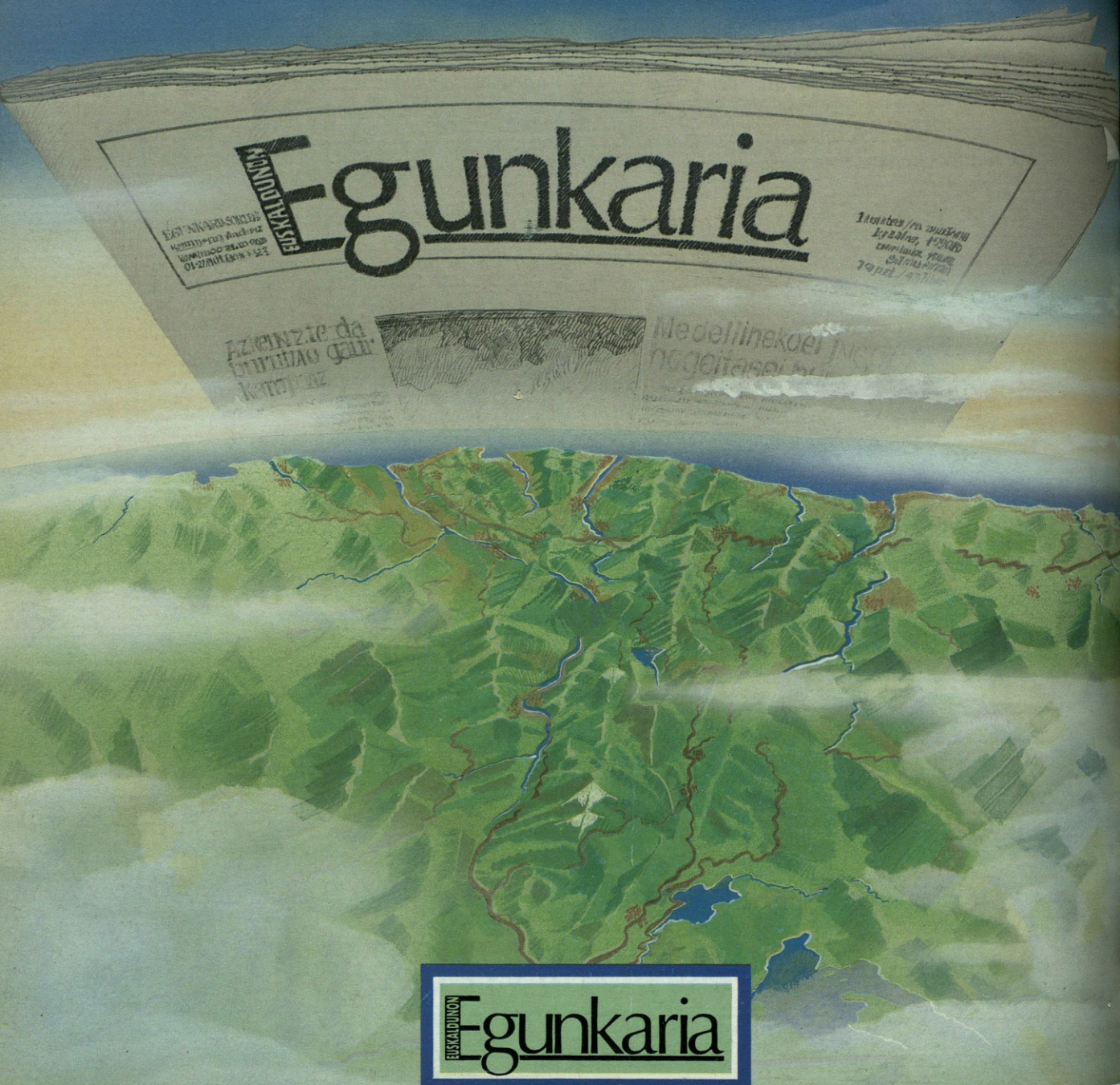
- AHOLKULARITZA INFORMATIKOA
- INSTALAZIO INFORMATIKOAK
- ERABATEKO MEKANIZAZIOA

- BEHARREN ARAUERA KO PROGRAMAZIOA
- IHARDUERA EKONOMIKOEI EGOKITUTAKO APLIKAZIOAK

INFORMATIKA INTEGRALA

Euskal Herriko Egunkaria

Zure Egunkaria

EUSKALDUNON
Egunkaria